

דוח סיכונים ליום 31 במרץ 2017

דוח זה כולל מידע נלווה לדוחות הכספיים של הבנק והינו ערוך בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל ודרישות גילוי נוספות של הוועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).
אתר מגנ"א של רשות ניירות ערך כולל גם את הדיווחים הבאים: תמצית הדוחות הכספיים לתקופת הביניים, דוח סיכונים זה ומידע פיקוחי נוסף על מכשירי ההון הפיקוחיים שהנפיק הבנק (להלן "הדוחות").
בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, נכללים הדוחות האמורים גם באתר האינטרנט של הבנק:
www.mizrahi-tefahot.co.il < אודות הבנק < קשרי משקיעים < מידע כספי.

דוח תמציתי של הדירקטוריון והנהלה
הצהרות לגבי גילוי
דוח סקירה של רואי החשבון המבקרים
תמצית דוחות כספיים
ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים לדוח הרבעוני
תיאור המאפיינים של מכשירי ההון הנכללים בהון הפיקוחי

תוכן העניינים הראשי

6	מידע צופה פני עתיד
7	תחולה
9	תמצית פרופיל הסיכון של הבנק
13	הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק
16	כלים לניהול סיכונים
17	תרבות הסיכון
18	ההון הרגולטורי
18	מבנה ההון הרגולטורי
19	הלימות ההון
23	מידע נוסף הנוגע להלימות ההון
24	יחס המינוף
26	סיכון אשראי
26	ניהול סיכון האשראי
35	ניתוח סיכון האשראי
40	הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
43	סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
47	סיכון אשראי של צד נגדי
49	סיכון שוק וריבית
49	ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי
54	ניתוח סיכון השוק
54	ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי
55	סיכון מחירי מניות
56	סיכון תפעולי
56	ניהול הסיכון התפעולי
58	הפחתת הסיכון התפעולי
58	המשכיות עסקית
58	אבטחת מידע והגנת הסייבר
59	סיכון טכנולוגיית המידע
59	סיכון משפטי
60	סיכון נזילות ומימון
60	ניהול סיכון הנזילות והמימון
61	יחס כיסוי הנזילות
65	סיכונים אחרים
65	סיכון ציות ורגולציה
66	סיכון חוצה גבולות
66	איסור הלבנת הון
67	סיכון מוניטין
67	סיכון אסטרטגי
68	תגמול
69	נספח - הרכב ההון הפיקוחי
82	מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח הסיכונים

מיפוי כללי של המידע האיכותי והכמותי שנכלל במסגרת דוח הסיכונים

דוח סיכונים זה, כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל במסגרת הנדבך השלישי וכן דרישות גילוי נוספות הנסמכות על מקורות אחרים, וזאת בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

להלן מוצגת טבלת מיפוי כללית ובה זיהוי ספציפי של מידע שאינו נדרש במסגרת הנדבך השלישי, אלא נסמך על מקורות אחרים - בעיקר דרישות גילוי של הועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB). כמו כן כוללת הטבלה מיפוי של הטבלאות (הלוחות) שנכללו בדוח זה.

פרק	דרישות גילוי אחרות (בעיקר דרישות FSB) ⁽¹⁾	מידע כמותי שניתן בפרק זה
מידע צופה פני עתיד		
תחולה		
תמצית פרופיל הסיכון של הבנק		
הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק		
תרבות הסיכון		
- תיאור תרבות הסיכונים בבנק		
ההון הרגולטורי		
- הרכב ההון הפיקוחי		
- רכיבי ההון שנכללו במאזן המאוחד של הבנק		
- תנועה בהון הפיקוחי		
הלימות ההון		
- תכנון ההון		
- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה		
- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון שוק וסיכון תפעולי		
- הון עצמי רובד 1 והון כולל, יחס הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל		
- נכסי סיכון לפי מגזרי פעילות		
- תנועה בנכסי סיכון		
יחס המינוף		
- השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך מינוף		
- הרכב החשיפות ויחס המינוף		
סיכון אשראי		
- התפלגות חשיפות אשראי לפי קבוצות חשיפה		
- התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי		
- התפלגות חשיפות אשראי לפי יתרה חוזית לפירעון		
- סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום		
- תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי		
- חשיפות אשראי לפני ולאחר הפחתת סיכון אשראי לפי משקל סיכון		
- חשיפות אשראי לפי סוגי מפחיתי סיכון		
- חשיפות אשראי בגין נגזרים		

פרק	דרישות גילוי אחרות (בעיקר דרישות FSB) ⁽¹⁾	מידע כמותי שניתן בפרק זה
סיכון שוק וריבית		- דרישות ההון בגין סיכון ריבית, סיכון מניות וסיכון שער חליפין של מטבע חוץ
	- תיאור של סיכוני השוק אליהם חשוף הבנק	
	- מדיניות ניהול סיכוני שוק	
	- אמצעי פיקוח ומימוש מדיניות של סיכון שוק	
	- מדידת חשיפת סיכוני השוק והריבית ודרכי ניהולם לפי מודלים לניהול סיכונים	
	- האופי של סיכון הריבית בתיק הבנקאי	
סיכון תפעולי		
סיכון נזילות ומימון		- יחס כיסוי הנזילות
	- סיכון מימון	
	- תיאור צרכי הנזילות של הבנק	
מניות		- שווי הוגן של השקעות במניות ודרישות ההון בגין
סיכונים אחרים	- תיאור של סיכונים מובילים אחרים	

(1) יתר המידע בפרק הינו בהתאם לדרישות הגילוי במסגרת הנדבך השלישי של באזל.

דוח זה כולל מידע נלווה נוסף לתמצית הדוחות הכספיים המאוחדים של בנק מזרחי טפחות בע"מ והחברות המאוחדות שלו ליום 31 במרץ 2017. תמצית הדוחות הכספיים ומידע נלווה לתמצית הדוחות הכספיים, לרבות דוח הדירקטוריון וההנהלה, דוח סיכונים זה וגילויים פיקוחיים נוספים אושרו לפרסום בישיבת הדירקטוריון של הבנק שהתקיימה ביום 15 במאי 2017 ("ט באייר התשע"ז).

דוח הסיכונים והגילויים הפיקוחיים הנוספים ערוכים בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל, ודרישות גילוי נוספות של הועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).

כלל הדוחות האמורים מפורסמים גם באתר האינטרנט של הבנק:
www.mizrahi-tefahot.co.il << אודות הבנק >> קשרי משקיעים << מידע כספי

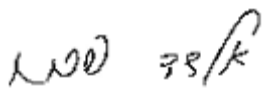
הגילוי בדוח זה מיועד לאפשר למשתמשים להעריך מידע משמעותי הכלול בו לגבי יישום מסגרת העבודה למדידה והלימות הון וליישום הוראות "באזל III: מסגרת פיקוחית גלובלית לחיזוק עמידות המערכת הבנקאית".

בהתאם להוראות מפקח על הבנקים, נכלל מידע נוסף על הסיכונים במסגרת דוח הדירקטוריון וההנהלה בדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2017 בפרקים הבאים:

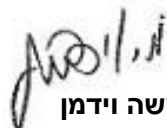
- פרק "סקירה כללית יעדים ואסטרטגיה" / סיכונים עיקריים
- פרק "הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי" / סיכונים מובילים ומתעוררים
- פרק "סקירת הסיכונים"

דורון קלאוזנר
סגן מנהל כללי
מנהל סיכונים ראשי, CRO

אלדד פרשר
מנהל כללי

משה וידמן
יושב ראש הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות הכספיים:
רמת גן, 15 במאי 2017
"ט באייר התשע"ז

חלק מהמידע המפורט בדוח הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968 (להלן: "החוק").

תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים גיאופוליטיים, שינויי חקיקה ורגולציה ושינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק ואשר עשויים להביא לאי התממשות הערכות ו/או לשינוי בתכניות העסקיות.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" וביטויים דומים להם, בנוסף לשמות עצם כגון: "תכנית", "יעדים", "רצון", "צריך", "יכול", "יהיה". ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהם מבוססים על הערכות הבנק הנוכחיות לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים בין היתר: תחזיות להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם, ובמיוחד למצב הכלכלי במשק, כולל השפעת תנאים מאקרו כלכליים וגיאופוליטיים; צפי לשינויים ולהתפתחויות בשוקי המטבע ובשוקי ההון; תחזיות הקשורות בגורמים שונים נוספים המשפיעים על החשיפה לסיכונים פיננסיים; תחזיות לשינויים באיתנות הפיננסית של לווים, להעדפות הציבור, לשינויים בחקיקה ובהוראות רשויות פיקוחיות, להתנהגות המתחרים, למצבו התדמיתי של הבנק, להתפתחויות טכנולוגיות ולהתפתחויות בנושאי כח אדם.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם ועל תחזיות והערכות לעתיד בנושאים שונים, כאמור לעיל, באופן שקיימת אפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתממשו כלל או בחלקם.

תחולת היישום מתייחסת לאופן היישום של מסגרת עבודה שנקבעה על ידי ועדת באזל למדידה והלימות הון, וכן דרישות נוספות שנקבעו על ידה בקשר ליחס המינוף ויחס כיסוי נזילות.

הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201 עד 211 (מדידה והלימות הון) חלות על קבוצת הבנק ובפרט, על הבנק - בנק מזרחי טפחות בע"מ - החברה האם בקבוצה. החברות בקבוצת הבנק עליהן חלה מסגרת העבודה, בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי, הן גם החברות המאוחדות בדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק. אין הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות לבין בסיס האיחוד הפיקוחי לפי מסגרת העבודה. להלן החברות העיקריות בקבוצת הבנק, אופן שקלולן ותחומי פעילותן:

תחום הפעילות	
בנק מסחרי	1) חברות מאוחדות באיחוד מלא
סוכנות ביטוח	בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ
חברה להחזקות בינלאומיות	טפחות סוכנות לביטוח (1989) בע"מ
חברה לניהול תיקי ניירות ערך	מזרחי חברה להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד)
חברה להנפקות	אתגר חברה לניהול תיקי השקעות מקבוצת מזרחי טפחות בע"מ
חברה לנאמנות	מזרחי טפחות חברה להנפקות בע"מ
	מזרחי טפחות חברה לנאמנות בע"מ
מקרקעין לבנייה	2) חברות כלולות (משוקללות בסיכון)
חברה לחיתום	פסגות ירושלים בע"מ (להלן- פסגות)
מתן אשראי	רוסאריו קפיטל בע"מ (להלן רוסאריו)
מתן אשראי	קרן מוסטאנג מזנין שותפות מוגבלת
	קרן פלוס טכנולוגיות
	3) חברה מאוחדת עיקרית של חברה שאוחדה (מזרחי להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד))
בנק מסחרי	יוניטד מזרחי בנק (שוויץ) לימיטד

למיטב ידיעתה של הנהלת הבנק, ובהסתמך על יעציה המשפטיים, אין איסורים או הגבלות משמעותיות על העברת כספים או הון פיקוחי בין חברות קבוצת הבנק.

באזל ודרישות ההון

ועדת באזל הינה גוף בינלאומי שנוסד בשנת 1974 על ידי בנקים מרכזיים של מדינות שונות. החלטותיה והמלצותיה של הוועדה, אף שאין להן תוקף משפטי מחייב, קובעות את עקרונות הפיקוח המקובלים על ידי הגופים המפקחים על המערכות הבנקאיות בחלק ניכר ממדינות העולם. ביום 26 ביוני 2004 פרסמה ועדת באזל המלצות שנועדו להבטיח את הרגולציה הראויה להסדרת כללי הלימות ההון של הבנקים במדינות השונות ("באזל II"). הנחיות אלה הוסדרו בישראל במסגרות הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211. הוראות אלה נועדו להתמודד עם הכשלים שהתגלו בתהליכי ניהול ובקרת הסיכונים במשבר הפיננסי העולמי, משבר ה"סאב פריים" שאירע בסוף העשור הראשון של המאה הנוכחית. ההוראות מכילות אוסף של תיקונים להוראת באזל II, וביניהם: חיזוק בסיס ההון, הון עצמי רובד 1 המהווה את המרכיב העיקרי בספיגת הפסדים, העלאת יחסי ההון המזעריים, קביעת מדדים חדשים ומתודולוגיות לטיפול בסיכון הנזילות הכוללים יחס נזילות בקיצון לטווח של חודש (LCR) ויחס מימון יציב כולל (NSFR), חיזוק המתודולוגיה להתמודדות עם סיכון הצד הנגדי (כולל הקצאת הון כנגד סיכון זה, במסגרת הנדבך הראשון), קביעת יחס מינוף כיחס חדש במסגרת מדדי ניהול הסיכונים, חיזוק התהליכים לביצוע מבחני מצוקה ותהליכים נוספים שנועדו לשפר את יכולות ניהול ובקרת הסיכונים במוסדות הפיננסיים. על פי לוח הזמנים שנקבע על ידי הוועדה, היא מיושמת ברחבי העולם בהדרגה, החל משנת 2013. מרבית הוראות ניהול בנקאי תקין (201-211) עודכנו במהלך שנת 2013 בהתאמה להוראות באזל III ומיושמות החל מיום 1 בינואר 2014 (לפרטים ראה פרק הלימות ההון).

עיקרי המלצות ועדת באזל

הוראות באזל בנויות משלושה נדבכים:

הנדבך הראשון - הון מזערי - דרישות הקצאת הון מינימאלית בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי. על פי הנחיות המפקח על הבנקים, הקצאות ההון בנדבך הראשון מחושבות במודלים סטנדרטיים, אשר הוגדרו בהוראה.

הנדבך השני - תהליך פיקוח ובקרה על הנאותות ההונית - תהליך הערכה עצמית של ההון המתבצע על ידי הבנק (ICAAP) - Internal Capital Adequacy Assessment המלווה בתהליך הערכה פיקוחי המתבצע על ידי בנק ישראל, שנועד לבחון את התהליך ואת הקצאת ההון שבוצעה על ידי הבנק (SREP) - Supervisory Review and Evaluation Process. התהליכים נועדו להבטיח, כי רמת ההון הכולל של הבנק, תואמת את פרופיל הסיכון שלו, יעדי ההון שקבע ויעדיו העסקיים לפי התכנית האסטרטגית שלו זאת, מעבר לדרישת ההון המינימאלית שעל הבנק להחזיק בהתאם לנדבך הראשון. בנוסף, נבחנים במסגרת נדבך זה באופן איכותי, תהליכי ניהול הסיכונים, בקרת הסיכונים, והממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק.

הנדבך השלישי - "משמעת שוק" - דרישות הדיווח והגילוי לגוף המפקח ולציבור. במסגרת זו ניתן גילוי נרחב, מפורט ומעמיק ביחס לרמת הסיכון ותהליכי ניהול הסיכונים בבנק, באופן שיאפשר לציבור להבין טוב יותר את מכלול הסיכונים, אופן ניהולם וכרית ההון שמחזיק הבנק בגינם. הבנק מיישם דרישות אלו ודרישות גילוי נוספות כאמור, בדוח סיכונים זה.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017	
13,318	12,490	13,533	הון עצמי רובד 1
4,888	4,598	4,442	הון רובד 2
18,206	17,088	17,975	סך הכל הון כולל

להלן סיכון אשראי כולל⁽¹⁾ לציבור:

31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017	
226,902	219,736	232,247	סך הכל סיכון אשראי כולל לציבור

(1) למידע מורחב בדבר סיכון האשראי הכולל לציבור ראה דוח הדירקטוריון וההנהלה, פרק סקירת הסיכונים.

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי, שוק, סיכון CVA⁽³⁾ וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016		31 במרץ 2017		
יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽³⁾	יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות דרישת של נכסי סיכון הון ⁽³⁾	
16,173	121,969	15,486	120,049	16,523	123,582	סיכון אשראי
157	1,184	123	957	169	1,266	סיכון שוק
84	636	91	703	99	737	סיכון CVA בגין נגזרים ⁽³⁾
1,076	8,113	999	7,744	1,096	8,198	סיכון תפעולי
17,490	131,902	16,699	129,453	17,887	133,783	סך נכסי הסיכון

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.37% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 12.92% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

(4) Credit Value Adjustments, שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

השינוי בנכסי הסיכון במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 נובע בעיקר מצמיחת תיק האשראי של הבנק בגין הלוואות לדיור. כמו כן, הגדלת היקפי הפעילות של הבנק במגזר משקי הבית ובקרב מגזרי הלקוחות העסקיים הזעירים והקטנים הביאה לגידול בנכסי הסיכון בגין החשיפות הקמעונאיות.

הערכת הסיכונים

במסגרת פעילותו נחשף הבנק לשורה של סיכונים המהווים פוטנציאל לפגיעה בתוצאות הפיננסיות שלו ובתדמיתו. הסיכונים הם פיננסיים כגון: סיכון אשראי וסיכון שוק וסיכונים שאינם פיננסיים כגון: סיכונים ציבוריים, סיכונים תפעוליים, משפטיים, מוניטין ועוד.

ניהול הסיכונים בבנק מתבצע במתודולוגיה אחידה ובראייה כוללת, במטרה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה, תוך שמירה על פרופיל הסיכון התואם את תיאבון הסיכון שהוגדר על ידי הבנק ובהתאמה לדרישות הרגולציה.

הבנק מבצע מיפוי של גורמי הסיכונים העיקריים, אליהם חשופה הקבוצה ופוטנציאל השפעתם על הפעילות העסקית, במהלך השנה הקרובה, כאשר לכל סיכון מונה חבר הנהלה, כמנהל הסיכון.

בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות הנהלה לגבי מידת ההשפעה של כל אחד מגורמי הסיכון, על פי סולם הכולל חמש דרגות חומרה: נמוכה, נמוכה-בינונית, בינונית, בינונית-גבוהה וגבוהה.

הבנק הגדיר את רמות החומרה: נמוכה, בינונית וגבוהה, בהתאם להיקף ההשפעה (פוטנציאל ההשפעה) על הון הבנק.

הערכת רמת הסיכון לכל אחד מהסיכונים נקבעת הן בהתאם לתוצאות ניטור מדדי הסיכון הכמותיים השונים שקבע הבנק, כולל כיוון התפתחותם בשנה החולפת והן בהתאם להערכה איכותית של ניהול הסיכונים, ואפקטיביות מעגלי הבקרה בתיאום עם תהליך ותוצאות ה-ICAAP שביצע הבנק.

במסגרת תהליכים אלה, בוחן הבנק את הסיכונים המובילים - סיכונים קיימים (או חדשים) העשויים להתממש בשנה הקרובה - והינם בעלי פוטנציאל להשפעה מהותית על תוצאותיו הפיננסיות של הבנק ויציבותו, כאשר העיקריים שבהם הינם סיכון אשראי וסיכון השוק. כמו כן מזהים הסיכונים המתעוררים, סיכונים העשויים להתממש בטווח הארוך יותר וקיימת אי וודאות באשר לאופיים והיקף השפעתם על הארגון. מבין סיכונים אלה ניתן לאפיין סיכון אבטחת מידע וסייבר, טכנולוגית המידע, מוניטין וקבוצת סיכונים הציאות לרבות סיכון התנהלות נאותה (CONDUCT RISK), המטופל במסגרת זו.

להלן מיפוי גורמי הסיכון, פוטנציאל השפעתם על קבוצת הבנק וחברי ההנהלה שמונו כאחראים (Risk Owner) לכל אחד מהם:

גורם הסיכון ⁽¹⁾	מידת ההשפעה של גורם הסיכון	Risk Owner
השפעה כוללת של סיכונים אשראי	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה העסקית
סיכון בגין איכות לווים ובטחונות	נמוכה-בינונית	
סיכון בגין ריכוזיות ענפית	נמוכה-בינונית	
סיכון בגין ריכוזיות לווים/קבוצת לווים	נמוכה	
סיכון בגין תיק המשכנתאות	נמוכה	
השפעה כוללת של סיכונים שוק	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה הפיננסית
סיכון ריבית	בינונית	
סיכון אינפלציה	נמוכה-בינונית	
סיכון שערי חליפין	נמוכה	
סיכון מחירי מניות	נמוכה	
סיכון נזילות	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה הפיננסית
השפעה כוללת של הסיכון התפעולי	בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון אבטחת מידע וסייבר	בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון טכנולוגיית המידע	בינונית	מנהלת חטיבת הטכנולוגיה של מזרחי טפחות בע"מ
סיכון משפטי	נמוכה-בינונית	יועצת משפטית ראשית
סיכון ציות ורגולציה	בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון איסור הלבנת הון וחוצה גבולות	נמוכה-בינונית	מנהל החטיבה לבקרת סיכונים
סיכון מוניטין ⁽²⁾	נמוכה	מנהלת החטיבה לשיווק, פרסום ופיתוח עסקים
סיכון אסטרטגי - עסקי	נמוכה	מנהל כללי

(1) ההערכה של השפעתם של גורמי הסיכון לעיל מביאה בחשבון את הסיכונים הנוגעים לחקירת משרד המשפטים בארצות הברית, כמו גם את כלל פעילות הבנק להגנה על עמדתו בקשר עם החקירה. לפרטים בדבר חקירת משרד המשפטים בארצות הברית הנוגעת לעסקי קבוצת הבנק עם לקוחותיה האמריקאים, ולפרטים בדבר בקשה לאישור תובענה נגזרת ובקשה לאישור תובענה ייצוגית בהקשר זה, ראה ביאורים 10 ב.2, n, 10 ב.3 א ו-10 ב.4 לדוחות הכספיים.

(2) הסיכון לפגיעה בתוצאות הבנק כתוצאה מפרסומים שליליים לגבי הבנק.

התפתחויות עיקריות בפרופיל הסיכון של הבנק

פרופיל הסיכון של הבנק, נכון לסוף הרבעון הראשון של שנת 2017, הינו נמוך יחסית, בדומה לפרופיל הסיכון בסוף שנת 2016. פוטנציאל ההפסד מאירועים בלתי צפויים, ביחס להון ורווח הבנק, הינו נמוך, רווחיות הבנק היא יציבה, קרי תנודתיות הרווח נמוכה והכרית ההונית הזמינה לבנק מספקת גם תחת תרחישי קיצון.

תכנון ההון האחרון של הבנק, שהוגש לבנק ישראל בחודש ינואר 2017, מלמד כי לבנק יש די הון בכדי לעמוד ביעדי ההון הכולל שלו, כולל יעד הון הליבה שנקבע למבחן מצוקה קיצוני ביותר ("מבחן איום"), המתבצע תחת הנחות מחמירות לגבי פוטנציאל הפגיעה בבנק). הבנק שם דגש במסגרת תכנון ההון על ביצוע מבחני המצוקה בגין תיק המשכנתאות במגוון שיטות, המנתחות את התיק תחת תנאי מאקרו קיצוניים שנקבעו על ידי בנק ישראל כולל הנחת אי התאוששות של לקוחות והנחה כי לא מתבצעות פעולות הנהלה כדי למזער את הנזק. ניתוח מבחני המצוקה שביצע הבנק מלמד כי על אף ההנחות המחמירות והשמרניות שנלקחו במסגרת התרחישים, פוטנציאל ההפסד מתיק המשכנתאות הינו נמוך יחסית להון הליבה של הבנק. אחת לשנה, בתיאום עם הנחיית בנק ישראל, מגיש הבנק את תוצאות התרחיש האחיד שלו, המתבסס על תנאי מאקרו קיצוניים, במתווה שנקבע על ידי בנק ישראל למערכת הבנקאית. תוצאת התרחיש האחרון של הבנק (הוגש בחודש פברואר 2017), מעידה כי מידת הפגיעה של תרחיש זה בבנק, הינה נמוכה יחסית לרווח הבנק ולהונו. תוצאות אלה נובעות בעיקר מרמת סיכון אשראי נמוכה, בהיות הבנק מוטה לפעילות קמעונאית עם רכיב משכנתאות מהותי. כמו כן מניהול דינמי וגמיש של המקורות ושימושים, תוך שמירה על תיאבון סיכון נמוך בחשיפות מול צד נגדי, לרבות בנקים ומדינות וניהול תיק איגרות חוב בעיקר למטרת השקעת עודפי נזילות, בנכסים איכותיים בעלי סיכון אשראי מזערי.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לא נרשמו חריגות מתיאבון הסיכון שקבע דירקטוריון הבנק לסיכונים השונים, כאשר נכון לתום הרבעון, נמצאו כל המדדים במרחק סביר מתיאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון ובהלימה לפעילות העסקית, על פי מתווה התוכנית האסטרטגית ותוכניות העבודה השוטפות.

הבנק עוקב באופן שוטף אחר סביבת הנזילות והמצב בשווקים השונים, תוך מתן תשומת לב מוגברת לאירועים היכולים להשפיע על סביבת הנזילות ועל השווקים.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, שמר הבנק על יחס כיסוי הנזילות ברמה גבוהה יחסית, בשיעור ממוצע של כ-118%, שיעור המשמר שולי ביטחון מעבר ליחס כיסוי הנזילות הרגולטורי הנדרש (100%) ומעבר לשולי הביטחון שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, לא היו אירועים במערכת הבנקאית בישראל או בעולם אשר השפיעו באופן מהותי על ההתנהלות העסקית של הבנק ופרופיל הסיכון, לרבות סיכוי הנזילות ולא הוכרזו מצבי כוננות מעבר למהלך עסקים רגיל.

סיכון השוק בתיק הסחיר הינו מזער, על פי מדיניות הבנק. התיק הבנקאי חשוף לעליית עקומי הריבית, עקב מבנה השימושים הארוכים יחסית (תיק המשכנתאות) והירידה המתמשכת בשיעורי הסילוקים המוקדמים במשכנתאות. חשיפת הבנק לסיכוי ריבית לרבעון הראשון של שנת 2017, מוערכת ברמת סיכון בינונית. יצוין כי הבנק עדכן במהלך הרבעון את אופן מדידת הסיכון, תוך יישום המלצות מסמך העמדה של באזל מחודש אפריל 2016, בהתייחס לניהול סיכון הריבית. החשיפה מנוטרת במגוון מדדים במהלך חיים רגיל ובקיצוץ. ופרופיל הסיכון נמצא במרחק סביר מתיאבון הסיכון שהוגדר מחדש במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, בהתאמה לאופן המדידה.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, המשיך הבנק בתהליך הטמעת השימוש במודלים המתקדמים לטובת ניתוח האשראי הקמעונאי שלו, כחלק מתהליכי הטמעה ושימושיות נוספים, המתוכננים לשנת 2017. פרופיל סיכון האשראי של הלקוחות הפרטיים על פי המודל הפנימי מראה על רמת סיכון שאינה גבוהה המאופיינת ביציבות לאורך זמן. לפרטים נוספים בדבר אשראי לאנשים פרטיים ראה פרק סיכון אשראי להלן.

האשראי העסקי מנוהל תחת שורה של מדדי סיכון ונמצא ברמת סיכון נמוכה-בינונית. רמת הסיכון בתיק המשכנתאות מוסיפה להיות נמוכה עם יציבות ואף שיפור במדדים המובילים. בהפרשה השוטפת בתיק זה נרשמה ברבעון זה הכנסה ושיעור החוב הבעייתי במגמת ירידה מתמדת, לרבות שיעור הפיגור בהלוואות החדשות הנמצא ברמה נמוכה מאוד.

הבנק המשיך גם במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לפעול להפחתת סיכון האשראי באמצעות מכירה של סיכון אשראי הן בתחום ההלוואות לדירור והן בתחום האשראי העסקי. לפרטים בדבר מכירת זכויות והתחייבויות בתיק המשכנתאות ראה פרק אירועים מהותיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

הבנק ממשיך לקדם את הטיפול בסיכונים המתעוררים כדוגמת ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון וסיכון חוצה גבולות, תוך שהוא מקצה את המשאבים הנדרשים לשם הטיפול הנדרש בסיכונים אלה. יודגש כי לבנק תיאבון סיכון אפסי לאי עמידה בהוראות הרגולטוריות של בנק ישראל. פעולות הבנק בקשר עם סיכונים אלה, הן בעיקר פעולות איכותיות שנועדו ליצור את המסגרת הנדרשת לטיפול בסיכונים המתגברים. הערכת הבנק היא, כי גם ברבעון הראשון של שנת 2017 נמשכה מגמת הירידה בפרופיל סיכונים אלה והבנק נערך להמשך המהלכים הנדרשים לטיפול בהם, על מנת להבטיח כי כיוון התפתחותם ממשיך להלום את אסטרטגיית הבנק להקטנת חשיפתו אליהם.

הערכת הסיכון התפעולי של הבנק, כולל סיכוי אבטחת מידע וסייבר, הינה ברמה בינונית. הבנק פועל באופן מתמשך לשיפור הניטור, הניהול והבקרה של סיכונים אלה, ההולכים ומתגברים עם ההתקדמות הטכנולוגית וההתרחבות העסקית של הבנק. הבנק בוחן באופן שוטף את אירועי התקיפה בעולם ובדגש על אירועים במועדים פיננסיים, ומקיים תהליך מתמיד של הפקת לקחים ושיפור מערכי הגנת הסייבר.

הבנק נמצא ברמת מוכנות גבוהה להמשכיות עסקית בחירום. ברבעון הראשון של שנת 2017, בוצעו הדרכות, תרגילים וניסויים טכנולוגיים, כחלק מיישום תוכנית העבודה לתחזוקה ותרגול תוכנית המשכיות העסקית.

מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך התשכ"ח-1968, המידע מתבסס על הנחות, עובדות ונתונים (להלן, ביחד-הנחות) שהובאו בפני דירקטוריון הבנק. ההנחות עלולות שלא להתממש בשל גורמים שאינם בשליטת הבנק בלבד.

הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק

החשיפה לסיכונים וניהולם

הבנק פועל בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 310 - ניהול סיכונים, הוראה המתווה את עקרונות ניהול ובקרת הסיכונים במערכת הבנקאית בישראל וקובעת את הסטנדרטים הנדרשים מהבנקים, ליצירת מסגרת לניהול הסיכונים שלהם, כך שמסגרת זו, תהלום את דרישות הרגולציה, פרופיל הסיכון של הבנק ויעדיו העסקיים.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים

מערך ניהול הסיכונים של הבנק מורכב מכל רובדי הניהול והבקרה בבנק, החל בדירקטוריון הבנק, ההנהלה והיחידות העסקיות, וכלה בפונקציות הבקרה והביקורת הפנימית. החטיבה לבקרת סיכונים, בראשות ה-CRO של הבנק, הינה גורם המעטפת המרכז את הטיפול בנושא ניהול ובקרת הסיכונים בבנק.

בבנק מוגדרים שלושה קווי הגנה, בנוסף לקוי ההגנה של הדירקטוריון, האחראי להתוות תרבות ומסגרת טיפול הולמת בסיכונים וההנהלה האחראית ליישום עקרונות המסגרת שנקבעה על ידי הדירקטוריון. קווי הגנה אלה נועדו להבטיח כי בבנק הוטמעה מסגרת הולמת של ניהול ובקרת סיכונים.

קווי ההגנה

הקו	הפונקציה	כפיפות	תפקיד
קו ראשון	קווי עסקים	מנהל קו העסקים כפוף הנהלת היחידה נושאת באחריות מלאה לניהול הסיכונים וליישום למנהל הכללי	סביבת בקרה נאותה על פעילותה.
קו שני	חטיבה לבקרת סיכונים	מנהל כללי	החטיבה, בראשה עומד ה-CRO, פועלת ביחד עם חטיבות נוספות, בהן, החטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, כדי לסייע להנהלה לקדם ראייה משולבת, כלל תאגידי של הסיכונים, תכנון ופיתוח המסגרת לניהול הסיכונים, אתגור ווידוא השלמות והאפקטיביות של מסגרת ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית, ובחינת מסגרת זו, לנוכח התכנית האסטרטגית, תכנית העבודה השנתית ויעדיו העסקיים של הבנק.
קו שלישי	ביקורת פנימית	דירקטוריון הבנק	בחינת תקינותם ויעילותם (על פי רוב, בדיעבד) - של תהליכי ניהול הסיכונים, והצפת חולשות בבקורות הפנימיות, שיש להן פוטנציאל לפגיעה באפקטיביות הבקרה.

בין קווי ההגנה, הוגדרו ממשקים שונים, הכוללים פרומים ודרכי דיווח שהוטמעו בשגרה ובחירום. תקשורת הסיכונים בין קווי ההגנה השונים, נועדה להבטיח זרימת מידע המאפשרת לבנק להתמודד עם הסיכונים המהותיים לפעילותו, או עם פוטנציאל להתפתחות אירועים כאלה, זאת, במקביל לעמידה ביעדיו העסקיים של הבנק.

להלן הפונקציות המעורבות בניהול ובקרת הסיכונים בבנק:

דירקטוריון הבנק

תפקידיו העיקריים של הדירקטוריון הינם התווית האסטרטגיה של הבנק, ואישור מדיניות הבנק, אשר תנחה את הבנק בפעילותו השוטפת. על הדירקטוריון לפקח על פעולות ההנהלה, ועל עקביותן עם מדיניות הדירקטוריון, לוודא קיומם של תחומי אחריות ודרכי דיווח ברורים בבנק, להתוות תרבות ארגונית, הדורשת יישום סטנדרטים גבוהים של התנהגות מקצועית ויושרה, ולוודא שהבנק פועל תוך ציות לחוק ולרגולציה.

הדירקטוריון פועל במספר ועדות מקצועיות, אשר תפקידן לקיים דיון ממצה ומעמיק בנושאים השונים לפני הבאתם לדיון ואישור במליאת הדירקטוריון.

ועדה לניהול סיכונים

ועדה הדנה בנושאים הקשורים לניהול ולבקרת הסיכונים בבנק, לרבות תכנון וניהול ההון. באחריות הועדה אישור מיפוי הסיכונים של הבנק, ואישור מסמכי המדיניות הייעודיים לכל אחד מהסיכונים המהותיים בבנק. מסמכים אלה מגדירים את מהות הסיכון ותיאבון הסיכון המותאם לפעילות האסטרטגית, וכן את תהליכי ניהול הסיכון והשיטות הננקטות בבנק להפחתתו, לרבות תהליכי ניטור ובקרה אפקטיביים.

הועדה דנה בתדירות רבעונית במסמך הסיכונים של הבנק, המציג ראייה כוללת של כלל הסיכונים והתפתחותם לאורך זמן ובדגש על אירועי הרבעון המדווח, בדוח הסיכונים הרבעוני, וכן במסמך ה- ICAAP השנתי ותוצאות הפעלת התרחיש האחיד של בנק ישראל על נתוני הבנק והונו.

בפני הועדה מובאות סקירות מורחבות בנושאים שונים בתדירות קבועה. כמו כן דנה הועדה במוצרים חדשים הנדרשים לאישור הדירקטוריון, הוראות והנחיות רגולטוריות חדשות ומעודכנות בקשר לניהול הסיכונים בבנק, תחקירים מהותיים שבוצעו בקשר עם ניהול סיכונים וכל נושא אחר, הרלוונטי לניהול הסיכונים.

ועדת ביקורת

ועדת הביקורת אחראית לפקח על עבודת המבקר הפנימי של הבנק, וכן על עבודת רואה החשבון המבקר של הבנק. במסגרת זו דנה הועדה בדוחות הכספיים של הבנק ובדוח הסיכונים וממליצה לדירקטוריון על אישורם. ועדת הביקורת דנה בדוחות ביקורת של המבקר הפנימי ובדוחות של רואה החשבון המבקר ושל המפקח על הבנקים או רשות מוסמכת אחרת. מתפקידי ועדת הביקורת לעמוד על ליקויים בניהול העסקי של הבנק, לרבות אלה הנובעים מליקויים ארגוניים, תוך התייעצות עם המבקר הפנימי הראשי או עם רואה החשבון המבקר, ולהציע לדירקטוריון דרכים לתיקונם.

ועדת אשראי

הועדה אחראית על אישור מסמך מדיניות האשראי. כמו כן, אישור בקשות אשראי החורגות מהמגבלות שנקבעו במדיניות האשראי. בנוסף, דנה הועדה בדוחות בקרת אשראי ודיווחי אשראי שוטפים ובנושאים כלליים בתחום האשראי.

ועדת תגמול

הועדה דנה וממליצה לדירקטוריון על מדיניות התגמול. כמו כן, הועדה מאשרת תנאי התקשרות עם נושאי משרה.

המנהל הכללי

המנהל הכללי של הבנק אחראי על הניהול השוטף של ענייני הבנק במסגרת המדיניות שקבע הדירקטוריון ובכפוף להנחיותיו ובפרט על יישום האסטרטגיה והתכניות העסקיות של הבנק. במסגרת זו, אחראי המנהל הכללי על ניהול כלל הסיכונים של הבנק, ועל הובלת ההנהלה ומנהלי הסיכונים לניהול אינטגרטיבי ומקיף של הסיכונים וההון, ויישום מערך בקרה פנימית אפקטיבי.

המנהל הכללי מקבל סקירות ודיווחים שוטפים וסדירים, על פרופיל הסיכונים של הבנק, במתכונת ובמועדים שנקבעו בהתאם להחלטות דירקטוריון ועל פי הוראות ניהול בנקאי תקין. המנהל הכללי אחראי על דיווחים לדירקטוריון, על פי המתכונת שנקבעה בנהלי הבנק, ובכלל זה דיווחים בדבר ניהול הסיכונים של הבנק ובפרט בדבר אירועים חריגים ו/או חריגות מתיאבון הסיכון.

הנהלת הבנק

הנהלת הבנק אחראית להבטיח שפעילות הבנק עומדת בהלימה עם האסטרטגיה העסקית ויעדיה כפי שהותוותה על ידי הדירקטוריון ובמסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר. במסגרת זו אחראית ההנהלה להנחיל בבנק, על כלל עובדי, את התרבות הארגונית של ניהול הסיכונים וכן לפעול ליישום המערכות והתהליכים לניהול סיכונים אפקטיבי ויעיל.

המבנה הארגוני של הבנק נועד לתמוך בהשגתם של יעדי הבנק העסקיים ובקיומם של תהליכי ניהול ובקרת סיכונים הולמים. יצוין כי בדומה לתהליכים עסקיים, גם תהליכי ניהול הסיכונים אינם סטטיים, אלא מתעדכנים ומתפתחים כל הזמן, הן בעקבות רגולציה מקומית ו/או פרקטיקה בינלאומית והן בהתאם לצרכים העסקיים.

בבנק פועלות ועדות ניהול סיכונים בכל הרמות הניהוליות. ועדות אלה פועלות כפורומים ניהוליים ומקצועיים, שמטרתם לייצר דיון בסוגיות בניהול ובקרת הסיכונים, ולקדם המהלכים הנדרשים לשדרוג מתמשך של מסגרת ניהול הסיכונים של הבנק.

ועדות ההנהלה העיקריות הינן: ועדת אשראי עליונה, ועדת ניהול נכסים והתחייבויות (ננ"ה) ועדה שלוחות חוץ לארץ, ועדת הנהלה לסיכונים תפעוליים ובקרה הדנה גם במסמך הסיכונים הרבעוני. מנהל הסיכונים הראשי ונציגים נוספים מהחטיבה לבקרת סיכונים לפי העניין, חברים בוועדות אלה. הועדות פועלות במצבי שגרה וחרום, על פי נהלים מפורטים.

מנהל הסיכונים הראשי

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, משמש כמנהל הסיכונים הראשי של הבנק (CRO). פעילות החטיבה לבקרת סיכונים היא בלתי תלויה בפעילות היחידות הנוטלות סיכון ויש לה גישה ישירה למידע, כאשר לעומד בראשה יש גישה ישירה לדירקטוריון הבנק. באחריות ה-CRO לוודא כי מתקיים תהליך זיהוי, מדידה, בקרה, הפחתה ודיווח שוטף של הסיכונים הגלומים בפעילות העסקית של הבנק וכי פרופיל הסיכונים של הבנק הולם את תיאבון הסיכון. מנהל הסיכונים אחראי על הסדרת מסגרת תיאבון הסיכון של הבנק ובכללו אתגור מסמכי המדיניות השונים, אתגור ניהול ההון ואתגור תוכניות העבודה. כמו כן ניתוח אירועי כשל מהותיים והובלת תהליכי תחקירים והפקות לקחים. מנהל הסיכונים הראשי, הינו האחראי הישיר על מספר סיכונים, הקשורים עם סיכוני הבקרה הפנימית של הבנק. כמו כן, אחראי על בקרת סיכוני האשראי ועל אנליזת האשראי המהווה גורם בלתי תלוי הנוטל חלק באישורי האשראי.

חטיבת הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, במטרה לבחון את מסגרת אפקטיביות הבקרה הפנימית בבנק. פעילות זו מתבצעת בדרך כלל בדיעבד, כשהיא משתמשת במגוון כלים לרבות: תכנית עבודה ממוקדת סיכונים המבוססת בין היתר על תוצאות תהליך ה-ICAAP תחקירים ובידוק נקודתיות. תוצאות עבודת הביקורת והממצאות מופצות ליושב ראש הדירקטוריון, יושב ראש ועדת הביקורת, מנהל כללי והפונקציות הרלוונטיות בבנק, תוך מעקב אחר יישום ההמלצות. לפרטים נוספים בדבר פעילות חטיבת הביקורת הפנימית, ראה פרק ממשל תאגידי בדוחות הכספיים.

פורומים נוספים לניהול ובקרת הסיכון הפועלים בבנק

במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ובהתאם למדיניות מבחני המצוקה של הבנק, פועלים בבנק פורומים נוספים לניהול ובקרת הסיכונים וההון וביניהם:

- פורום בקרה פנימית - ליצירת אינטגרציה בין הגורמים השונים בבנק האחראים ליישום מסגרת הבקרה הפנימית של הבנק.
- פורום תכנון וניהול ההון - למעקב אחר התפתחות ההון של הבנק, לנוכח יעדי הבנק.
- פורום לניטור סיכונים (פנ"ס) - שורה של פורומים, המובלים על ידי מנהל הסיכונים הראשי, בשיתוף עם מנהלי היחידות העסקיות, העוסקים במבחני מצוקה, תיקוף מודלים, סיכונים תפעוליים ועוד מגוון נושאים העולים מתוך ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית של כל יחידה עסקית.
- פורומים ייעודיים בתחום הציות, כולל ניהול סיכונים חוצי גבולות.
- ועדת היגוי סיכונים תפעוליים ואבטחת מידע - הדנה ומחליטה בסוגיות תפעוליות חוצות ארגון לרבות המשכיות עסקית, אבטחה פיזית וסיכוני סייבר.

הקוד האתי

שקיפות מלאה הינה תנאי הכרחי לממשל תאגידי בכלל, ולממשל תאגידי של ניהול סיכונים יעיל בפרט. מדיניות גילוי נאות של אירועים, תהליכים תומכים ומבנה ארגוני הולם, יוצרים ממשקי עבודה שוטפים התומכים ומאפשרים לדירקטוריון הבנק לבצע את תפקידו. הדירקטוריון והנהלת הבנק מעודדים בקרב הארגון רמה גבוהה של אתיקה ויושרה. אחד האמצעים המהותיים להנחלת האתיקה והיושרה הוא הכנת קוד אתי לבנק והטמעתו בקרב כל עובדי הבנק. בבנק פועלת ועדת אתיקה בראשות מזכיר הבנק. הועדה המתכנסת אחת לחודש, כוללת את נציגי יחידות המטה והסניפים, ופועלת להטמעת הקוד האתי באופן שוטף, על ידי פרסום דילמות לעובדי הבנק, דיון בדילמות העולות מהשטח, ובחינת תהליך הטמעת הקוד האתי. ערכי הקוד האתי של הבנק, הכוללים: אמינות, נאמנות, כבוד האדם, מצוינות, יושרה, הוגנות, שקיפות, מחויבות, שלובים ותומכים באסטרטגיה של הבנק כבנק אישי ואנושי.

מדיניות התגמול של הבנק

לפרטים בדבר מדיניות התגמול של הבנק ראה פרק תגמול בדוח הסיכונים לשנת 2016, באתר האינטרנט של הבנק.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בחברות הבת

במסגרת ניהול הסיכונים הקבוצתי הכולל בבנק מתבצע תיאום עם החברות הבנות של הבנק בנושא ניהול הסיכונים. פיקוח ובקרת חברות בנות מתבצע באופן שוטף ומתקבלים דיווחים מהחברות הבנות בדבר פירוט החשיפות שלהן לסיכונים השונים. דיווחי החברות הבנות של הבנק משולבים במסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

לבנק מסגרת לניהול ובקרת הסיכונים, מסגרת זו מותאמת למצב השווקים, ליעדיו העסקיים של הבנק ולהוראות בנק ישראל. מסגרת זו בנויה ממספר נדבכים הפועלים יחדיו ביחידות הבנק, שנועדו להבטיח כי הבנק מסוגל לנהל, למדוד ולמזער את הסיכונים שלו בשגרה, ובעת אירוע קיצון או אירוע חירום פנימי או חיצוני.

הנדבכים והעקרונות העיקריים שנקבעו הינם:

- מיפוי וזיהוי הסיכונים להם חשוף הבנק - תהליך זיהו הסיכונים הוא תהליך מהותי בסיסי שמטרתו להבטיח מיפוי נכון של הסיכונים אליהם הבנק חשוף, תוך התייחסות לשינויים הדינמיים בסביבה העסקית ובפעילות הבנק. תהליך מוסדר למיפוי וזיהוי הסיכונים בבנק, מתבצע לפחות אחת לשנה, כאשר בגין כל סיכון נקבע האם הוא מהותי לפעילות הבנק, לפי סף מהותיות כשיעור מהון הליבה של הבנק. לכל סיכון שמופה כמהותי, ממונה מנהל סיכון, ברמת חבר הנהלה.
- קביעת תיאבון סיכון - תיאבון הסיכון הנקבע על ידי דירקטוריון הבנק, מבטא את מגבלות החשיפה שהדירקטוריון מוכן לקבל על עצמו בשגרה ובעת קיצון. תיאבון הסיכון של הבנק כולל מדדים שהוגדרו ביחס לסיכונים השונים, להם חשוף הבנק במסגרת פעילותו העסקית. תיאבון הסיכון מוגדר על תיקים ופעילויות שונות הנובעים מפעילותו העסקית של הבנק, תוך שימוש במגוון מדדי סיכון כמותיים ואיכותיים, תוצאות מבחני מצוקה (קיצון), מגבלות להיקפי הפעילות ועוד. להנהלת הבנק סובלנות (תיאבון) אפס לחריגה ממגבלות הדירקטוריון, ולפיכך, הטילה ההנהלה מגבלות משלה על חלק ממדדי הסיכון. מגבלות ההנהלה נקבעו ברף סיכון נמוך יותר ממגבלות הדירקטוריון. מגבלות אלה משמשות כהתראה לפני הגעה לטווח תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון.
- מסמכי מדיניות לניהול הסיכונים השונים - לכל סיכון מהותי קובע הדירקטוריון מסמך מדיניות ייעודי המתווה את תיאבון הסיכון והעקרונות הנדרשים לטיפול בסיכון, כולל הפורומים והגורמים הנושאים באחריות לניהול ובקרת הסיכון, אופן מדידת הסיכון, הדרישות העסקיות והרגולטוריות, והדרכים למזעור. מסמכי המדיניות ערוכים ככלל במתודולוגיית ארבעת ה-Mים, שנקבעה בבנק כמתודולוגיה לניתוח וניהול הסיכונים, כדלהלן:
 - Material (מהותיות) - בחינה האם הסיכון מהותי לפעילות הבנק בשגרה או בחירום.
 - Measured (מדידה) - מיפוי שיטות המדידה, המערכות והמודלים המרכזיים בהם משתמש הבנק
 - Managed (ניהול ובקרה) - מיפוי והגדרת שיטות הניהול והבקרה.
 - Mitigated (הפחתה) - שיטות הפחתה מתאימות, המאפשרות למזער את רמת החשיפה של הבנק לסיכון. העולות מזעור בין שהן פיננסיות ובין שאינן פיננסיות, כגון: הדרכה, תחקירים, הפקת לקחים, ופורומים שהוקמו לשם התמודדות עם התפתחות הסיכון במצב שגרה ובמצבי חירום.
- כמו כן, הנהלת הבנק קובעת שורה של נהלים, המבטיחים כי קווי ההגנה שנקבעו מיישמים באופן הולם את העקרונות שנקבעו במדיניות.
- פרופיל הסיכון - פרופיל הסיכון המשקף את החשיפה שהבנק לוקח בפועל, תחת תיאבון הסיכון שהוגדר, הינו תואם את יעדי התכנית האסטרטגית ותכנית העבודה, וכן בהתאם להתפתחות תנאי המאקרו בשווקים, כולל האפשרות להתרחשות מבחני קיצון "סבירים" (שאינם מבחני איום). מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק הוא המסמך המהווה את כלי הדיווח המרכזי של הנהלת הבנק בדבר פרופיל הסיכון. המסמך מציג מבט איכותי וכמותי על התפתחותם של כל מדדי הסיכונים שנקבעו, כאשר דגש רב ניתן בדיונים על מדדים המתקבלים לתיאבון הסיכון, השלכות התקרבות זו על פרופיל הסיכון והפעולות הנדרשות כדי להקטין את רמת הסיכון.
- מבחני מצוקה - מבחני מצוקה מהווים כלי חשוב ומשלים למדדי הסיכון השוטפים במסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק. לבנק קבוצה עניפה של מבחני מצוקה, הפועלים כדי לאתר את פוטנציאל פגיעת הסיכונים השונים ביעדיו העסקיים והפיננסיים. מבחני המצוקה העיקריים בהם משתמש הבנק בפעילותו השוטפת, וכחלק מתכנון ההון המתבצע במסגרת תהליך ה-ICAAP, מתבצעים ברמת תיק, ברמה של תתי תיקים הרלבנטיים לפעילות הבנק וברמת עסקה. מתודולוגיות מבחני המצוקה של הבנק כוללות בין השאר: תרחישים ברמת סיכון, המתבצעים תוך תזוזה בגורמי הסיכון הרלבנטיים לפעילות הנבחנת; מבחני מצוקה המתבססים על אירועי קיצון שהתרחשו בעבר בשוק המקומי או בחוץ לארץ, תוך שהם משחזרים את אירועי העבר, ובוחנים את השפעתם על התיק הנוכחי של הבנק; תרחישי מאקרו, לפי הנחות הבנק או על פי שינויים שניתנו לכל המערכת על ידי בנק ישראל במסגרת התרחיש האחיד, תוך פיתוח משוואות המתרגמות השפעת גורמי המאקרו על התיק (כגון: משוואה המתרגמת את השפעת האבטלה על שיעורי הכשל במגזר האשראי הקמעונאי).

- תהליך הערכה הפנימי של הלימות ההון (ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) - מסמך המתאר תהליך זה מוגש אחת לשנה, להנהלת הבנק, לדירקטוריון הבנק ולבנק ישראל, ומציג סיכום התהליך הפנימי שמקיים הבנק להערכת הלימות הונו. תהליך תכנון ההון של הבנק, המתבצע לאופק תכנון של כשלוש שנים, נועד להבטיח כי יוחזק על ידי הבנק הון הולם, התומך בכלל הסיכונים הגלומים בפעילות הבנק, בשגרה בהתאם לתוכנית האסטרטגית של הבנק ובאירועי קיצון (ראה הרחבה בפרק הלימות ההון). כמו כן בחינת נאותות תהליכי הניהול והפחתת הסיכונים, תהליכים הכוללים הערכה עצמית של הסיכונים, איכות ניהולם וכיוון התפתחותם, על ידי בקרי הסיכון ומנהלי הסיכון וכן סקירה בלתי תלויה של הביקורת הפנימית להערכת האפקטיביות של מסגרת הבקרה הפנימית של הבנק.
- תיקוף מודלים - החטיבה לבקרת סיכונים ממפה ומתקפת את המודלים המהותיים בבנק, בהתאם לרמת החשיבות וההנחיות הרגולטוריות, באשר למודלים הנדרשים תיקוף חוזר בתדירות קבועה. כל מודל חדש נכנס לשימוש לאחר תהליך של תיקוף.
- מערכות טכנולוגיות תומכות ניהול ובקרת סיכונים - הבנק בוחן את איכות המידע במערכות הבנק ואת צרכי ניהול ובקרת הסיכונים באופן מתמשך, כדי להבטיח כי מידע חיוני ואיכותי יהיה זמין ליחידות הבנק. בפרט, הרחיב הבנק את מהלכי לגיבי המערכות העיקריות שלו, כחלק מתכנית ההמשכיות העסקית שלו, ומבצע תרגולים שוטפים על מנת להבטיח המשכיות עסקית גם בעת חירום.

תרבות הסיכון

- קבוצת הבנק פועלת באופן מתמשך לפיתוח וחיזוק תהליכי ניהול סיכונים, ליצירת תרבות ניהול סיכונים ההולמת את פעילות הבנק ותומכת בהשגת יעדיו העסקיים.
- ניהול הסיכונים הוא חלק אינטגרלי מהפעילות השוטפת בבנק, והחטיבה לבקרת סיכונים מעורבת בתהליכים המהותיים בבנק, בכל תחומי הפעילות. פעילות זו משתקפת בין היתר בתהליכים הבאים:
 - אתגור תהליכים עסקיים ואסטרטגיים - החטיבה לבקרת סיכונים מאתגרת את תוכניות העבודה השנתיות, המבוססות על התוכנית האסטרטגית של הבנק וכן את תכנון ניהול ההון השוטף. כמו כן עוקבת החטיבה בתיאום עם היחידות העסקיות אחר מפות החום לזיהוי הסיכונים העיקריים הגלומים בפעילות החטיבות השונות, ניטורם, פעולות להפחתת הסיכון והשפעתם על מימוש התוכניות העסקיות.
 - תהליך לאישור מוצר או פעילות חדשה - להפעלת מוצר או פעילות חדשה בבנק (כמו גם, לעדכון של מוצר או פעילות קיימת) לשם השגת יעדים עסקיים, קיים פוטנציאל לחרגה ממסגרת ניהול ובקרת סיכון שנקבעה ובפרט, מתיאבון הסיכון. לפיכך, קבעו הנהלת ודירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי המעגן את אופן הטיפול של הבנק במוצר או פעילות חדשה, הקובע רשימת תיג ייעודית, באמצעותה בוחן הבנק את השפעת השקת הפעילות או המוצר החדש על כל רשימת הסיכונים שמופו על ידו, לרבות ההיבטים הטכנולוגיים והחשבונאיים הכרוכים בהשקתו. השפעת המוצר או הפעילות החדשה על פרופיל הסיכון הנוכחי של הבנק, קובעת את מסלול האישור שלו, כאשר, אלה שיש להם השפעה מהותית על פרופיל הסיכון של הבנק, מאושרים בדירקטוריון.
 - סקרי סיכונים - קיום תהליכים תקופתיים לביצוע סקרי סיכונים בתחומים שונים: הן תפעוליים והן בנושאי ציות ובקרה פנימית. סקרים אלה מהווים כלי תומך לניהול דינמי ואקטיבי של מפת הסיכונים.
 - תחקירים ובדיקות אד הוק - קיום תהליך פנימי מתמשך של קווי ההגנה השונים לביצוע תחקירים ובדיקות אד הוק, בעקבות אירועים פנימיים ו/או אירועים חיצוניים, לרבות אירועים שהתרחשו במערכת הבנקאית העולמית. הפקת לקחים מאירועים אלה והטמעתם בארגון. תחקירים מהותיים שבוצעו בקשר עם ניהול סיכונים עולים לדיון עד לרמת דירקטוריון הבנק.
 - שרשרת הדיווחים - תקשורת הסיכונים מהווה נדבך מרכזי ביכולת הבנק לנהל את הסיכונים שלו. לבנק נוהל שרשרת דיווחים, הקובע את הדיווחים הנדרשים בשגרה, במצב התראה ובמצב קיצון (חירום), בין כל קווי ההגנה שנקבעו בבנק, לפי הצורך שנוצר, ובהתאם למצבי הטבע האפשריים.
 - התנהלות בחירום - לבנק מסמכי מדיניות ונהלים מוסדרים להמשכיות עסקית באירועי חירום, הן אירועי חירום מערכתיים כדוגמת: אירוע בטחוני, רעידת אדמה ועוד והן אירועים ספציפיים לבנק כדוגמת: כשל במערכת הבנק. כמו כן לבנק נוהל לפעילות עסקית בהתרחשות אירוע קיצון פיננסי בשווקים. פורומים ייעודיים למקרה חירום יופעלו בבנק על ידי מנהלי הסיכונים במקרה של התרחשות, או פוטנציאל להתרחשות אירועים כאלה בתחום סיכונים האשראי, השוק והריבית בתיק הבנקאי והנזילות. מסמכי המדיניות והנהלים שהוכנו על ידי יחידות הבנק קובעים תכניות חירום אפשריות שאותן יכול הבנק להפעיל, לו התרחשו אירועים שכאלה.
 - הדרכות - קיום מערך הכשרה והדרכה מקיף הכולל אמצעים שונים לרבות: לומדות מרוחק, הכשרות והדרכות ייעודיות בנושאי ניהול סיכונים ובדגש על רגולציה ובקרה פנימית, כנסים ייעודיים ועוד. כמו כן מתקיים קשר שוטף בין מנהלי הסיכון במטה ליחידות השטח ובפרט מול נציגים בכל אחת מיחידות הבנק שמונו כאחראיים בתחומי הסיכון השונים להנחלת עקרונות הפעילות ותקשור המידע ביחידות השונות.

לפרטים בדבר מדיניות תגמול לכלל עובדי הבנק שאינם נושאי משרה לשנים 2017-2019 שאושרה על ידי הדירקטוריון ביום 20 במרץ 2017, ראה ביאור 8 בדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2017.
 לפרטים בדבר מבנה התגמול בבנק ותמיכתו בתרבות הסיכון, ראה פרק תגמול בדוח הסיכונים לשנת 2016, באתר האינטרנט של הבנק.

ההון הרגולטורי

מבנה ההון הרגולטורי

ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים - הון רובד 1 (הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף) והון רובד 2. הון עצמי רובד 1 כולל את רכיבי ההון המיוחסים לבעלי מניות הבנק ואת זכויות בעלי המניות החיצוניים בהון של חברות מאוחדות (עודף ההון בחברת הבת אינו מוכר).
 בהון עצמי רובד 1 נכללים התאמות פיקוחיות וניכויים מההון - מוניטין, השקעות ברכיבי הון של תאגידים פיננסיים, הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידור תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן והתאמות בגין התחייבות של מכשירים נגזרים הנובעים משינוי סיכון האשראי של הבנק (DVA).
 הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו בהוראות. ביום 31 בדצמבר 2016 אין לבנק מכשירי הון הנכללים בהון רובד 1 נוסף.
 הון רובד 2 מורכב מהפרשה קבוצתית להפרשי אשראי ומכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו.
 מגבלות על מבנה ההון:
 - הון רובד 2 לא יעלה על 100% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.
 - מכשירי הון הכשירים להיכלל בהון רובד 2 לא יעלו על 50% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.

להלן תמצית רכיבי ההון הפיקוחי, יחסי ההון לרכיבי סיכון של הקבוצה ויחסי ההון המזעריים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים:

31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016		31 במרץ 2017		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	
						במיליוני שקלים חדשים
143	13,421	151	12,592	69	13,639	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
10	103	10	102	5	106	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
153	13,318	161	12,490	74	13,533	הון עצמי רובד 1
2,680	4,888	2,680	4,598	2,233	4,442	הון רובד 2
2,832	18,206	2,841	17,088	2,307	17,975	סך כל הון כולל
-	131,902	-	129,453	-	133,783	סך נכסי סיכון משוקללים
	10.10%		9.65%		10.12%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
	13.80%		13.20%		13.44%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
	9.76%		9.40%		9.87%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
	13.26%		12.90%		13.37%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים

לפרטים בדבר הרכב מפורט של ההון הפיקוחי בהתאם לדרישות הגילוי בדבר השלישי של באזל ליום 31 במרץ 2017, בהשוואה ליום 31 במרץ 2016 וליום 31 בדצמבר 2016 ראה נספח להלן.

להלן תנועות בהון הפיקוחי במהלך התקופה, לרבות שינויים בהון העצמי רובד 1, הון רובד 1 והון רובד 2 (במיליוני שקלים חדשים):

	31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017	
הון רובד 1				
	12,299	12,299	13,318	יתרה ליום 1 בינואר
	12	1	7	הנפקת הון מניות רגילות ופרמיה על המניות
	(10)	(1)	(6)	שינוי בקרן הון מההטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות
	1,266	288	312	רווח נקי לתקופה
	(186)	(36)	(40)	דיבידנד שהוכרז או חולק השנה
	-	-	0	התאמות מתרגום דוחות כספיים של חברות כלולות
	(15)	21	5	קרן הון מניירות ערך זמינים למכירה
	(5)	(4)	(1)	קרן הון הנובעת מגידור תזרים מזומנים
	(27)	(31)	(20)	קרן הון בגין זכויות עובדים
	(53)	(50)	(48)	אחרים כולל התאמות רגולטוריות
	42	7	9	זכויות שאינן מקנות שליטה
ניכויים				
	-	-	(1)	רווח כולל אחר מצטבר בגין תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן
	(5)	(4)	(2)	רווחים או הפסדים מצטברים כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי של הבנק
	13,318	12,490	13,533	יתרה לסוף התקופה

	31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017	
הון רובד 2				
	4,916	4,916	4,888	יתרה ליום 1 בינואר
	(447)	(447)	(446)	הפחתת מכשירי הון
	25	(50)	1	תנועה בהפרשה קבוצתית להפסדי אשראי
	394	179	(1)	הנפקת איגרות חוב עם המרה מותנית
	4,888	4,598	4,442	יתרה לסוף התקופה

הלימות ההון

הבנק מנטר את יחס הלימות ההון והמינוף באופן שוטף, על מנת לוודא עמידה בדרישות הפיקוח על הבנקים וכדי לאפשר היערכות מבעוד מועד למתן מענה להתפתחות נכסי הסיכון ודרישות ההון של הבנק. לשם כך, קבע דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות, המתווה את העקרונות הנדרשים לניהול יחס הלימות ההון ויחס המינוף, ואת יעדי ההון של הבנק ("תיאבון סיכון"), המהווים שולי ביטחון מעבר לדרישות ההון והמינוף המזעריות הרגולטוריות. כמו גם הדיווחים הנדרשים והפעולות שיש לנקוט במקרים בהם יורד יחס ההון מרמות מינימליות שנקבעו. ניהול ותכנון ההון מתבצע על ידי פורום ייעודי בראשות מנהל החטיבה הפיננסית - CFO ובהשתתפות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים - CRO, מנהל חטיבת חשבונאות ודיווח כספי - החשבונאי הראשי, ומנהלי החטיבות העסקיות בבנק. תכנון ההון השוטף מבוסס על הנחות העבודה של התוכנית האסטרטגית החמש שנתית של הבנק, הן ביעדי הגידול בנכסי הסיכון והן ביעדי הגידול ברווחיות, וזאת בכפוף ליעדי ההון והמינוף ומדיניות חלקות הדיבידנד.

כחלק מיישום הנדבך השני של באזל II, מגיש הבנק בכל שנה את מסמך ה-ICAAP, שהינו דוח המסכם את המהלכים שביצע הבנק במהלך השנה במסגרת תהליך ה-ICAAP, הנכלל בנדבך השני של באזל II. ביום 31 בינואר 2017, שלח הבנק לבנק ישראל את מסמך ה-ICAAP לשנת 2016. מסמך זה כולל מספר פרקים שנועדו לתאר את הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק, ניתוח תמציתי איכותי וכמותי של הסיכונים המהותיים לבנק, ניהול יעדי ההון ויעדי התכנית האסטרטגית, פרופיל הסיכון וההתפתחויות שחלו במהלך השנה בניהול הסיכונים השונים שזוהו ומופו בבנק וכן, תהליכי השיפור והשימושיות המתוכננים לשנה הקרובה.

ליבו של המסמך מהווה תהליך תכנון ההון הפנימי שבוצע לאופק תכנון של שלוש שנים ורבעון קדימה, מנקודת בסיס של 30 בספטמבר 2016 ועד לסוף שנת 2019. במסגרת זו, חושבה הקצאת ההון הנדרשת, בגין כל אחד מהסיכונים, החל מדרישות הנדבך הראשון, בתוספת ההון הנדרש בגין הנדבך השני. הנדבך השני כולל הקצאת הון בגין סיכונים שאינם מופיעים בנדבך הראשון, כגון: סיכונים ריכוזיות אשראי וסיכון ריבית בתיק הבנקאי וכן, הקצאת הון נוספות בגין סיכונים שנכללים בנדבך הראשון אך להערכת הבנק הקצאת ההון אינה מספקת את פרופיל הסיכון של הבנק. הקצאת ההון מחושבת במצב של שגרה וכן בתרחישי מצוקה. תרחישי הקיצון מבוצעים במספר אופנים, החל מביצוע תרחישים ברמה של סיכון

בודד, דרך ביצוע תרחיש מערכתי וכלה בביצוע מבחני איום. מבחנים אלה נועדו לוודא כי יש בידי הבנק כריות הון מספקות כדי לשרוד גם בתרחישים הוליסטיים, עם סיכון מזערי להתרחשות - אירועים קיצוניים בכל מימדי פרופיל הסיכון של הבנק, כולל השפעות בגין סיכונים שלא הוקצה כנגדם הון בשלבים הקודמים, כגון: סיכונים מוניטין ונזילות. המגבלה שנקבעה ליחס הון עצמי רובד 1 תחת תרחיש איום, הינה יחס מינימלי של 6.5%.

תוצאות התהליך מצביעות על כך כי לבנק הון זמין גבוה מההון הנדרש גם לאחר הפעלת תרחיש קיצון ואיום, קרי לבנק כרית ספוגה הנית מספקת להתמודדות עם מגוון הסיכונים הכרוכים בפעילות הבנק, גם תחת אירועי קיצון.

באזל III

בסוף שנת 2010 אימצה ועדת באזל הוראה חדשה, המכונה באזל III. הוראה זו, פרי המשבר האחרון בשווקים הבינלאומיים, מכילה אוסף של תיקונים להוראת באזל II, וביניהם: חיזוק בסיס ההון, העלאת יחסי ההון המזעריים, קביעת מדדים חדשים ומתודולוגיות לטיפול בסיכון הנזילות, חיזוק המתודולוגיה להתמודדות עם סיכון הצד הנגדי (כולל הקצאת הון כנגד סיכון זה, במסגרת הנדבך הראשון), קביעת יחס מינוף יחס חדש במסגרת מדדי ניהול הסיכונים, חיזוק התהליכים לביצוע מבחני מצוקה ותהליכים נוספים שנועדו לשפר את יכולת ניהול ובקרת הסיכונים במסודות הפיננסיים. על פי לוח הזמנים שנקבע על ידי הוועדה, היא מיושמת ברחבי העולם בהדרגה, החל משנת 2013.

החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון על פי כללי באזל III כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211.

להלן העדכונים והשפעות העיקריות של יישום ההוראות על מדידת הלימות הון:

- החמרת הקריטריונים להכרה במרכיבי ההון שיקללו בהון עצמי רובד 1.
- הוספת הקצאת הון בגין הפסדי CVA (הפסדי שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, Credit Value Adjustments) - בנוסף לדרישת הון בגין סיכון לשל הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי לפי הגישה הסטנדרטית, נדרשת הקצאת הון לכיסוי הסיכון להפסדים פוטנציאליים שעלולים להיווצר משערך לשווי שוק של נגזרים מעבר לדלפק (OTC).
- החמרה ועדכון הקריטריונים להכרה במכשירי חוב, כמכשירים הוניים, הנכללים בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2. מכשירי ההון מסוג CoCo - (Contingent convertible capital instrument), כוללים מנגנונים לספיגת הפסדים לרבות הפסקת תשלומי ריבית למחזיקים במכשיר (קיים בהון רובד 1 נוסף, בלבד), ומנגנון לספיגת הפסדי קרן לפיו תבצע המרה למניות או הפחתת קרן כאשר יחס הון עצמי רובד 1 יורד מתחת לטריגר כמותי שנקבע, או כאשר נמסרה הודעת המפקח על הבנקים, לפיה הפעלת המנגנון לספיגת הפסדי קרן, הכרחי לשמירת יציבות התאגיד הבנאי, אירוע "אי קיימות" של הבנק. הטריגרים הכמותיים שנקבעו להון רובד 1 נוסף והון רובד 2 הינם בשיעורים של 7% ו-5% בהתאמה. ביום 31 במרץ 2017 אין לבנק מכשירי הון הנכללים בהון רובד 1 נוסף.
- ביטול האבחנה שהייתה קיימת בהוראה הקודמת, בין סוגי ההון ברובד 2 (רובד 2 תחתון ורובד 2 עליון) כך שהון רובד 2 הוא אחד.
- כתבי התחייבויות נדחים, שהוכרו כמכשירי הון רובד 2 על פי ההוראות הקודמות, אינם כשירים כהון פיקוחי על פי ההוראות הנוכחיות, בעיקר עקב היעדר מנגנון ספיגת הפסדים. על כן, נקבעו הוראות מעבר לפיהם מכשירים אלה יוכרו להון רובד 2 ב-80% מיתרת המכשירים ליום 31 בדצמבר 2013 והפחתה של 10% בכל שנה עד ליום 1 בינואר 2022.
- הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - סכום הפרשה הקבוצתית יוכר כהון רובד 2 עד לתקרה של 1.25% מנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי. מנגד, סכום הפרשה התוסף לנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי.
- מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתוי - מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתוי (ועד ל-10% מהון עצמי רובד 1) - משוקללים במשקל סיכון של 250%.

בעקבות פרסום הוראות המפקח על הבנקים לגבי אימוץ המלצות באזל III בישראל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 14 באוגוסט 2013, כי יעד יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון ליום 31 בדצמבר 2014, לא יפחת משיעור של 9% תוך שמירה על שולי ביטחון נאותים.

ביום 28 בספטמבר 2014 פרסם המפקח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 לפיו יעד הון עצמי רובד 1 ויעד ההון הכולל לרכיבי סיכון יכללו תוספת בשיעור המבטא 1% מיתרת תיק האשראי לדיוור. הגדלת יעדי ההון תבצע בשיעורים רבעוניים קבועים מיום 1 בינואר 2015 ועד 1 בינואר 2017 (לאורך שמונה רבעונים).

בעקבות יישום ההוראה יעד יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון גדל בהדרגה, בכל אחד משמונת הרבעונים החל ממועד יישום ההוראה ובסך הכל בכ-0.87% עם השלמת היישום. יעד זה, יכול שישתנה בהתאם לנתונים בפועל של תיק האשראי לדיוור ושל סך נכסי הסיכון.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי שיידרש על ידי המפקח על הבנקים ליום 1 בינואר 2017, על בסיס מאוחד, לפי נתוני מועד דיווח זה, הינו 9.87% ו-13.37%, בהתאמה.

ביום 22 בנובמבר 2016 אישור דירקטוריון הבנק תכנית חומש חדשה לשנים 2017-2021, וכן החליט לאשר מדיניות דיבידנד מעודכנת החל משנת 2017.

מדיניות הדיבידנד לשנת 2017 היא חלוקת דיבידנד בשיעור של 30% מהרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות, כאשר הדירקטוריון יעקוב אחר הביצוע של התכנית האסטרטגית החדשה, במטרה לבחון את האפשרות להגדלה של שיעור הדיבידנד שצוין לעיל, במדרגה נוספת, החל משנת 2018.

מדיניות הדיבידנד המעודכנת הינה בכפוף לעמידה של הבנק ביחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון, כנדרש על פי הוראות המפקח על הבנקים, ולשמירה על שולי ביטחון נאותים.

נכסי הסיכון כוללים בנדבך הראשון, נכסי סיכון בגין סיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכון תפעולי וסיכון נגזרים צד נגדי CVA. סיכון האשראי הוא הסיכון המהותי בבנק ונכסי הסיכון בגינם מהווים שיעור של כ- 93% מסך נכסי הסיכון.

להלן התפלגות נכסי סיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2016		ליום 31 במרץ 2016		ליום 31 במרץ 2017		קבוצת חשיפה
דרישת הון ⁽³⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
73	549	82	637	86	643	חובות של ריבונותיות
85	640	59	457	87	649	חובות של ישויות סקטור ציבורי
101	770	100	775	100	752	חובות של תאגידים בנקאיים
4,657	35,119	4,907	38,037	4,763	35,626	חובות של תאגידים
307	2,312	290	2,249	276	2,065	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
1,748	13,180	1,577	12,226	1,790	13,388	חשיפות קמעונאיות ליחידים
836	6,307	778	6,031	880	6,581	הלוואות לעסקים קטנים
7,770	58,597	7,133	55,293	7,948	59,446	משכנתאות לדיור
596	4,495	560	4,344	593	4,432	נכסים אחרים
16,173	121,969	15,486	120,049	16,523	123,582	סך הכל

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.37% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 12.92% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

קבוצת החשיפה העיקרית הינה המשכנתאות לדיור, פעילות הליבה של הבנק. תיק המשכנתאות לדיור מהווה כ-67% מתיק האשראי של הבנק, ומשקל הסיכון הממוצע הוא 51%, כך שמשקל נכסי הסיכון בגין המשכנתאות לדיור הוא כ-48% מנכסי הסיכון בגין אשראי. מקדם זה משקף את רמת הסיכון הנמוכה יותר בסגמנט זה, ביחס לחובות אחרים, הן לאור הפיזור הנרחב בין הלווים והן לאור הבטוחה המוצקה במקדמים גבוהים ביחס לחוב.

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון שוק, סיכון⁽⁴⁾ CVA וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2016		ליום 31 במרץ 2016		ליום 31 במרץ 2016		סיכון שוק
דרישת הון ⁽³⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
157	1,184	123	957	169	1,266	סיכון CVA בגין נגזרים ⁽⁴⁾
84	636	91	703	99	737	סיכון תפעולי ⁽⁵⁾
1,076	8,113	999	7,744	1,096	8,198	
1,317	9,933	1,213	9,404	1,364	10,201	סך הכל
17,490	131,902	16,699	129,453	17,887	133,783	סך נכסי הסיכון

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.37% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 12.92% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26% מיתרות נכסי הסיכון.

(4) Credit Value Adjustments, שערורן לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

(5) הקצאת ההון בגין הסיכון התפעולי חושבה לפי הגישה הסטנדרטית.

הקצאת ההון בגין סיכון שוק הכוללת סיכון ריבית בתיק הסחיר, המחושב במודל הסטנדרטי לפי שיטת המח"מ, סיכון בגין חשיפות מטבע וסיכון תיק האופציות המחושב המודל הסטנדרטי לפי שיטת גמא ווגא, היא נמוכה. תוצאה המשקפת את מדיניות הבנק לניהול סיכונים השוק ותיאבון הסיכון הנמוך שהוגדר ביחס לסיכונים אלה. יצוין כי סיכון הריבית בתיק הבנקאי מטופל במסגרת הנדבך השני.

הקצאת ההון בגין סיכון CVA נמוכה מאוד ומשקפת את המדיניות השמרנית של הבנק לפעילות בנגזרים מול צדדים נגדיים, בעלי סיכון אשראי נמוך.

הקצאת ההון בגין סיכון תפעולי חושבה לפי השיטה הסטנדרטית. לפי גישה זו פולח הבנק לשמונה קווי עסקים, כנדרש על ידי בנק ישראל, כשלכל קו עסקים ניתן משקל סיכון סטנדרטי, המבטא את רמת רגישות קו העסקים להפסדים בגין סיכון תפעולי. משקלי הסיכון נעים בין 12% לבנקאות קמעונאית ועד ל-18% למימון תאגידיים. פעילות הבנק היא ברובה קמעונאית ולפיכך מרבית נכסי הסיכון התפעולי הם בגין קו עסקים זה ומשקל הסיכון הממוצע הכולל של הבנק הוא כ-12.5%.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

ליום 31 במרץ 2016	ליום 31 במרץ 2016	ליום 31 במרץ 2016	
13,318	12,490	13,533	הון עצמי רובד 1
4,888	4,598	4,442	הון רובד 2
18,206	17,088	17,975	סך הכל הון כולל

להלן התפתחות יחס ההון לרכיבי סיכון בקבוצה (באחוזים):

יחס הון לרכיבי סיכון			
ליום 31 במרץ 2016	ליום 31 במרץ 2016	ליום 31 במרץ 2017	
10.10	9.65	10.12	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
13.80	13.20	13.44	יחס ההון הכולל לרכיבי הסיכון
9.76	9.42	9.87	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽¹⁾
13.26	12.92	13.37	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽¹⁾
חברות בת משמעותיות			
בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ והחברות המאוחדות שלו			
9.41	10.53	9.53	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
13.27	13.66	13.42	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
9.00	9.00	9.00	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים
12.50	13.00	12.50	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽²⁾

(1) יחסי ההון הנדרשים על ידי המפקח מיום 1 בינואר 2015. החל מיום 1 בינואר 2015, מתווספת ליחסים אלה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח. דרישה זו יושמה בהדרגה עד ליום 1.1.2017.

(2) בחודש מאי 2016 הפחית בנק ישראל את דרישת ההון מבנק יהב מ-13.00% ל-12.50%.

מידע נוסף הנוגע להלימות ההון

להלן פרטים בדבר נכסים משוקללים בסיכון לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 במרץ 2017											
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים זעירים	עסקים קטנים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חוץ לארץ	סך הכל בסכום	סך הכל באחוזים	
76,196	40	6,608	6,877	5,715	19,142	3,030	3,401	3,310	124,319	93%	סיכון אשראי (כולל CVA)
-	-	-	-	-	-	-	1,266	-	1,266	1%	סיכון שוק
4,974	3	431	449	373	1,249	198	305	216	8,198	6%	סיכון תפעולי
81,170	43	7,039	7,326	6,088	20,391	3,228	4,972	3,526	133,783	100%	סך הכל
60%	1%	5%	5%	5%	15%	2%	4%	3%	100%	100%	סך הכל באחוזים

ליום 31 במרץ 2016											
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים זעירים	עסקים קטנים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חוץ לארץ	סך הכל בסכום	סך הכל באחוזים	
70,565	16	5,614	6,687	5,773	21,887	2,741	3,974	3,495	120,752	90%	סיכון אשראי (כולל CVA)
-	-	-	-	-	-	-	957	-	957	1%	סיכון שוק
4,490	1	357	425	367	1,393	174	315	222	7,744	6%	סיכון תפעולי
75,055	17	5,971	7,112	6,140	23,280	2,915	5,246	3,717	129,453	98%	סך הכל
57%	1%	5%	5%	5%	18%	2%	4%	3%	100%	100%	סך הכל באחוזים

31 בדצמבר 2016											
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים זעירים	עסקים קטנים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חוץ לארץ	סך הכל בסכום	סך הכל באחוזים	
75,210	23	6,315	6,789	5,556	19,095	2,667	3,768	3,183	122,606	92%	סיכון אשראי (כולל CVA)
-	-	-	-	-	-	-	1,184	-	1,184	1%	סיכון שוק
4,929	1	414	445	364	1,251	175	325	209	8,113	6%	סיכון תפעולי
80,139	24	6,728	7,234	5,920	20,347	2,842	5,276	3,391	131,902	100%	סך הכל
60%	1%	5%	5%	4%	15%	2%	4%	3%	100%	100%	סך הכל באחוזים

כאמור לעיל, מרבית הפעילות היא קמעונית (כולל הלוואות לדיור) ולפיכך מגזר משקי הבית, מהווה כ-60% מסך נכסי הסיכון בבנק. להלן תנועה בנכסים משוקללים בסיכון במהלך התקופה עבור כל סוג של נכס משוקלל בסיכון:

31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017	
			תנועה בנכסי סיכון אשראי
120,793	120,793	122,605	יתרה ליום 1 בינואר
5,786	327	1,169	שינוי בנכסי סיכון חשיפה באשראי
(60)	70	126	שינוי בנכסי סיכון חשיפה בניירות ערך
83	(49)	361	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפה בנגזרים
(3,939)	(249)	20	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפות חוץ מאזניות
(21)	46	101	שינוי ב-CVA
-	-	-	שינויים רגולטורים
(36)	(186)	(63)	השפעות אחרות
122,606	120,752	124,319	נכסי סיכון אשראי לסוף התקופה
			תנועה בנכסי סיכון תפעולי
7,743	7,743	8,113	יתרה ליום 1 בינואר
823	801	903	שינוי בהכנסות מפעילות מימון (לרבות עמלות)
(277)	(265)	(290)	שינוי בהכנסות מימון שאינן מריבית
28	27	29	שינוי בהכנסה גולמית חברות בנות
(204)	(562)	(557)	השפעות אחרות
8,113	7,744	8,198	נכסי סיכון תפעולי לסוף התקופה
			תנועה בנכסי סיכון שוק
950	950	1,184	יתרה ליום 1 בינואר
58	(9)	(9)	שינוי בסיכון בסיס
175	3	92	שינוי בסיכון ריבית- סיכון שוק כללי
1	13	(1)	שינוי בסיכון אופציות
1,184	957	1,266	נכסי סיכון שוק לסוף התקופה

יחס המינוף

ביום 28 באפריל 2015 פרסם המפקח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס מינוף. הוראה זו מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס מינוף, שנקבעו בחודש ינואר 2014.

יחס המינוף מבוטא באחוזים ומוגדר כיחס בין הון רובד 1 לבין סך החשיפות. סך החשיפות של הבנק הינו סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים, לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים.

על פי ההוראה, תאגיד בנקאי נדרש לעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5% על בסיס מאוחד, החל מיום 1 בינואר 2018. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה עומד בדרישה, לא ירד מהסף שנקבע בהוראה. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה אינו עומד בדרישה, נדרש להגדיל את היחס בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 בינואר 2018.

יחס המינוף של הבנק במועד פרסום ההוראה היה גבוה מ-5% ועל כן יחס מינוף מינימלי זה חל על הבנק החל ממועד פרסום ההוראה.

ניהול יחס המינוף מתבצע כחלק מניהול ההון במסגרת פורום ניהול ותכנון ההון.

יחס המינוף של הבנק ליום 31 במרץ 2017 הינו 5.27%, בדומה ליחס המינוף ביום 31 בדצמבר 2016.

להלן פרטים בדבר יחס המינוף (Leverage Ratio) של הבנק:

2016 בדצמבר 31	2016 במרץ 31	2017 במרץ 31	השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)
230,455	216,809	234,071	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים התאמות בגין השקעות ביטוח בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	-	-	התאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף
696	137	1,370	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים
-	-	-	התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
20,132	20,587	20,043	התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים ⁽¹⁾
1,206	1,160	1,228	התאמות אחרות
252,489	238,693	256,712	חשיפה לצורך יחס המינוף

(1) המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי, בהתאם לכללי המדידה של הלימות ההון (באזל).

2016 בדצמבר 31	2016 במרץ 31	2017 במרץ 31	הרכב החשיפות ויחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)
227,824	213,731	230,989	חשיפות מאזניות
(87)	(87)	(87)	נכסים במאזן ⁽¹⁾
227,737	213,644	230,902	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
			סך חשיפות מאזניות ⁽¹⁾
1,455	1,540	1,975	חשיפות בגין נגזרים
1,851	1,800	2,409	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	-	-	גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור
-	-	-	ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים
-	-	-	רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח
882	660	902	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו קיזוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו
4,188	4,000	5,286	סך חשיפות בגין נגזרים
432	462	481	חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
-	-	-	נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמטופלות כמכירה חשבונאית סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך
-	-	-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	-	חשיפות בגין עסקאות כסוכן
432	462	481	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
59,729	63,616	62,192	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
(39,597)	(43,029)	(42,149)	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
20,132	20,587	20,043	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי פריטים חוץ מאזניים
13,318	12,490	13,533	הון וסך החשיפות
252,489	238,693	256,712	הון רובד 1
			סך החשיפות
5.27%	5.23%	5.27%	יחס מינוף
			יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218

(1) למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות בטחונות.

פרק זה דן בסיכון האשראי בהתאם לדרישות הגילוי של ועדת באזל וה-FSB, כאשר מבנה הפרק וסדר הנושאים (תוך שהם מותאמים לאופי הפעילות בבנק), גם הם בהתאם לאותן הדרישות. להלן סדר הנושאים שנכלל בפרק סיכון האשראי:

ניהול סיכון האשראי	- גילוי איכותי
ניהול סיכון האשראי לדיור	- גילוי איכותי
ניהול סיכון האשראי הקמעונאי (ללא אשראי לדיור)	- גילוי איכותי
ניתוח סיכון האשראי	- גילוי כמותי
הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית	- גילוי איכותי
הפחתת סיכון האשראי לדיור	- גילוי איכותי
הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית	- גילוי כמותי
סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית (דירוגים)	- גילוי איכותי
ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית (דירוגים)	- גילוי כמותי
סיכון אשראי של צד נגדי	

ניהול סיכון האשראי

תחום האשראי נמצא בליבת הפעילות הבנקאית, ולפיכך, הינו הסיכון העיקרי מבין סוגי הסיכונים שהמערכת הבנקאית עוסקת בהם. בהתאם, החלק הארי של נכסי הסיכון שהבנק מקצה בנדבך הראשון, נובע מסיכון האשראי.

קבוצת מזרחי טפחות הינה קבוצה בנקאית שמרנית ויציבה, וזאת, בין היתר, בשל הרכב תיק האשראי שלה, המוטה פעילות קמעונאית ומשכנתאות, המהווה למעלה מ-75% מפעילות האשראי שלה. בהתאם לעקרונות התוכנית האסטרטגית החמש שנתית של הבנק אשר פורסמה בחודש נובמבר 2016, פועל הבנק לשמירה וביסוס מעמדו כמוביל בתחום הקמעונאי וכן להגברת המיקוד והרחבת הפעילות במגזרים העסקיים.

סיכון אשראי הוא הסיכון שלווה, או צד נגדי, של הבנק לא יעמוד בהחייבויותיו כלפי הבנק. סיכון האשראי הוא סיכון מהותי בפעילותו של הבנק. סיכון זה מושפע ממספר גורמים עיקריים: סיכון עסקי הנובע מפעילותו של הלקוח, סיכונים ריכוזיות הנובעים מחשיפת יתר ללווה/קבוצת לווים ולענפי משק, סיכון ריכוזיות גאוגרפית, סיכון הנובע משינויים אקסוגניים הנוגעים בעיקר לשינויים בסביבה המאקרו כלכלית של הלווה, סיכונים אשראי בחוץ לארץ וסיכונים תפעוליים, שלהתממשותם יש השלכות על סיכונים האשראי. כמו כן, לסיכון זה יש קשרי גומלין עם מספר סיכונים נוספים כגון, סיכון השוק והריבית, סיכון הנזילות, סיכונים ציות ועוד.

לתוכנית האסטרטגית של הבנק, השפעה מהותית על אופי פעילות האשראי, רמת הסיכון והמיקוד העסקי בסגמנטים השונים.

פעילות האשראי לציבור של הקבוצה מנוהלת על פי מאפייני הלקוחות וסוגי השירותים הבנקאיים הנדרשים להם.

לפירוט אודות מאפייני הלקוחות בכל אחד ממגזרים אלו ראה גם פרק מגזרי פעילות פיקוחיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

דירקטוריון הבנק אחראי להתוות את מדיניות האשראי של הבנק, שבה נקבעו עקרונות וכללים להעמדת אשראי ולניהול תיק האשראי והבקרה עליו, במטרה לשמר את איכותו, ולמזער את הסיכון הגלום בו. עקרונות וכללים אלה מאפשרים ניהול מבוקר של הסיכונים הכרוכים במתן אשראי ללווים, הן ברמת הלקוח הבודד וקבוצת הלווים, והן ברמה של ענפי משק וסקטורים עסקיים עד לרמת התיק כולו. לאורך השנה נבחן הצורך בעדכון המדיניות לאור התפתחויות בסביבה העסקית בה פועל הבנק ובה פועלים לקוחותיו, לאור השינויים בפרופיל הסיכון, לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע ולאור שינויים רגולטוריים, לו התרחשו. מנהל סיכונים האשראי, לרבות ריכוזיות האשראי וסיכון האשראי הסביבתי, הוא מנהל החטיבה העסקית. מסמך מדיניות ניהול סיכונים האשראי הינו באחריות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים (CRO). דירקטוריון הבנק מאשר את מדיניות האשראי של הבנק, לפחות אחת לשנה. מדיניות האשראי כוללת, מסמכי מדיניות נוספים הדנים בסיכונים הרלבנטיים לפעילות האשראי של הבנק, ובהם: מדיניות ריכוזיות האשראי, המבטיחה כי רמת ריכוזיות האשראי של הבנק מנוהלת ומנוטרת ברמה שוטפת, מדיניות הנגזרים, הקובעת את העקרונות לניהול וניטור לקוחות הבנק הפועלים בנגזרים, מדיניות הביטחונות הקובעת את העקרונות הנדרשים לשם ניהול בטחונות הלקוחות, מקדמי הביטחון הנדרשים לפי סוגי עסקאות וגורמי סיכון שונים, ומדיניות הסיכונים הסביבתיים.

תיאבון הסיכון מורכב משורה ארוכה של מדדי וגורמי סיכון הרלבנטיים לפעילות הבנק באשראי, ביניהם: ענפי משק, קבוצות לווים, גורמי סיכון בתיק המשכנתאות, סוגי פעילות יחודיים, איכות תיק האשראי, דירוג הלקוחות, פעילות בחוץ לארץ וגורמי סיכון נוספים הרלבנטיים לפרופיל סיכון האשראי ולפעילותו העסקית של הבנק. סיכון האשראי מנוטר גם לפי שורה של מבחני מצוקה (קיצון), האומדים את פוטנציאל ההשפעה של אירועי קיצון על תיק האשראי של הבנק. וזאת, בין השאר כדי לבחון את עמידות הון הבנק באירועי קיצון שונים, וכחלק מתהליך אמידת ההון הפנימי (ICAAP).

מילוי תפקידי הדירקטוריון בנושא אשראי מתבצע באמצעות ועדת אשראי דירקטוריונית, ועדת הביקורת והועדה לניהול סיכונים. מסמך מדיניות האשראי נדון בוועדת האשראי הדירקטוריונית ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון, לפני אישורו על ידי מליאת הדירקטוריון.

ועדת אשראי עליונה הינה הפורום הבכיר בבנק לאישור אשראי. הועדה, בראשות המנהל הכללי, כוללת את ראשי החטיבות העסקיות, הפיננסית, הקמעונאית, בקרת סיכונים והייעוץ המשפטי וכן, מנהלי סקטורים בחטיבה העסקית.

קו הגנה ראשון - קווי העסקים בתחום האשראי בבנק

לאשראי בבנק מספר תחומי פעילות עיקריים, הנתמכים על ידי מבנה ארגוני המושתת על חטיבות ומערכים בעלי התמחויות ספציפיות, כאשר מתן האשראי ללקוחות במגזרי הפעילות השונים מבוזר בין חטיבות שונות (קמעונאית, עסקית, פיננסית), ואף בתוך החטיבות, בין יחידות ארגוניות שונות. הנהלות קווי העסקים נושאות באחריות מלאה לניהול הסיכונים ויישום סביבת בקרה נאותה על הפעילות. באחריות היחידות המקצועיות של כל אחד ממגזרי הלקוחות הללו לבדוק באופן שוטף ולבצע מעקב ובקרה על החשיפה ללקוחות ומגזרי הפעילות שבאחריותן. בקו הגנה זה, קיימות יחידות בקרה ספציפיות כדוגמת הבקרים החטיבתיים ופונקציות בקרה נוספות. שורה של נהלים מבטיחים את יישומם של עקרונות המדיניות הלכה למעשה.

קו הגנה שני - בקרת סיכונים

החטיבה לבקרת סיכונים פועלת כ"פונקציה ניהול הסיכונים" הבלתי תלויה של הבנק ובכך משמשת כקו הגנה שני במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים. פעילות החטיבה ואחריותה כוללות מספר תחומים: בתחום ניהול סיכוני האשראי, פועלת החטיבה באמצעות מספר יחידות עצמאיות:

- בקרת סיכוני אשראי - הערכה בדיעבד, ללא תלות בגורמים המאשרים אשראי בבנק, את טיב הלווה ואיכות תיק האשראי של הבנק.
- אנליזה - גורם מקצועי האחראי על כתיבת חוות דעת בלתי תלויה לאשראי ללקוחות מהותיים, כחלק מתהליך אישור האשראי.
- בקרת חשיפות לקוחות שוק ההון, ופיתוח והטמעת מודלים מתקדמים. ראה הרחבה להלן.

קו הגנה שני - חשבונאי ראשי

בנוסף לחטיבה לבקרת סיכונים כולל הקו השני את החשבונאי הראשי האחראי על נאותות סיווג אשראי וקביעת הפרשות להפסדי אשראי.

קו הגנה שלישי - הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ומבצעת ביקורות על ניהול סיכון האשראי, כחלק מתכנית העבודה השנתית שלה.

בתהליך מתן האשראי נבחנים נתוני העסקה בהתאם לקריטריונים שנקבעו על ידי הבנק. מנגנון קבלת ההחלטות בנוגע למתן האשראי הינו היררכי, מרמת הסניף ועד לרמת הדירקטוריון. כל יחידה המטפלת במתן אשראי עוקבת באופן שוטף אחר פירעונו בהתאם לתנאיו, ואחר מצבו הפיננסי של הלקוח בהתאם להיקפי חבותו. ממצאים הדורשים טיפול מדווחים לגורם האשראי המוסמך. בנוסף, כאמור לעיל, כולל תהליך מתן האשראי מעורבות של מחלקת האנליזה, המהווה חלק מפונקציית ניהול הסיכונים של הבנק. מעורבות זו כוללת (ביחס לחשיפות אשראי גדולות ולענפי משק כפי שנקבע בהוראות בנק ישראל ובנהלי הבנק), ניתוח בלתי תלוי של בקשות אשראי והצגת המסקנות וההמלצות במסמך כתוב המצורף לבקשת האשראי ומובא לדיון בוועדת האשראי המתאימה.

הבנק פועל במספר מישורים כדי לנטר ולהפחית את סיכון האשראי ככל שניתן, החל בשלב אישור האשראי, הביטחונות הנדרשים וההתניות הפיננסיות שנקבעו בהתאם לנהלים, לסמכויות ומדיניות הפיזור שהוגדרו בבנק, ועד לבקורות השוטפות המבוצעות ביחידות העסקיות וביחידות הבקרה הייעודיות. זאת, תוך השקעת מאמץ מתמיד לשיפור המקצועיות והמומחיות של העוסקים בתחום האשראי באמצעות קורסים והדרכות בנקאיות ובאמצעות השתלמויות וימי עיון מקצועיים בכל הרמות. במקביל, מושקעים אמצעים רבים לשיפור ולשכלול כלי הבקרה ומערכות המידע הממוחשבות, העומדים לרשות מקבלי ההחלטות בתחום האשראי.

תהליכים עיקריים הכרוכים בפעילות ניהול ובקרת סיכון האשראי בבנק

שיקולים במתן אשראי - השיקולים למתן אשראי מתבססים בעיקר על טיב הלקוח, כושר הפירעון, חוסן פיננסי, נזילות, מהימנות, ותק בענף, ותק בבנק, התנהגות החשבון וטיב הבטוחות. כמו כן, פועל הבנק להתאים את סוג האשראי ותנאיו לצרכי הלקוח. במקרים בהם ניתן האשראי בעיקר תוך הסתמכות על טיב לווה, ללא דרישה לכיסוי מלא או דרישה חלקית לבטוחות, דורש הבנק לעיתים התניות שונות, כגון - שמירה על יחסים פיננסיים.

נהלים - הנהלים למתן אשראי ולטיפול באשראי ובביטחונות, כמו גם מערכות המיכון הרלוונטיות לכך, נבחנים ומעודכנים באופן שוטף, כדי להתאימם לסביבה העסקית המשתנה, תוך הפקת לקחים מאירועים שונים. נהלים אלה מיישמים בפועל את עקרונות המדיניות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק.

פיזור סיכונים - מדיניות האשראי של הבנק מתבססת מזה שנים על פיזור סיכונים וניהולם באופן מבוזר. פיזור הסיכונים בא לידי ביטוי במספר אופנים: פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים; פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות; פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים; פיזור גיאוגרפי במקרים רלוונטיים (ענף הבניה).

סמכויות למתן אשראי - במטרה לייעל את תהליך קבלת ההחלטות בנוגע להעמדת האשראי תוך מזעור רמת הסיכון, נקבע מדרג סמכויות לבעלי תפקידים ולועדות האשראי ברמות השונות, עד לדרג ועדת האשראי הדירקטוריונית והדירקטוריון.

החלטות למתן אשראי, החל מרמת מרחב, מתקבלות על ידי ועדות אשראי, וזאת כדי למזער את הסיכון שבהסתמכות על שיקול דעתו של מחליט יחיד. במסגרת סמכויות האשראי, נקבעו מגבלות על סכום האשראי, וכן על שיעור האשראי ללא בטוחות, אותו ראשי לאשר כל בעל סמכות, ונקבעו הנחיות נוספות ליכולת הפעלת הסמכות במצבים שונים. סמכויות אלו נבחנות מעת לעת ומעודכנות במידת הצורך.

דירוג לווים - הבנק פיתח מערכת לדירוג לווים עסקיים, המבוססת על מודל ממוחשב, המשלב הערכות כמותיות ואיכותיות ביחס ללווים, ואשר הותאמה למגוון הלווים העסקיים בענפי המשק השונים. הבנק מתחזק באופן שוטף את המודלים השונים הקיימים, מפתח מודלים חדשים, ופועל להתאמתם, עדכוןם וטיובם בהתאם לשינויים בסביבה העסקית.

מטרת מערכת דירוג היא לאפשר ניהול של סיכונים האשראי ולתמוך בתהליכי קבלת ההחלטות. המערכת קובעת דירוג לווים כפונקציה של טיב הלקוח, הבטוחות שהעמיד והיקף האשראי שקיבל. במקביל פיתח הבנק יכולת לדירוג לקוחות מגזר המשכנתאות והמגזר הקמעונאי, באמצעות מודלים מתקדמים. לכל אחד מלקוחות מגזרים אלה ניתן דירוג אשראי המשקף את הסיכוי התיאורטי לכשל של הלקוח. המודלים לדירוג לווים נמצאים, בהתאם להנחיות בנק ישראל, בתהליכי תיקוף תקופתיים, המתבצעים על ידי היחידה לתיקוף מודלים הפועלת בחטיבה לבקרת סיכונים.

בשנת 2016 נכנסה לשימוש החטיבה הקמעונאית מערכת ממוכנת חדשה המופעלת בהדרגה, אשר נועדה לאפשר לחטיבה לנהל את לקוחותיה לפי חתכים שונים, כולל דירוג הלקוח, ולהשתמש במודלים החדשים לדירוג ככלי תומך החלטה לחיתום ותמחור האשראי ללקוחות החטיבה. הבנק ממשיך לפעול להטמעה והרחבת השימוש במערכת זו ובמקביל ממשיך בפיתוח ושרדוג מודלים אלה.

אשראי בענף הבניה והנדל"ן - פעילות האשראי בענף זה מהווה רכיב משמעותי בפעילות האשראי של החטיבה העסקית. במימון ענף הבניה והנדל"ן נעשה שימוש בכלי ניתוח ומעקב ספציפיים המסייעים לבנק בתהליך קבלת ההחלטות למתן ליווי פיננסי לפרויקטים השונים. מימון בניה נעשה תוך התמקדות בעיקר בענף הבניה למגורים באזורי הביקוש וברמות מחירים בינוניות. כמו כן, מתבצעת הקצאה מבוקרת של המימון בין אזורים גיאוגרפיים, גם בהתאם לביקושים הרלוונטיים. במתן אשראי לבניה מתמקד הבנק בשיטת הליווי הפיננסי (ליווי סגור). יישום השיטה מיועד להקטין את החשיפה לסיכונים במתן האשראי, שכן היא מעגנת מעקב שוטף וצמוד על הפרויקטים הממומנים, הן לפני העמדת האשראי, והן במהלך הליווי הפרויקט, תוך ניתוח הפרויקט הממומן מהסיכונים העסקיים הטמונים בפעילויותיו האחרות של היזם - הלווה. הבנק נעזר במפקחי בניה חיצוניים, ומסתמך בין היתר, על שיעבוד המקרקעין נשוא הפרויקט, כביטחון לאשראי. מתן האשראי במסגרת הליווי הפיננסי מבוצע רק במרכזי העסקים ובסניפים בעלי התמקצעות בנושא, ובפיקוח של סקטור הנדל"ן והבניה. כמו כן, קבע הבנק מדיניות וכללים למימון עסקאות נדל"ן מסוגים אחרים כגון מימון נדל"ן מניב, קבוצות רכישה, תמ"א 38 ועוד. לבנק יחידות ייעודיות בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית, שמטרתן מתן מענה לפרויקטים בהיקפים קטנים יחסית.

לפרטים בדבר סיכון אשראי בענף המשק בינוי ונדל"ן בישראל ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

חשיפה מטבעית באשראי - ללווים בעלי חשיפה מטבעית מוצעים אמצעי חיסוי והגנה (עסקאות גידור) לצמצום חשיפתם, וזאת בנוסף לצעדים האחרים שהבנק נוקט למזעור סיכונים החשיפה של הבנק מפעילותם של אותם לקוחות. נקבעו הנחיות למעקב, פיקוח ובקרה נאותים על פעילות לווים אשר חבותם לבנק רגישה לשינויים בשערי החליפין, לרבות יצירת סימולציות ותרחישים לשינויים עתידיים בשערי החליפין. בקרות מיוחדות מופעלות גם לגבי לקוחות אשר מרכיב משמעותי בבטוחות שלהם הוא ניירות ערך.

הפקת לקחים - תהליכי בקרת האשראי מבוצעים, החל משלב העמדת האשראי ועד לפירעונו. יחד עם זאת, לעיתים האשראי אינו נפרע כסדרו ומצריך טיפול ייחודי. מטרת תהליך הפקת הלקחים הינה לאבחן התנהלות אשראי לא נכונה על מנת למנוע הישנות טעותות. תהליך הפקת הלקחים מעוגן בנהלי הבנק. הפקות לקחים מתבצעות לאוכלוסיות הלקוחות שהוגדרו הן על ידי צוות הכולל נציגים של כל החטיבות בבנק בראשות סקטור לקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית וכן בצוותים יעודיים בכל חטיבה. וכן בצוותים יעודיים בכל חטיבה. הממצאים מופצים לגורמים הרלוונטיים בבנק, לצורך יישום המסקנות בקרב נותני האשראי בבנק.

מעקב ובקרה - הבקרה בתחום האשראי היא מרכיב מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעניק ללקוחותיו, ובכלל זה שמירה על איכותם של הביטחונות שנדרשו להבטחת החזר האשראי. הבנק פועל בעקביות לזיהוי ולאיתור מוקדם ככל הניתן של סימנים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים או של הרעה במצב ביטחונותיהם. בבנק קיימים מנגנונים שונים של בקרות, לרבות בקרות פנימיות בשרשרת הניהול של האשראי, קרי, בקרות קו ראשון המבוצעות בקביעות בסניפים, במרחבים, במטה וביחידות ספציפיות שזה עיסוקן, וכן בקרות של גורמים חיצוניים לתהליך האשראי, קרי, בקרות קו שני. ראה הרחבה להלן.

פורומים משולבים לניהול ובקרת סיכוני אשראי

בבנק הוקמו פורומים שונים לניהול סיכוני האשראי שבמסגרתם משולבים שלושת קווי ההגנה בבנק. הפורומים הפועלים בתחום האשראי בבנק הינם:

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי - המנוהל על ידי מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ובו נדונים היבטים הקשורים למסגרת הטיפול הכוללת בסיכון, כולל היבטי הדירוגים, מתודולוגיות לביצוע מבחני מצוקה ותוצאות תיקוף המודלים העוסקים בהערכת סיכון האשראי.

פורום רשימת מעקב - הפורום הינו פורום לכל אחת מהחטיבות העסקיות (חטיבה עסקית, חטיבה קמעונאית והחטיבה הפיננסית), לחטיבה לבקרת סיכונים ולחטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, והוא מתקיים מדי רבעון. אוכלוסיית הלקוחות הנידונה בפורום הינה לקוחות בעלי מאפייני סיכון גבוה כגון אלה המדורגים נמוך או בעלי מאפייני סיכון אחרים (לדוגמא: מוגבלים/חשודים בהלבנת הון), אי עמידה בהתניות פיננסיות וכדומה, לרבות מקרים שהוכנסו לרשימה באופן יזום (הצפה יזומה) על ידי גורמים המטפלים באשראי. בדיונים אלו נבחנים כל אחד מהלקוחות באופן פרטני, נסקר מצבם הפיננסי, ונבחנת סוגיית סיכון האשראי לבנק והצעדים שיש לנקוט כדי לצמצם סיכון זה.

פורום חירום באשראי - הפורום בראשות מנהל החטיבה העסקית, אשר משתתפים בו נציגי החטיבות העסקיות ונציגים מבקרת סיכונים, פועל בעת התפתחות מצבים בלתי שגרתיים תוך מתן מסגרת מקצועית לטיפול במקרי החירום ובהתממשות מצבי קיצון.

פורום הפקת לקחים - כולל את נציגי סקטור לקוחות מיוחדים, נציגי מטה החטיבה העסקית, נציגי מטה החטיבה הקמעונאית, נציגי החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים רלוונטיים המעורבים באשראי הספציפי. הצוות מרכז ומנתח אירועי כשל מהותיים באשראי, מסיק מסקנות וכותב המלצות ליישום הלקחים ברמת הלקוח וברמת הבנק.

במקביל לאמור לעיל, בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית פועלים בקרים חטיבתיים. כמו כן, מבוצעות בקרות על ידי יחידות ייעודיות של הבנק, ביניהן יחידות המטה בחטיבה העסקית. המחלקה לבקרת אשראי עסקי בחטיבה העסקית מפעילה מנגנונים ממוכנים לצורך התרעה על חשבונות ולקוחות חריגים, לרבות הסתמכות על מידע חיצוני לבנק. הבקרה מבוצעת על הפעילות הבנקאית בחשבונות שהוצפו, עם סימני סיכון, על בסיס תבחינים שנקבעו על ידי הבנק, עבור האוכלוסייה שהוגדרה כמבוקרת, וכן, עבור כלל לקוחות הבנק באמצעות מערכת מידע התראתי. בסקטור נדל"ן פועלת יחידת בקרה ייעודית אשר מבצעת בקרה ובחינה של היבטים שונים בכל הקשור לטיפול בעסקאות נדל"ן על ידי הבנק.

החטיבה לבקרת סיכונים מהווה גורם בקרה על סיכון האשראי, במסגרת קו ההגנה השני. בחטיבה זו פועלות שתי יחידות ייעודיות, הכפופות ישירות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים, ה-CRO של הבנק, מחלקת האנליזה ומדור בקרת סיכוני אשראי. מחלקת האנליזה, מבצעת סקירה בלתי תלויה על בקשות האשראי הגדולות (חשיפות מעל 25 מיליון שקלים חדשים), ומציגה את המלצותיה כחלק מתהליך אישור בקשות האשראי, כגורם בלתי תלוי, בועדת האשראי בחטיבה העסקית, בועדת האשראי העליונה ובעדת האשראי הדירקטוריונית. המלצות האנליזה כוללות המלצה ביחס לעצם אישור הבקשה, וכן ביחס לתנאים או מגבלות נוספים שיש לשקול כתנאי לאישור הבקשה. נציג המחלקה משתתף דרך קבע בכל ועדות האשראי האמורות.

מדור בקרת סיכוני אשראי, פועל, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 311 של בנק ישראל, על ידי דירוג טיב הלווים בדיעבד ובחינת איכות תיק האשראי של הבנק, כולל מבחני קיצון, על בסיס תכנית עבודה שנתית, המאושרת על ידי הועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. תכנית העבודה של יחידת בקרת האשראי של הבנק כוללת באופן שוטף וקבוע את הנושאים הבאים:

- מעקב אחר לווים המדורגים בדירוג נמוך.
- בקרת האשראי בסניף לונדון ובסניף לוס אנג'לס באמצעות גורמים חיצוניים, הכפופים מקצועית ליחידה לבקרת סיכוני אשראי בארץ.
- בחינת מהימנות ואיכות הדירוג הנעשה על ידי הקו הראשון, בהתייחס לטיב המודל ולתוצאות הדירוג הנגזר ממנו, ולמשמעותם לגבי תיק האשראי של הבנק.
- ניתוח תיק האשראי של הבנק, ובפרט, ניתוח תיק המשכנתאות, לרבות ההתפתחות במתן אשראי לדיר, וכן התפלגות האשראי על פי גורמי סיכון שונים.
- בחינת תיק האשראי של הבנק לאור מדיניות האשראי ומגבלות "תיאבון הסיכון" שאומצו על ידי הבנק.

מערכות מעקב ובקרה - בקבוצת הבנק נעשה שימוש מתמיד במערכות ממוחשבות לצורך ניהול ובקרה של סיכון האשראי. מערכות המחשוב מספקות לבעלי התפקידים, לרבות ליחידה ספציפית שתפקידה איתור ובקרה של סיכונים אשראי, כלי בקרה לאיתור חריגות ממסגרות האשראי ופערי ביטחונות, וכן כלים לאיתור התפתחות סיכונים אשראי הנובעים מקיום פרמטרים שונים בהתפתחות חשבון הלקוח ובהתנהלותו. קיימות מספר מערכות משמעותיות להן תפקיד מרכזי בתהליכי ניהול הסיכונים והבקרה בתחום האשראי וביניהן מערכת לחישוב הקצאת ההון הנדרשת בגין סיכון האשראי, מערכות לאיתור והצפת סיכונים אשראי, להצפת מידע התראתי, למעקב אחר התניות פיננסיות, מערכת אוטומטית לסיווג חובות ומערכת ממוחשבת לשליטה ולניהול כל החשבונות שבטיפול משפטי.

במהלך שנת 2016, הופעלה מערכת "אמות", מערכת חדשה ומשופרת באמצעותה עוקב הבנק אחר התניות פיננסיות. המערכת מקושרת למערכות התשתית של הבנק ומחליפה מערכת ישנה יותר.

סיכונים סביבתיים - סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד העלול לנבוע מהרעה במצבו הפיננסי של הלווה בשל עלויות גבוהות שנגרמו כתולדה של מפגעים סביבתיים ורגולציה בתחום איכות הסביבה או מירידה בשווי בטוחות החשופות לסיכון סביבתי, או מכך שהבנק יישא באחריות עקיפה למפגע סביבתי, הנגרם על ידי פרויקט שהבנק מממן. בסיכון הסביבתי נכללים גם סיכונים נוספים הנגזרים מסיכון זה (מוניטין, אחריות כלפי צד שלישי וכדומה). בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה הפיננסית הפוטנציאלית הנובעת מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה.

על פי הנחיות המפקח על הבנקים נדרש מהבנקים לפעול להטמעת ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי במכלול הסיכונים בבנק, לרבות קביעת תהליכי עבודה לזיהוי סיכון מהותי בעת מתן אשראי משמעותי ולשילוב הערכת הסיכון, ככל שקיים, בהערכה התקופתית של איכות האשראי שהועמד. מסמכי המדיניות של הבנק כוללים מדיניות סיכונים סביבתיים ייעודית, אשר במסגרתה מותוות מתודולוגיה לזיהוי, הערכה וטיפול בסיכון סביבתי בעל השפעה מהותית.

טיפול באשראי בעייתי ובגביית חובות

הטיפול באיתור אשראי בעייתי ובניהולו דורש התמקדות והתמקצעות מיוחדות, בשונה מהדרג המאשר או המטפל בביצוע האשראי ובקבלת הבטוחות. האיתור הראשוני מבוצע לרוב באופן ממוכן, ביחידות ייעודיות לאיתור ובקרה בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית. הטיפול בלקוחות שאותרו נעשה בסקטור לקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית (הקו הראשון).

על מנת לאתר סיכונים אשראי המתממשים או שעלולים להתממש בבנק, מתקיים בבנק, כאמור, מהלך שוטף לבחינה ולאיתור של חובות, על פי תבחינים שהוגדרו. חלק מהתבחינים מחייבים סיווג של החוב כבעייתי, וחלק מהתבחינים מהווים התרעה ומותירים שיקול דעת בידי הגורם המקצועי. החובות נבחים על פי מדרג סמכויות שהוגדר בנוהלי הבנק. מדרג הסמכויות כולל סמכויות אישיות, המתחילות בעובדים בסניפים ובמטה, וממשיך בסמכויות בדרגים גבוהים יותר לעניין הסיווגים וההפרשות בהנהלות המרחבים וביחידות ייעודיות במטה, מתנהל תהליך בקרה מובנה ובלתי תלוי. החשבונאי הראשי מהווה קו שני בתהליך הסיווג וההפרשה ואחריותו בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 311 הינה להיות הגורם הבלתי תלוי לסיווג וקביעת ההפרשה להפסדי אשראי.

מערכת המחשב התומכת ביישום הוראות מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי, לרבות בתהליכי האיתור והבקרה, מבצעת בחינות לוגיות על פי קריטריונים, וקובעת ברירות מחדל לסיווג חובות כחובות בהשגחה מיוחדת, נחותים, פגומים או בארגון מחדש, על פי המתחייב.

איתור הלוואות לדיור (משכנתא) בעלות מאפייני סיכון נעשה באופן אוטומטי ובאמצעות איתור תבחיני פיגור ותבחינים איכותיים אחרים. בשלבי הפיגור הראשונים מפעיל הבנק בעיקר הליכי גביה אוטומטיים. בהמשך מופעלים הליכים יזומים פנימיים וחיצוניים לרבות הליכים משפטיים ככל שיש צורך בכך.

זיהוי וסיווג חובות בעייתיים - הבנק מסווג את כל החובות הבעייתיים שלו ואת פריטי האשראי החוץ מאזני הבעייתיים בסיווגים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום. חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגין נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב. חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו.

בהתאם למדיניות הבנק, חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים מסווג כפגום כאשר בהתבסס על מידע ואירועים עדכניים צפוי שהבנק לא יוכל לגבות את כל הסכומים המגיעים לו לפי התנאים החוזיים של הסכם החוב. בכל מקרה, חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים, מסווג כחוב פגום כאשר קרן או ריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור.

חובות מתחת ל-700 אלפי שקלים חדשים, שמצויים בפיגור של 90 יום, מוערכים על בסיס קבוצתי, ובמקרה זה מסווגים כחובות נחותים.

קבלת החלטה בדבר סיווג החוב מבוססת, בין היתר, על מצב הפיגור של החוב, הערכת מצבו הפיננסי וכושר הפירעון של הלווה, קיום ומצב הביטחונות, מצבם הפיננסי של ערבים, אם קיימים, ומחויבותם לתמוך בחוב ויכולת הלווה להשיג מימון מצד ג'.

הפרשה להפסדי אשראי - עם יישום ההוראה למדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי ביום 1 בינואר 2011, הוטמעה בבנק מערכת ממוחשבת לאיתור ולסיווג של חובות בהם קיים, או עלול להיווצר, סיכון להפסדי אשראי. המערכת מקושרת למערכות התשתית השונות בבנק, והיא מרכזת נתונים המאפשרים בחינה של החובות לצורך אמידת איתנותם ותזרימי המזומנים הצפויים מהם. במערכת החדשה הוטמעו תהליכים ממוכנים של איתור, בחינה, סיווג וגיבוש ההפרשות, לרבות תיעוד של התהליכים והיררכיה של אישורים לפי הסמכויות שנקבעו בנהלי הבנק. המערכת מאפשרת גם טיפול בחובות בעייתיים שלא אותרו בתהליכי האיתור האוטומטיים, אלא בבחינות ובדיקות איכותיות המבוצעות על תיק האשראי של הבנק.

ההחלטה על סכום ההפרשה להפסדי אשראי הינה פועל יוצא של איכות האשראי והביטחונות, מצבו הפיננסי והמשפטי של הלווה והערבים והתנאים הסביבתיים והענפיים בסביבת הלקוח.

הבנק קבע נהלים לסיווג אשראי ולמדידת ההפרשה להפסדי אשראי כדי לקיים הפרשה ברמה מתאימה לכיסוי הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו. בנוסף, קבע הבנק נהלים לקיום, הפרשה ברמה מתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים הקשורים למכשירי אשראי חוץ מאזניים (כגון: התחייבויות למתן אשראי, מסגרות אשראי שלא נוצלו וערבויות מסוגים שונים).

ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת באחד משני מסלולים: "הפרשה פרטנית" או "הפרשה קבוצתית". כמו כן, בוחן הבנק את הנאותות הכוללת של ההפרשה להפסדי אשראי.

בחינת החובות לצורך קביעת ההפרשה והטיפול בחוב מיושמת באופן עקבי לגבי כל החובות מעל 700 אלפי שקלים חדשים ובהתאם למדיניות ניהול האשראי של הבנק ולא מבוצעים מעברים בין מסלול הבחינה פרטנית לבין מסלול הבחינה על בסיס קבוצתי במשך חיי החוב אלא אם בוצע ארגון מחדש של חוב בעייתי כאמור לעיל.

לפרטים בדבר הפרשה פרטנית, הפרשה קבוצתית, הפרשה בגין הלוואות לדירור והפרשה בגין אשראי חוץ מאזני ראה ביאור 1 בדוחות הכספיים לשנת 2016.

ניהול סיכון האשראי - דירור

במסגרת ניהול סיכונים האשראי, נוקט הבנק אמצעים שונים לניהול, בקרת והפחתת סיכונים הנובעים ממתן אשראי לדירור. הבנק מעריך את פרופיל הסיכון הגלום במתן אשראי לדירור כנמוך, כתוצאה מפיזור רחב של לקוחות, פיזור גיאוגרפי של נוטלי האשראי, מינוף נמוך באופן יחסי, שקטן בעת האחרונה עקב הוראות בנק ישראל, נהלי בדיקה מעמיקים של טיב הלווים ושל יכולת ההחזר שלהם וגיבוי האשראי בביטחון הנכסי.

הבנק מבצע באופן שוטף פעילויות לבקרה ולניהול הסיכון הגלום באשראי לדירור, באחריות החטיבה הקמעונאית, החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים נוספים בבנק. פעילות זו כוללת גם ניתוח התיק לפי גורמי הסיכון הטמונים בו (LTV, יחס החזר, מיקום גאוגרפי, גיל ההלוואה, עשירוני הכנסה ועוד) וביצוע מגוון מבחני מצוקה, הבוחנים את השפעת גורמי המקור על רמת הסיכון של התיק, ובעיקר, השפעת אבטלה ושיעור הריבית. הבנק פיתח מודל מתקדם לדירור אשראי לדירור הכולל דירוג לכל הלוואה וחישוב פוטנציאל ההפסד במקרה של כשל. מודל זה מתווסף למערך הניטור הקיים של הבנק.

תיאבון הסיכון בתחום המשכנתאות

הבנק קבע במסגרת מדיניות סיכונים האשראי מגבלות שונות על פעילות האשראי לדירור, בהתחשב בגורמי הסיכון המרכזיים. גורמים אלה נבחנו מעת לעת ובהתאם מתווספות מגבלות על פי הצורך, קרי, על פי פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות בפועל וממת התפתחותו והוראות רגולטוריות של בנק ישראל.

תיאבון הסיכון בתחום המשכנתאות מוגדר במספר רב של מדדי סיכון הבוחנים היבטי סיכון אשראי וריכוזיות ברמת הביצועים השוטפים. מדדים אלה כוללים, בין השאר, את פרמיית הסיכון הדיפרנציאלית (המבטאת את רמת הסיכון של נוטל המשכנתא), שיעור המימון בהלוואה, מיקום הנכס (סיכון גיאוגרפי), מדד איכות האשראי (ראה להלן במסגרת בקרת האשראי), יחס החזר מהכנסה, מטרת ההלוואה, תקופת ההלוואה, תמהיל המסלולים בהלוואה, סוג הנכס, איכות המסמכים, ריבית נורמטיבית, עושר פיננסי ומגבלות צולבות על שילוב של מספר פרמטרים.

הבנק מנטר באופן שוטף את פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות, ואת התפתחותו לאורך זמן, לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע. בפרט, מתבצע ניטור זה במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, המוצג ונדון בועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ובדירקטוריון. מניטור זה עולה כי מדדי הסיכון המובילים, נמצאים ברמה נמוכה יחסית ובמגמה מתמשכת של שיפור. מדדים אלה כוללים את שיעור המימון, יחס החזר להכנסה, שיעור האובליגו בכשל ובפרט, שיעור הפיגור בהלוואות חדשות (בנות שנה) הנמצאים בירידה מתמדת לשיעורים נמוכים מאוד, נתון המצביע על איכות החיתום הגבוהה בבנק. יצוין כי שיעור המימון הממוצע של תיק המשכנתאות של הבנק (לסוף חודש מרץ 2017) עומד על כ-55% (שיעור המשקף את שיעור המימון בעת מתן האשראי). הבנק אומד, בנוסף, את שיעור המימון האמיתי בתיק, בהתבסס על השינויים בערכי הנכסים על פי אומדן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אל מול יתרות התיק הנוכחיות. שיעור זה נמוך משמעותית משיעור המימון המקורי, עקב העלייה המתמשכת במחירי הדירור. נתונים אלה מחזקים את הערכת הבנק כי פוטנציאל ההפסד לבנק בגין תיק המשכנתאות, גם בתרחיש של ירידה מהותית במחירי הדירור, הוא נמוך. בנוסף, בוחן הבנק באופן סדיר את תיק המשכנתאות שלו בתנאי קיצון, כולל תחת שינוי מהותי בתנאי המקור, במספר מתודולוגיות. תוצאות מבחני הקיצון מצביעות כי רמת הסיכון של התיק נמצאת בירידה וכי פוטנציאל הנזק מאירוע קיצון חמור במשק הינו נמוך.

האמצעים לניהול הסיכון בהלוואות לדיור

תהליך החיתום

קריטריונים לאישור הלוואה

הבנק קבע קריטריונים אחידים, כמותיים, לפיהם נבחנות ומאושרות בקשות לנטילת אשראי לדיור. לצד הקריטריונים האחידים, קיימים הערכה ושיקול דעת של מקבלי החלטות בבנק. הקריטריונים המנחים למתן אשראי בהלוואות לדיור נקבעו, בין היתר, בהתבסס על הגורמים הבאים:

- הניסיון המצטבר של הבנק בתחום האשראי לדיור, הכולל לקחים שהצטברו במהלך השנים לגבי פרמטרים הקובעים את טיב הלווה ואת טיב הביטחונות להלוואה.
- ממצאי ביקורות אשראי שוטפות, הבוחנות, בין היתר, שינוי באיכות האשראי במגזרים מסוימים.
- בדיקת תיק הלוואה המבוצעת במרכז בחינה ארצי יעודי.
- הערכות לגבי סיכוני אשראי באזורי הארץ השונים, הנובעים מהתפתחויות ביטחוניות ואחרות.
- בשלב הערכת בקשה להלוואה נבחנים שלושה פרמטרים עיקריים: טיב הלווה ויכולת ההחזר שלו, לרבות יכולת ההחזר העתידית בהינתן עלייה בשיעורי הריבית, הבטוחה הנכסית המוצעת, ומהות העסקה. בבנקאות מסחרית מקובל לייחס חשיבות ראשונה במעלה למטרת הלוואה. בענף המשכנתאות המשקל העיקרי בקבלת החלטת האשראי עובר להערכת טיבו של הלווה ומאחר וכמעט כל הלוואות ניתנות למטרת רכישת נדל"ן על ידי משקי בית. עם זאת, בהלוואות לכל מטרה, בהלוואות לבניה עצמית ובהלוואות לא סטנדרטיות ניתן משקל בקבלת החלטה למהות העסקה ולטיבה.
- הבטוחה הנכסית והערבים מהווים רשת ביטחון של הבנק בעסקה הספציפית, במקרה שההחזר החודשי לא יתנהל על פי המתוכנן.
- קבלת החלטה מצד הבנק נעשית בתהליך שבו נבחנים נתוני העסקה מול קריטריונים שנקבעו. מנגנון קבלת החלטות בנושא אשראי הוא היררכי, וחופף במידה רבה את המדרג הניהולי של הבנק. קיימים מספר רמות אישור, כשניתוב הבקשה לרמה הנדרשת נעשה בהתאם לנתוני הבקשה.

קריטריונים אלו מעודכנים מעת לעת בהתאם להתפתחויות בשוק ופרופיל הסיכון של התיק.

סמכויות אשראי

הבנק קבע מדרג סמכויות לאישור הלוואות לדיור (ברמת סניף, מרחב ומטה). קביעת הגורם המוסמך לאשר הלוואה נעשית בהתאם לנתונים בבקשת האשראי ולסיכון הגלום בה (נתונים לגבי הלווה, שיעור המימון, פרמיית סיכון ומהות העסקה). על מנת לחזק את הבקרה על אישור הלוואות מורכבות ובעלות סיכון גבוה ועל הלוואות לאוכלוסיות מיוחדות (כגון: הלוואות בסכומים גבוהים, עסקאות בין בני משפחה, רכישה באמצעות נאמנות, הלוואות בשעבוד נכס בישוים בעלי סיכון גבוה וכדומה), מועברות בקשות אלו לאישור מחלקת חיתום ובקרה הפועלת בסקטור מטה המשכנתאות.

בנוסף, חלק מרכזי בתהליך הלוואה מבוצע במרכז הבחינה הארצי. המרכז מבצע בקרה על תקינות תהליך העמדת הלוואה לרבות עמידה בנהלי הבנק ובהוראות השונות.

מודל לקביעת פרמיית סיכון דיפרנציאלית

הבנק פיתח מודל לחישוב פרמיית סיכון דיפרנציאלית, על בסיס ממצאים אמפיריים מהעבר, לצורך דרוג סיכון עסקאות כבר בשלב הגשת הבקשה להלוואה. לכל בקשה מחושבת פרמיית סיכון פרטנית המבוססת על כל הגורמים שאותרו כגורמי סיכון, שניתן לזהותם בנתוני הלקוח ובמאפייני העסקה המבוקשת. הבנק נמצא כיום בעיצומו של תהליך לשדרוג המודל.

הפרמיה משקפת את אמידת הסיכון הכולל של העסקה, ומאפשרת הערכה לגבי סיכויי הלקוח להיכנס לפיגור בהלוואה, ולהפוך ל"חדל פירעון", כבר בשלב הבקשה הראשוני. הפרמיה משמשת הן לצורך קבלת החלטות אשראי והן לצורך תמחור הריבית ללקוח. הבנק נמצא כיום בעיצומו של תהליך לשדרוג המודל אשר צפוי להיות מוטמע במהלך שנת 2017.

בקורות מובנות במערכת לביצוע הלוואות

הבנק מנהל את פעילות המשכנתאות באמצעות מערכת מחשב ייעודית שפותחה לשם כך, הכוללת בקורות מובנות "בזמן אמת" כדלקמן:

- ווידוא שלמות הנתונים הדרושים בהלוואה והפעילויות הדרושות במסגרת עריכת החומר, בחינת הלוואה ואישורה.
- בקורות קשיחות בזמן אמת על ביצוע פעולות על פי הרשות. שיטת עבודה זו, של בקורות מונעות, מצמצמת בצורה משמעותית את הצורך בביצוע בקורות 'מגלות' לאחר ביצוע הלוואה.
- מנגנון לניתוב תהליכים ("workflow") המבקר בזמן אמת את ביצוע המשימות הנדרשות בכל שלב בתהליך ביצוע הלוואה, ומעביר את הבקשה לגורם המורשה לביצוע הפעולות הנדרשות בכל שלב של תהליך אישור הלוואה.

השימוש במערכת הביא לשיפור הבקרה בשלבים השונים של תהליך ביצוע ההלוואה, תוך הקפדה על אחידות בין סניפי הבנק השונים.

הדרכה בתחום המשכנתאות

מרכז הדרכה של הבנק מקיים הדרכות להכשרה, לפיתוח ולשיפור הידע של כל הגורמים העוסקים במתן האשראי לדיור. תכני ההדרכה נקבעים בשיתוף עם סקטור מטה המשכנתאות, שעובדיו אף נוטלים חלק בהדרכת הבנקאים. הקורסים כוללים, בין היתר, דגשים מיוחדים בנושא ניהול סיכונים. בנוסף, נכללת פעילות המשכנתאות במסגרת שנקבעה בבנק לטיפול בסיכון תפעולי, ועובדי מטה המשכנתאות שותפים למהלכי ההדרכה שנקבעו בתחום זה.

כנסים מקצועיים

החטיבה הקמעונאית מקיימת באופן שוטף כנסים מקצועיים למנהלים ובנקאים. בכנסים אלו נסקרות בהרחבה ההתפתחויות בשוק המשכנתאות והצעדים שיש לנקוט על מנת להתמודד עם הסיכונים הנובעים מהתפתחויות אלו.

מעקב שוטף אחר מצב לווים ותיק האשראי לדיור

גורם מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעמיד ללקוחותיו הינו בקרת האשראי. הבקרה על האשראי לדיור נעשית הן ברמת תיק ההלוואה הבודד, והן ברמת תיק המשכנתאות כולו.

הבנק פועל לזיהוי ולאיתור מוקדם ככל האפשר של תבחינים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים, על מנת לאתר מוקדם ככל האפשר מצב של כשל אשראי. הבנק מפעיל סוגים שונים של בקרות, לרבות בקרות פנימיות שוטפות בסניפים, במרחבים ובמטה.

הבנק מקיים בקרה על איכות האשראי החדש הניתן בסניפים באמצעות דוח "איכות אשראי" המופק מידי חודש הכולל את ההלוואות שבוצעו בבנק 6-18 חודשים לפני מועד הדוח, ואשר קיים בהן פיגור של 3 חודשים או יותר. הדוח נועד לסייע לסניפים לפעול לצמצום היקף הפיגורים ולהגביר את מודעות הדרג המבצע והמאשר להלוואות בעייתיות, לצורך הפקת לקחים לגבי אישורי אשראי בעתיד. בצד הדוח הפרטני, הכולל את רשימת ההלוואות, פרטי הפיגור וכיוצא באלה, מופק גם דוח סטטיסטי המציג את שיעור הפיגור בכל סניף בהשוואה למרחב ולכלל הבנק, ובהשוואה לחודשים קודמים. הנהלת החטיבה הקמעונאית מקיימת מעקב שוטף אחר הטיפול בחובות בפיגור באמצעות הדוח.

ברמת תיק המשכנתאות הכולל, מתבצעת בקרה אחר המגבלות שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון של הבנק, הן בחטיבה הקמעונאית, והן באגף לבקרת סיכונים ובמדור בקרת אשראי שבחטיבה לבקרת סיכונים.

בנוסף, פעמיים בשנה מופק, על ידי החטיבה לבקרת סיכונים, דוח בקרת אשראי, בו נבדקת בהרחבה התפתחות פרופיל הסיכון של תיק האשראי לדיור במהלך התקופה הנסקרת. דוח זה כולל בין השאר את תיאבון הסיכון, איכות האשראי, ניתוח מאפייני גורמי הסיכון העיקריים, סקירת מצב הפיגורים וגביית החובות, אוכלוסיות מיוחדות, קבוצות רכישה ומבחני מצוקה. בכלל זה, נכלל גם ניתוח ההתפתחות במתן אשראי לדיור, חלק הבנק במערכת וכן, התפלגות האשראי על פי חתכים שונים. דוח זה עולה לדין בוועדת אשראי עליונה (ועדת הנהלה), בוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ומוצג לדירקטוריון הבנק.

הגורמים השותפים לניהול ובקרת הסיכון בהלוואות לדיור

מחלקת ניהול משכנתאות בחטיבה קמעונאית

המחלקה מטפלת בסוגים שונים של אירועים המתרחשים במהלך חיי הלוואה, הן ביוזמת הבנק והן ביוזמת הלקוח. אחת המשימות המרכזיות היא המעקב אחר קבלת ביטחונות. בעת ביצוע הלוואה, מקבל הבנק על פי רוב ביטחון ביניים, ואילו הביטחון הסופי צפוי להתקבל במהלך חיי הלוואה. בנוסף, מטפלת המחלקה במעקב אחרי קבלת פוליסות ביטוח חיים ונסך במהלך חיי הלוואה.

מרכז הבחינה הארצי בחטיבה הקמעונאית

למרכז מועברים תיקי ההלוואה בטרם הביצוע. תיקים אלו נבדקים במרכז על מנת לוודא שבוצעו בסניף הפעולות הנדרשת בהתאם לנהלי הבנק, הרגולציה וההנחיות שנתנו על ידי מאשר ההלוואה.

מערך הגבייה

בבנק פועל מערך גבייה מיוחד, המטפל בכל הקשור לתהליכי גביית חובות מלווים המפגרים בתשלומיהם, ובתהליכי מימוש נכסים. תהליך הטיפול מתחיל באופן אוטומטי מהרגע שהלקוח נכנס לכשל ראשוני בתשלום המשכנתא. אם הכשל לא נפתר, עובר הטיפול למוקד הגבייה הטלפוני (בטרם מוגשת תביעה משפטית) אשר מטרתו גיבוש הסדרי תשלום עם הלקוחות. אם הניסיון להגיע להסדר עם הלווים לא מצליח, מועבר החוב לטיפול מערך הגבייה בבנק, הכולל מחלקה ייעודית, בסקטור לקוחות מיוחדים, העוסקת בטיפול בלקוחות בעלי חוב במשכנתא. במקרה הצורך נפתח הליך משפטי נגד החייבים.

פורום פיגורים

אחת לחודש מתכנס "פורום פיגורים", בראשות מנהל החטיבה העסקית, בו מוצגת תמונת המצב לגבי תוצאות הגביה של החודש הקודם, ההשלכות על הדוחות הכספיים והפרשה להפסדי אשראי. הפורום קובע יעדים לטיפול בחובות ולהקטנת הפיגורים.

החטיבה המשפטית

כחלק מתהליך החיתום, נבדקים הביטחונות בתיקים לא סטנדרטיים (כגון: עסקאות בהן מעורבים בני משפחה) ובהלוואות בסכומים גבוהים, על ידי מחלקה ייעודית בחטיבה המשפטית - מחלקת ייעוץ משכנתאות. בדיקה זו מהווה השלמה לאישור ולבחינת התיק המבוצעים בסניף וביחידת חיתום אזורית.

החטיבה לבקרת סיכונים

האגף לבקרת סיכונים מנטר את איכות תיק האשראי בבנק ואת התפתחות פרופיל הסיכון של תיק הבנק לנוכח תיאבון הסיכון שנקבע. החטיבה אחראית לביצוע שוטף של מבחני מצוקה על תיק המשכנתאות של הבנק, בתיאום עם סקטור מטה המשכנתאות, תוך אתגור גורמי סיכון רבים בתיק זה. חלק ממבחי המצוקה מתבצעים בשיטות מתקדמות, תוך שימוש בנתונים שוטפים של המודלים המתקדמים שפיתח הבנק. מבחני הקיצון של הבנק כוללים את התרחיש האחד של בנק ישראל (תרחיש מאקרו אחד לכל המערכת הבנקאית). בתרחיש זה, מחושב פוטנציאל ההפסד לבנק כתוצאה משינויים קיצוניים במצב המאקרו הנוכחי, ומובאים בחשבון רמת אבטלה גבוהה מאוד יחסית למצב הנוכחי, וירידה חדה במחירי הדיור. מבחני קיצון אלו מלמדים כי רמת הסיכון של התיק נמוכה.

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי

בבנק פועל פורום ניטור סיכונים (פנ"ס) בתחום האשראי, בראשות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, אשר מקדם נושאים כגון בחינת מדיניות האשראי, ובפרט, השינויים בתיאבון הסיכון שנקבעו בה, ניתוח רמת הסיכון בתיק האשראי ויישום גישות מידול מתקדמות, פיקוח על תהליך התכנון והיישום של מבחני המצוקה, ומעקב אחר פרופיל הסיכון של תיק האשראי של הבנק.

ביקורת פנימית

תכנית העבודה של הביקורת הפנימית בתחום האשראי כוללת, בין היתר, התייחסות לבדיקת הגורמים העוסקים באישור, ביצוע, תחזוקה ובקרה על האשראי.

ניהול סיכון האשראי הקמעונאי (ללא אשראי לדיור)

אשראי לאנשים פרטיים

מגזר הלקוחות הפרטיים מאופיין ברמת פיזור גבוהה - הן בכמות הלקוחות והן באזור הגיאוגרפי, כאשר מרבית הלקוחות במגזר זה הינם שכירים, בעלי חשבון יחיד או משק בית משותף. מיתון בפעילות הריאלית מהווה גורם סיכון עיקרי בפעילות מול מגזר הלקוחות הפרטיים ולעלייה בשיעור האבטלה השפעה מהותית על סיכויי הכניסה לכשל.

מדיניות האשראי ונהלי העבודה בבנק לעניין מתן אשראי ללקוחות פרטיים נשענים על מספר עקרונות - הן בראיית חיתום אשראי תקין והן בראיית התאמת האשראי לצרכי הלקוח וליכולת ההחזר שלו. בין העקרונות: בחינת מטרת האשראי; שיעור המימון המבוקש; תקופת ההלוואה; ניתוח כושר החזר ומקורות החזר של הלקוח ביחס לכלל חביותיו - וזאת תוך בחינת פרמטרים כלכליים שונים של הלקוח ובהתבסס על היכרות הבנק עמו וניסיון העבודה המצטבר מולו.

הבנק עוקב באופן רציף אחרי רמת הסיכון בתיק האשראי לפרטיים, בין השאר באמצעות מודל דירוג אשראי ללקוחות פרטיים וכן באמצעות ביצוע מבחני קיצון שונים ובהם מבחנים ייעודיים הנערכים בהתאם להנחיות בנק ישראל, שבהם כלולים תרחישים כגון מיתון במשק וגידול משמעותי בשיעורי האבטלה. לפרטים נוספים ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

אשראי לעסקים קטנים

מגזר העסקים הקטנים והזעירים מאופיין בפיזור גבוה של הלקוחות הפועלים בענפי המשק השונים ובעיקר במגזרי התעשייה הזעירה, המסחר, השירותים העסקיים והפיננסיים. המימון במגזר העסקים הקטנים והזעירים ניתן בעיקר לזמן קצר, לצורך פעילות שוטפת ומימון הון חוזר, גישור על פערים בתזרים המזומנים, מימון לקוחות ומלאי ופעילות יבוא. מימון זה ניתן כנגד ביטחונות מתאימים כגון שיקים לביטחון/לגבייה, חשבוניות, שעבוד חוזים ושעבוד שוטף.

במסגרת תהליך חיתום האשראי, מנותחת פעילותו העסקית של בית העסק, גם בהתייחס לענף המשקי בו הוא פועל. במסגרת זו, ובכפוף לבדיקת יכולת החזר ומקורות פירעון, מותאמים היקף האשראי וסוג האשראי לצרכי הלקוח.

גורמי סיכון עיקריים בפעילות מגזר העסקים הקטנים הינם הרעה מאקרו-כלכלית במשק שתוביל למיתון שישפיע השפעת רוחב על בתי העסק הפועלים במגזר; תלות באנשי מפתח בעסק (בעיקר בעלים ומנהלים); תלות בספקים/לקוחות בודדים שעלולים להיקלע לכשל.

הבנק עוקב באופן רציף אחרי רמת הסיכון בתיק האשראי לעסקים קטנים וזעירים, בין השאר באמצעות מודלי דירוג אשראי ייעודיים וכן באמצעות מעקב אחרי ענפי משק בסיכון גבוה תוך קביעת מגבלות פעילות וסמכויות אשראי דיפרנציאליות לדרגי הניהול השונים.

ניתוח סיכון האשראי

להלן התפלגות חשיפות האשראי לפי קבוצות חשיפה ולפי סעיפי המאזן לפני הפרשה להפסדי אשראי (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

31 במרץ 2017												
חשיפת אשראי ברוטו ממוצעת	חשיפת אשראי ברוטו ⁽²⁾	אחרים	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	בביטחון			תאגידים תאגידיים	בנקאיים	סקטור ציבורי	ריבוניות	
					קמעונאיות ליחידים	נדל"ן מסחרי	מסחרי					
214,041	214,908	-	115,938	9,711	17,967	2,081	27,237	1,633	764	39,577	הלוואות ⁽³⁾	
10,655	11,497	-	-	-	-	-	18	14	-	11,465	ניירות ערך ⁽⁴⁾	
3,845	4,384	-	-	7	14	-	3,009	907	392	55	נגזרים ⁽⁵⁾	
60,901	62,166	-	4,603	3,209	10,679	603	42,456	78	538	-	חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
4,505	4,424	4,424	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾	
293,946	297,379	4,424	120,541	12,927	28,660	2,684	72,720	2,632	1,694	51,097	סך הכל	

31 במרץ 2016												
חשיפת אשראי ברוטו ממוצעת	חשיפת אשראי ברוטו ⁽²⁾	אחרים	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	בביטחון			תאגידים תאגידיים	בנקאיים	סקטור ציבורי	ריבוניות	
					קמעונאיות ליחידים	נדל"ן מסחרי	מסחרי					
194,741	200,159	-	107,953	9,253	16,524	2,356	26,663	952	484	35,974	הלוואות ⁽³⁾	
9,965	8,406	-	-	-	-	-	19	99	-	8,288	ניירות ערך ⁽⁴⁾	
3,211	3,243	-	-	5	14	-	1,778	1,053	354	39	נגזרים ⁽⁵⁾	
62,625	62,906	-	7,815	3,003	11,020	462	40,334	43	229	-	חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
4,583	4,529	4,529	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾	
275,125	279,243	4,529	115,768	12,261	27,558	2,818	68,794	2,147	1,067	44,301	סך הכל	

31 בדצמבר 2016												
חשיפת אשראי ברוטו ממוצעת	חשיפת אשראי ברוטו ⁽²⁾	אחרים	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	בביטחון			תאגידים תאגידיים	בנקאיים	סקטור ציבורי	ריבוניות	
					קמעונאיות ליחידים	נדל"ן מסחרי	מסחרי					
202,821	213,174	-	114,620	9,449	17,781	2,289	27,050	1,794	749	39,442	הלוואות ⁽³⁾	
9,397	9,812	-	-	-	-	-	19	113	-	9,680	ניירות ערך ⁽⁴⁾	
3,272	3,306	-	-	5	13	-	1,896	986	369	37	נגזרים ⁽⁵⁾	
61,743	59,635	-	4,231	3,092	10,387	568	40,688	81	588	-	חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
4,557	4,585	4,585	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾	
281,790	290,512	4,585	118,851	12,546	28,181	2,857	69,653	2,974	1,706	49,159	סך הכל	

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וולא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושוי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות

להלן תמצית התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי, ובאזורים משמעותיים לפי סוגים עיקריים של חשיפת אשראי (במיליוני שקלים חדשים), המידע להלן כולל את החשיפות למדינות זרות וחשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמך:

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית ⁽¹⁾	חשיפה מאזנית	
			31 במרץ 2017
-	1,297	4,863	ארצות הברית
-	3,402	1,042	בריטניה
-	4,004	3,788	אחרות
-	8,703	9,693	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	148	495	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית	חשיפה מאזנית	
			ליום 31 במרץ 2016
1	505	5,142	ארצות הברית
-	1,084	5,700	אחרות
1	1,589	10,842	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	65	561	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית ⁽¹⁾	חשיפה מאזנית	
			31 בדצמבר 2016
-	1,268	4,281	ארצות הברית
-	3,411	1,008	בריטניה
-	916	1,430	צרפת
-	3,054	2,758	אחרות
-	8,649	9,477	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	151	510	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

(1) יתרות החשיפה החוץ מאזנית כוללת סך של 6,165 מיליוני שקלים חדשים (ליום 31 בדצמבר 2016 - 6,111 מיליוני שקלים חדשים) בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים.

החשיפה המוצגת לעיל מייצגת, בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, חשיפות על בסיס סיכון סופי. הצד הנושא בסיכון הסופי הוא אדם, עסק, מוסד או מכשיר כלשהו המספק לבנק "חיזוקי אשראי", כגון ערבויות, בטחונות, חוזי ביטוח ונגזרי אשראי. כאשר לא קיים "חיזוק אשראי", אזי הצד הנושא בסיכון הסופי הוא החייב עצמו.

לפרטים נוספים ראה "חשיפה למדינות זרות" במסגרת דוח הדירקטוריון וההנהלה.

להלן התפלגות חשיפות האשראי לפני הפרשה להפסדי אשראי לפי יתרה חוזית לפירעון, ממוינות לפי סוגים עיקריים של חשיפות:

אשראי ברוטו (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

31 במרץ 2017					
סך הכל ⁽²⁾	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה	
214,908	158	114,490	28,210	72,050	הלוואות ⁽³⁾
11,497	-	2,101	8,365	1,031	ניירות ערך ⁽⁴⁾
4,384	-	215	1,234	2,935	נגזרים ⁽⁵⁾
62,166	-	1,613	7,437	53,116	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,424	33	134	-	4,257	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
297,379	191	118,553	45,246	133,389	סך הכל

31 במרץ 2016					
סך הכל ⁽²⁾	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה	
200,159	142	106,936	28,382	64,699	הלוואות ⁽³⁾
8,406	-	1,855	5,943	608	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,243	-	219	1,108	1,916	נגזרים ⁽⁵⁾
62,906	-	1,672	6,159	55,075	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,529	1,579	115	0	2,835	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
279,243	1,721	110,797	41,592	125,133	סך הכל

31 בדצמבר 2016					
סך הכל ⁽²⁾	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה	
213,174	158	113,122	28,166	71,728	הלוואות ⁽³⁾
9,812	-	2,214	7,532	66	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,306	-	207	993	2,106	נגזרים ⁽⁵⁾
59,635	-	1,681	7,510	50,444	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,585	34	116	-	4,435	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
290,512	192	117,340	44,201	128,779	סך הכל

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושוי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות.

להלן תמצית סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום לפי ענף עיקרי (במיליוני שקלים חדשים):

31 במרץ 2017		
חובות לא פגומים	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾	חובות לא פגומים
בפיגור של 30 ועד 89 ימים ⁽⁴⁾	בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾	

פעילות לווים בישראל

128	61	562	סך הכל מסחרי ⁽⁷⁾
373 ⁽⁵⁾	900 ⁽⁶⁾	36	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
97	24	66	אנשים פרטיים - אחר
598	985	664	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
1	-	4	סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ
-	-	-	בנקים וממשלות
599	985	668	סך הכל

31 במרץ 2016		
חובות לא פגומים	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾	חובות לא פגומים
בפיגור של 30 ועד 89 ימים ⁽⁴⁾	בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾	

פעילות לווים בישראל

221	38	733	סך הכל מסחרי ⁽⁷⁾
315 ⁽⁵⁾	877 ⁽⁶⁾	27	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
89	19	79	אנשים פרטיים - אחר
625	934	839	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
8	-	13	סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ
-	-	-	בנקים וממשלות
633	934	852	סך הכל

31 בדצמבר 2016		
חובות לא פגומים	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾	חובות לא פגומים
בפיגור של 30 ועד 89 ימים ⁽⁴⁾	בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾	

פעילות לווים בישראל

102	79	580	סך הכל מסחרי ⁽⁷⁾
407 ⁽⁵⁾	853 ⁽⁶⁾	27	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
64	26	70	אנשים פרטיים - אחר
573	958	677	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	4	סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ
-	-	-	בנקים וממשלות
573	958	681	סך הכל

(1) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט איגרות חוב וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ולמעט פיקדונות בבנק ישראל.

(2) ככלל, חובות פגומים אינם צוברים הכנסות ריבית. למידע על חובות פגומים מסוימים שאורגנו מחדש בארגון מחדש של חוב בעייתי ראה ביאור 13.ב.2.ג. לדוחות הכספיים.

(3) מסווגים כחובות בעייתיים שאינם פגומים. צוברים הכנסות ריבית.

(4) צוברים הכנסות ריבית. חובות בפיגור של 30 ועד 89 ימים בסך 38 מיליוני שקלים חדשים סווגו כחובות בעייתיים שאינם פגומים (ליום 31 במרץ 2016 - 34 מיליוני שקלים חדשים. ליום 31 בדצמבר 2016 - 31 מיליוני שקלים חדשים).

(5) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.

(6) כולל יתרת הלוואות לדיור בסך 126 שקלים חדשים עם הפרשה לפי עומק פיגור, בהן נחתם הסדר להחזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסיילוקין בגין יתרת הלוואה שטרם הגיע מועד פירעונה (ליום 31 במרץ 2016 - 161 מיליוני שקלים חדשים. ליום 31 בדצמבר 2016 - 125 מיליוני שקלים חדשים).

(7) כולל חובות בסך של 1,374 מיליוני שקלים חדשים שהועמדו לקבוצת רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה (ליום 31 במרץ 2016 - 1,130 מיליוני שקלים חדשים. ליום 31 בדצמבר 2016 - 1,544 מיליוני שקלים חדשים).

הפרשה לפי עומק הפיגור

להלן פרטים על ההפרשה להפסדי אשראי של הלוואות לדיור שבגינן נעשתה הפרשה מזערית להפסדי אשראי לפי עומק פיגור לפי הנספח להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 314, (במיליוני שקלים חדשים):

		עומק הפיגור						ליום 31 במרץ 2017
יתרות בגין הלוואות בפיגור שמוחזרו ⁽⁴⁾ סך הכל	בפיגור של 90 יום או יותר							
	סך הכל מעל 90 ימים		מעל 33 חודשים		מעל 6 חודשים		בפיגור של 30 ימים ועד 89 ימים ⁽³⁾	
	מעל 90 ימים	מעל 33 חודשים	עד 33 חודשים	עד 15 חודשים	עד 6 חודשים	עד 90 ימים	עד 30 ימים	
286	53	227	196	9	10	12	6	סכום בפיגור
106	6	100	100	-	-	-	-	מזה: יתרת ההפרשה לריבית ⁽¹⁾
1,275	136	766	124	56	162	424	373	יתרת חוב רשומה
212	67	145	94	28	23	-	-	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾
1,063	69	621	30	28	139	424	373	יתרת חוב נטו

(1) בגין ריבית על סכומים שבפיגור.

(2) לא כולל יתרת ההפרשה לריבית.

(3) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.

(4) הלוואות בהן נחתם הסדר להחזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסילוקין בגין יתרת הלוואות שטרם הגיע מועד פירעונן.

להלן תמצית התנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי לשלושה חודשים שהסתיימו ביום (במיליוני שקלים חדשים):

31 במרץ 2017						
הפרשה להפסדי אשראי						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
724	615	208	1,547	2	1,549	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
26	-	24	50	(1)	49	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(20)	(3)	(16)	(39)	-	(39)	מחיקות חשבונאיות נטו
730	612	216	1,558	1	1,559	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
135	2	13	150	-	150	מזה: הפרשות פרטניות
85	-	8	93	-	93	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

31 במרץ 2016						
הפרשה להפסדי אשראי						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
700	614	192	1,506	3	1,509	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
-	(9)	13	4	(1)	3	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(27)	(2)	(17)	(46)	-	(46)	מחיקות חשבונאיות נטו
673	603	188	1,464	2	1,466	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
1	12	140	153	-	153	מזה: הפרשות פרטניות
78	-	8	86	-	86	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

לפרטים נוספים בדבר תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי ראה ביאורים 6 ו-13 בדוחות הכספיים.

הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

קבוצת הבנק נוקטת אמצעים שונים להפחתת הסיכונים הנובעים ממתן אשראי ומריכוזיות האשראי. להלן תיאור הכלים העיקריים להפחתת הסיכון במסגרת מדיניות האשראי של הבנק.

בטוחות - קבלת ביטחונות לטובת הבנק נועדה להבטיח את החזר האשראי, שהבנק נותן ללקוח, במקרה של חדלות פירעון. טיב וכמות הביטחונות הנדרשים מהלקוח, נקבעים על סמך המאפיינים הבסיסיים של הלווה, מאפייני העסקה, ומהותיות הסיכון לכך שהלקוח לא יוכל להחזיר את האשראי. ככל שהסיכון גבוה יותר, הבנק ידרוש ביטחונות רבים יותר ונזילים יותר.

הבנק קבע את סוגי הנכסים אשר יוכרו כבטוחות למתן אשראי במדיניות ובנהלים. הבטוחות העיקריות המקובלות בבנק הן: פיקדונות, ניירות ערך, שעבוד של נדל"ן ושל רכב, שוברי אשראי, צ'קים, ערבויות בנקאיות וערבויות של מוסדות, של תאגידים או של יחידים. במסגרת מדיניות הבטוחות, נקבעו כללים ועקרונות באשר לרמת ההסתמכות על כל סוג בטוחה, בהתאם לאופייה, סחירותה, התנודתיות במחירה, מהירות מימושה ומעמדה המשפטי, וזאת בנוסף לבחינת כושר החזר של הלקוח כקריטריון למתן האשראי.

כמו כן, קיימים סוגי ביטחונות נוספים כדוגמת שיעבוד שוטף, חייבים ו/או אמות מידה כספיות ותפעוליות המושתות על לקוח בכדי להבטיח את יכולתו לעמוד בפירעון חובו לבנק.

הבטוחות מותאמות, במידת האפשר, לסוג האשראי אותו הן מבטיחות, תוך התייחסות לטווח הזמן, לסוגי הצמדה, לאופי האשראי, למטרתו וכן למהירות יכולת המימוש שלהן. מקדמי הביטחון קובעים את השיעור בו הבנק מוכן להסתמך על בטוחה מסוימת כביטחון לאשראי. שווי הבטוחות בהתאם למקדמי הביטחון מחושב, ככל שניתן, באופן אוטומטי על ידי מערכות המחשב. מקדמי הביטחון לסוגי הבטוחות השונים נבדקים אחת לשנה, ומאושרים בועדת אשראי דירקטוריונית, בועדה לניהול סיכונים ובדירקטוריון. כמו כן, קיימים בטוחות אשר אינם נלקחים בחשבון בחישוב מקדמי הביטחון והם משמשים לחיזוק מערך הביטחונות הקיימים. הבנק מאשר באופן פרטני ומוגבל, גם מתן אשראי כנגד התחייבות הלווה בלבד.

במסגרת נוהלי הבנק נקבעו כללים באשר לניהול השוטף של הביטחונות, ובכלל זה עדכון ערכם של הביטחונות: פיקדונות וערבויות בנקאיות מתעדכנים באופן שוטף לפי תנאיהם; בטוחות שהם ניירות ערך סחירים מתעדכנים באופן שוטף לפי ערכם בשוק; לגבי בטוחות שהן נדל"ן, קובע הנהל את המועד להערכת שווי על ידי שמאי מוסמך בהתאם לסוג האשראי המובטח על ידי הנכס. הערכה זו מתוקפת במקרים המוגדרים במדיניות הבנק, על ידי יחידת השמאות הפנימית של הבנק. כמו כן, מבוצעת הערכת שווי במקרים של חשש לירידה מהותית בערך ביטחון, העלולה להעמיד את הבנק במצב של חוסר בטוחות.

כפי שפורט לעיל, לרבות בפרק המלצות ועדת באזל, הבנק עושה שימוש נרחב בבטוחות אשר אינן מוכרות במסגרת כללי הפחתת הסיכון (CRM) של באזל II (נדל"ן, שעבוד רכב, ערבויות אישיות) בכדי להפחית את סיכוני האשראי.

ערבים - לעיתים הבנק דורש מהלקוח להמציא ערבויות או ערבים להבטחת האשראי. קיימים מספר סוגי ערבויות כגון ערבויות אישיות, ערבויות בנקאיות לסוגיהן, ערבויות מדינה, פוליסות ביטוח או כתבי שיפוי.

סינדיקציות אשראי - הבנק משתתף בסינדיקציות, ובשלוש השנים האחרונות אף הקים מערך מקצועי המאפשר לו להוביל סינדיקציות בהיקפי אשראי משמעותיים. מימון במסגרת סינדיקציה מאפשר פיזור הסיכון בין מספר גופים מממנים בעסקאות אשראי גדולות.

שיתוף/מכירת חובות - כלי נוסף להפחתת סיכון האשראי הוא שיתוף/מכירת נתחים מתיק האשראי של הבנק במגזרים מסוימים לגופים פיננסיים. במהלך השנתיים האחרונות, יצר הבנק תשתית עסקית, משפטית ותפעולית למכירת סיכון אשראי. מכירת/שיתוף הסיכון יכולה להיעשות הן באמצעות מכירה מוחלטת והן באמצעות שיתוף בסיכון. פעילות זו מובלת על ידי מחלקת הסינדיקציה שבסקטור תאגידים בחטיבה העסקית.

בנוסף, השלים הבנק בסוף שנת 2016 רכישת פוליסת ביטוח לחשיפות אשראי בגין ערבויות שהבנק הוציא בהתאם לחוק מכר. פוליסת הביטוח מכסה שיעור של 80% מתוך ערבויות בסכום של כ-15.5 מיליארדי שקלים חדשים, מתוך כלל ערבויות המכר שהנפיק הבנק, והוא בתוקף מיום 31 בדצמבר 2016.

ההתקשרות האמורה התבצעה באמצעות חברת ביטוח שהינה חברה בת בבעלות מלאה של הבנק, אשר התקשרה בד בבד, עם מבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג בינלאומי גבוה, המאפשר את הקטנת נכסי הסיכון כאמור להלן. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש הבנק לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה.

רכישת הביטוח נועדה, בעיקרה להפחית את נכסי הסיכון בגין חשיפת האשראי הנובעת מן הערבויות, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 203 בנושא "מדידה והלימות הון".

רכישת הביטוח האמור הביאה לגידול בשיעור של כ-0.25% ביחס להון עצמי רובד 1 של הבנק.

ריכוזיות - מהותיות סיכון הריכוזיות באשראי בבנק מחייבת את הגורמים השונים בבנק לעקוב, לנטר ולנקוט באמצעים שיאפשרו שליטה של הבנק על מוקדי סיכון אלה.

לפיכך, מגדיר הבנק במסגרת מדיניות האשראי את תיאבון הסיכון בנושאים שונים בתחום האשראי, לרבות תחום ריכוזיות באשראי.

פיזור סיכונים - מדיניות האשראי של הבנק מתבססת על פיזור הסיכונים ועל ניהולם המבוקר.

פיזור הסיכונים מאופיין במספר היבטים:

- פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים.
- פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות.
- פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים.
- מגבלות על היקף חשיפה למגזרי פעילות ייחודיים.
- מגבלות על היקף חשיפה ללווים בודדים ולקבוצות לוויים.
- פיזור גיאוגרפי במקרים רלוונטיים (ענף הבניה, משכנתאות).

ענפי משק - בהנהלת הבנק ובדירקטוריון נערכים, בהתאם לצורך, דיונים בנושא אשראי לענפים מסוימים, בעיקר ביחס לענפים הרגישים לתנודתיות במחזורי העסקים. מדיניות האשראי לענפים הרגישים נקבעת בהתבסס על ניתוח כלכלי של ההתפתחויות החזויות בענפים אלה. הבנק מקפיד על פיזור החבות בין ענפי המשק השונים, כך שלא תיווצר חבות חריגה בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 315. אשראי לענפים מסוימים, כמו ענף היהלומים וענף הבניה (לרבות תתי הענפים שלו), מטופל על ידי יחידות מקצועיות ובעלי תפקידים המתמחים בענפים אלה. לענפים האמורים נקבעו כללים ונהלים ספציפיים, בנוסף לנהלים הכלליים הנוגעים להעמדת אשראי, וזאת על מנת להתמודד עם סיכונים האשראי הייחודיים לענפים אלה. בענף היהלומים הבנק מעדיף לדרוש בטחונות מחוץ לענף על מנת להפחית את סיכון האשראי ולגדרו.

לקוחות גדולים - הבנק פועל בתחום האשראי ללקוחות גדולים באמצעות סקטור תאגידי, במסגרתו פועלים צוותים בעלי התמחויות ענפיות. לעתים, מגביל הבנק את חלקו באשראי ללקוח גדול ביחס להיקף האשראי הכולל לאותו לקוח במערכת הבנקאית, ובמקרים מסוימים מתנה את השתתפותו במימון עסקאות מסוימות ביצירת חבילת מימון כוללת בה ישתתפו גם בנקים נוספים (במסגרת הסדרי קונסורציום). הבנק מקפיד על עמידה במגבלות על חבות לווה וקבוצת לוויים ועל חבותם הכוללת של הלווים הגדולים וקבוצות הלוויים שחבותם נטו לבנק עולה על 10%, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

מגזרי הצמדה - הפיזור מתבטא גם במתן אשראי במגזרי הצמדה שונים, כך שחלק מהאשראי רגיש יותר לתנודות במדד המחירים לצרכן (אשראי צמוד מדד), חלקו רגיש יותר לשינויים בריבית הפריים (אשראי שקלי לא צמוד), וחלקו לתנודות בשערי החליפין של המטבעות (אשראי במטבע זר או צמוד שער חליפין של מטבע זר).

פיזור גיאוגרפי - הבנק מקפיד על פיזור גיאוגרפי בתחום האשראי לבנייה ובתחום המשכנתאות, במטרה להקטין ריכוזיות יתר במתן האשראי.

הפחתת סיכון האשראי - דיור

בטחונות

על פי נהלי הבנק בתחום המשכנתאות, ניתן אשראי בגין בטחונות נכסיים בלבד. במקרים מסוימים דורש הבנק, בנוסף לביטחון הנכס, גם ערבים לחוב.

לצורך אימות פרטי הנכס המוצע לבנק כבטוחה וקביעת שווי, נדרש בדרך כלל ביקור של שמאי בנכס, ומתקבל דוח הכולל את תיאור הנכס, מיקומו, מצבו הפיזי וכן את שווי השוק שלו. השמאים חתומים על הסכם עם הבנק ופועלים על פי הוראותיו, הכוללות מתכונת עבודה מובנית לביצוע השמאות, לזיהוי חריגים ועוד.

השמאות המקובלות בענף המשכנתאות הינה שמאות מקוצרות. עם זאת, דורש הבנק לגבי חלק מההלוואות שמטרתן רכישת דירה מיד שנייה, בניה עצמית או הלוואה לכל מטרה, בסוגי נכסים בעלי סיכון גבוה, שמאות מורחבת הכוללת בדיקות נוספות בכפוף לקריטריונים שנקבעו לעניין זה.

ביטוחים

על פי נהלי הבנק, כל נכס המשמש כבטוחה מבטוח בביטוח נכס. בנוסף, הלוויים עצמם מבטוחים בביטוח חיים לטובת הבנק למקרה של פטירה בטרם נפרע האשראי במלואו.

בהלוואות מסוימות (לרבות הלוואות בשיעור מימון העולה על 75%) התקשר הבנק עם חברת EMI המעניקה ביטוח אשראי למקרה בו התמורה ממימוש נכס המשמש בטוחה להלוואה, אינה מכסה את יתרת האשראי. תהליך ביטוח האשראי הינו גורם מפחית סיכון משמעותי.

החל מיום 1 בנובמבר 2012, הגביל בנק ישראל את הביצוע בהלוואה לדיור עם שיעור מימון העולה על 75%, כך שממועד זה הבנק אינו מאשר הלוואות חדשות עם ביטוח אשראי בשיעור מימון העולה על 75% (פרט להלוואות אשר הוחרגו מההוראה כגון מחזורים).

שיעור המימון (LTV)

שיעור המימון המרבי אותו מאשר הבנק, נקבע במדיניות האשראי ונבחן מעת לעת. ככלל, הבנק דורש מהלווה להשתתף בחלק ממימון הרכישה. תשלום ההון העצמי מהווה כרית ביטחון במקרה של מימוש הנכס, לרבות בתקופה של ירידת מחירים בשוק הנדל"ן. יתר על כן, שיעור ההשתתפות של הלווה מהווה אינדיקציה נוספת לאיתנותו הפיננסית. החל מיום 1 בנובמבר 2012 הבנק הגביל את שעורי המימון באישור בקשות להלוואות לדיור וזאת בכפוף להוראת בנק ישראל בנושא. שיעור המימון בהלוואה לרכישת זכות במקרקעין המהווים "דירה יחידה" (כמוגדר בהוראה) אינו עולה על 75%, ל"דירה חליפית" (כמוגדר בהוראה) שיעור המימון אינו עולה על 70%, וברכישת דירה להשקעה, הלוואה לכל מטרה או הלוואה לתושב חוץ - שיעור המימון אינו עולה על 50%. לפרטים ראה ביאור 9 ח' בדוחות הכספיים.

להלן הרכב חשיפת האשראי נטו לפי סוגי הפחתות סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

31 במרץ 2017					
חשיפה המכוסה על ידי ערבויות ⁽²⁾ חשיפה המכוסה					
חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	שנגרעו סכומים	שנוספו סכומים	על ידי ביטחון פיננסי כשיר	חשיפת אשראי נטו	
51,098	(302)	495	(18)	51,273	חובות של ריבוניות
1,693	-	327	(1)	2,019	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,631	-	251	(1)	2,881	חובות של תאגידים בנקאיים
72,614	(13,845)	13,240	(9,336)	62,673	חובות של תאגידים
2,683	(10)	-	(197)	2,476	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
28,648	(4)	-	(2,106)	26,539	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,891	(152)	-	(1,943)	10,795	הלוואות לעסקים קטנים
120,539	-	-	(750)	119,789	משכנתאות לדיור
4,424	-	-	-	4,424	נכסים אחרים
297,221	(14,313)	14,313	(14,352)	282,869	סך הכל

31 במרץ 2016					
חשיפה המכוסה על ידי ערבויות ⁽²⁾ חשיפה המכוסה					
חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	שנגרעו סכומים	שנוספו סכומים	על ידי ביטחון פיננסי כשיר	חשיפת אשראי נטו	
44,301	(311)	856	(13)	44,833	חובות של ריבוניות
1,068	-	336	(35)	1,369	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,147	(1)	264	-	2,410	חובות של תאגידים בנקאיים
68,696	(708)	-	(9,495)	58,493	חובות של תאגידים
2,806	(10)	-	(307)	2,489	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
27,546	(5)	-	(2,237)	25,304	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,233	(421)	-	(1,888)	9,924	הלוואות לעסקים קטנים
115,768	-	-	(462)	115,306	משכנתאות לדיור
4,529	-	-	-	4,529	נכסים אחרים
279,094	(1,456)	1,456	(14,437)	264,657	סך הכל

31 בדצמבר 2016					
חשיפה המכוסה על ידי ערבויות ⁽²⁾ חשיפה המכוסה					
חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	שנגרעו סכומים	שנוספו סכומים	על ידי ביטחון פיננסי כשיר	חשיפת אשראי נטו	
49,253	(326)	612	(20)	49,519	חובות של ריבוניות
1,706	-	351	(1)	2,056	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,879	(1)	281	(1)	3,158	חובות של תאגידים בנקאיים
69,549	(14,123)	13,464	(9,093)	59,797	חובות של תאגידים
2,857	(10)	-	(156)	2,691	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
28,170	(4)	-	(2,153)	26,013	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,510	(244)	-	(1,917)	10,349	הלוואות לעסקים קטנים
118,849	-	-	(692)	118,157	משכנתאות לדיור
4,586	-	-	-	4,586	נכסים אחרים
290,359	(14,708)	14,708	(14,033)	276,326	סך הכל

(1) סכום היתרות המאזניות והחוז-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוז-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתת סיכון אשראי באמצעות ערבויות גורמת למעבר של חשיפות מקבוצת החשיפה המקורית לקבוצות חשיפה בעלות מקדם שקלול סיכון נמוך יותר. כתוצאה מכך, נוצרים לעתים מצבים שבהם היקף החשיפה בקבוצת חשיפה מסוימת, לאחר הפחתת סיכון אשראי, גבוה מהיקף החשיפה בקבוצה זו לפני הפחתת הסיכון.

סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

חישוב סיכון האשראי על פי הגישה הסטנדרטית מבוסס על דירוגי אשראי חיצוניים, הנקבעים על ידי חברות דירוג אשראי חיצוניות (ECAI). הבנק משתמש בנתוני דירוג של שתי חברות דירוג – Moody's ו-S&P.

דירוגי חברות הדירוג משמשים לקביעת משקל הסיכון של קבוצות החשיפה הבאות:

- ריבוניות
- סקטור ציבורי
- תאגידים בנקאיים
- תאגידים

קביעת משקל הסיכון המתאים מתבצעת בהתאם לנתוני הצד הנגדי.

משקל הסיכון של בנקים נקבע לפי משקל הסיכון של המדינה בה הבנק מאוגד והוא נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג אותה מדינה.

עבור השקעה בהנפקות שיש להן דירוג הנפקה ספציפי, משקל הסיכון של החוב יתבסס על דירוג זה, למעט כאשר המנפיק הוא תאגיד בנקאי או ישות סקטור ציבורי. במקרים אלו, משקל הסיכון יתבסס על דירוג המנפיק ולא על דירוג הנפקה ספציפי.

להלן טבלת המיפוי לדירוגי חברות הדירוג הבינלאומיות בהן עושה הבנק שימוש:

S&P	Moody's
AAA עד AA	Aaa עד Aa3
A+ עד A	A1 עד A3
BBB+ עד BBB	Baa1 עד Baa3
BB+ עד BB	Ba1 עד Ba3
B+ עד B	B1 עד B3
CCC+ או נמוך יותר	Caa1 או נמוך יותר

יצוין כי החלק העיקרי של סיכון האשראי בבנק אינו מדורג בדירוג חיצוני.

ניתוח והכנת מסגרות

כחלק מהפעילות העסקית של הבנק, לצורך הכנת מסגרות הפעילות לחשיפת אשראי וסיכונים אחרים עבור בנקים ומוסדות פיננסיים זרים הבנק משתמש בדירוגים של חברות הדירוג הבינלאומיות המובילות: Moody's, Fitch ו-S&P, אשר משמשים את הבנק הן לניתוח והן לקביעת גבולות חשיפה.

בהכנת מסגרת הפעילות עבור בנקים ישראלים, הבנק נעזרים גם בדירוגים של חברות הדירוג מעלות S&P ומידרוג.

ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

להלן התפלגות סכומי חשיפת אשראי⁽¹⁾ לפי קבוצות חשיפה ומקדמי שקלול, לפני ואחרי הפחתת סיכון אשראי⁽²⁾ (במיליוני שקלים חדשים):

לפני הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 במרץ 2017												
סך הכל	חשיפת אשראי הופחתו מההון	ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
			חשיפות מדורגות:									
51,098	-	51,098	-	-	91	231	-	-	-	3,204	47,572	חובות של ריבוניות
1,693	-	1,693	-	-	-	-	-	1,693	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי -
2,612	-	2,612	-	-	-	105	-	259	-	2,248	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
668	-	668	-	-	-	-	-	53	-	615	-	חובות של תאגידים
56,071	-	56,071	-	-	91	336	-	2,005	-	6,067	47,572	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
19	-	19	-	-	-	-	-	13	-	6	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
71,946	-	71,946	-	-	154	71,792	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,683	-	2,683	-	-	17	2,666	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי -
28,648	-	28,648	-	-	89	22	28,537	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים -
12,891	-	12,891	-	-	98	30	12,763	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
120,539	-	120,539	-	-	284	1,469	37,760	25,510	55,516	-	-	משכנתאות לדיור
4,511	87	4,424	3	936	84	1,958	-	-	-	-	1,443	נכסים אחרים
241,237	87	241,150	3	936	726	77,937	79,060	25,523	55,516	6	1,443	סך הכל
297,308	87	297,221	3	936	817	78,273	79,060	27,528	55,516	6,073	49,015	סך הכל

לאחר הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 במרץ 2017												
סך הכל	חשיפת אשראי הופחתו מההון	ברוטו	1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
			חשיפות מדורגות:									
51,273	-	51,273	-	-	-	2	-	-	-	3,209	48,062	חובות של ריבוניות
1,998	-	1,998	-	-	-	-	-	1,692	-	-	306	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,612	-	2,612	-	-	-	104	-	259	-	2,249	-	חובות של תאגידים בנקאיים
13,552	-	13,552	-	-	-	-	-	9,035	-	4,517	-	חובות של תאגידים
69,435	-	69,435	-	-	-	106	-	10,986	-	9,975	48,368	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
21	-	21	-	-	-	-	-	21	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
269	-	269	-	-	-	-	-	101	-	168	-	חובות של תאגידים בנקאיים
49,121	-	49,121	-	-	128	48,993	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,476	-	2,476	-	-	17	2,459	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
26,539	-	26,539	-	-	89	11	26,439	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
10,795	-	10,795	-	-	57	20	10,718	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
119,789	-	119,789	-	-	282	1,467	37,458	25,486	55,096	-	-	משכנתאות לדיור
4,511	87	4,424	3	936	84	1,958	-	-	-	-	1,443	נכסים אחרים
213,521	87	213,434	3	936	657	54,908	74,615	25,608	55,096	168	1,443	סך הכל
282,956	87	282,869	3	936	657	55,014	74,615	36,594	55,096	10,143	49,811	סך כל החשיפות

(1) סכום היתרות המאזניות והחוב-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוב-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

לפני הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 במרץ 2016												
סך הכל	חשיפת אשראי		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
	הפחתו מההון	ברוטו										
חשיפות מדורגות:												
44,301	-	44,301	-	-	-	328	-	-	-	3,166	40,807	חובות של ריבוניות
1,068	-	1,068	-	-	-	-	-	1,068	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי -
2,128	-	2,128	-	-	-	151	-	470	-	1,507	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
120	-	120	-	-	-	-	-	112	-	8	-	חובות של תאגידים
47,617	-	47,617	-	-	-	479	-	1,650	-	4,681	40,807	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי -
19	-	19	-	-	-	-	-	12	-	7	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
68,576	-	68,576	-	-	173	68,403	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,806	-	2,806	-	-	18	2,788	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי -
27,546	-	27,546	-	-	94	21	27,431	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים -
12,233	-	12,233	-	-	68	19	12,146	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
115,768	-	115,768	-	-	257	1,314	36,350	21,684	56,163	-	-	משכנתאות לדירור
4,616	87	4,529	2	893	50	2,016	-	-	-	-	1,568	נכסים אחרים
231,564	87	231,477	2	893	660	74,561	75,927	21,696	56,163	7	1,568	סך הכל
279,181	87	279,094	2	893	660	75,040	75,927	23,346	56,163	4,688	42,375	סך הכל

לאחר הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 במרץ 2016												
סך הכל	חשיפת אשראי		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
	הפחתו מההון	ברוטו										
חשיפות מדורגות:												
44,833	-	44,833	-	-	-	3	-	-	-	3,173	41,657	חובות של ריבוניות
1,347	-	1,347	-	-	-	-	-	1,033	-	-	314	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,127	-	2,127	-	-	-	151	-	470	-	1,506	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
120	-	120	-	-	-	-	-	112	-	8	-	חובות של תאגידים
48,427	-	48,427	-	-	-	154	-	1,615	-	4,687	41,971	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
22	-	22	-	-	-	-	-	22	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי -
283	-	283	-	-	-	-	-	138	-	145	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
58,373	-	58,373	-	-	149	58,224	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,489	-	2,489	-	-	18	2,471	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי -
25,304	-	25,304	-	-	93	9	25,202	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים -
9,924	-	9,924	-	-	49	14	9,861	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
115,306	-	115,306	-	-	257	1,313	36,168	21,654	55,914	-	-	משכנתאות לדירור
4,616	87	4,529	2	893	50	2,016	-	-	-	-	1,568	נכסים אחרים
216,317	87	216,230	2	893	616	64,047	71,231	21,814	55,914	145	1,568	סך הכל
264,744	87	264,657	2	893	616	64,201	71,231	23,429	55,914	4,832	43,539	סך כל החשיפות

- (1) סכום היתרות המאזניות והחוב-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוב-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וולא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

לפני הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2016												
סך הכל	חשיפת אשראי		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
	הפחתו	מההון										ברוטו
חשיפות מדורגות:												
49,253	-	49,253	-	-	107	323	-	-	-	2,331	46,492	חובות של ריבוניות
1,706	-	1,706	-	-	-	-	-	1,706	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,859	-	2,859	-	-	-	93	-	155	-	2,611	-	חובות של תאגידים בנקאיים
62	-	62	-	-	-	1	-	53	-	8	-	חובות של תאגידים
53,880	-	53,880	-	-	107	417	-	1,914	-	4,950	46,492	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
20	-	20	-	-	-	-	-	11	-	9	-	חובות של תאגידים בנקאיים
69,487	-	69,487	-	-	139	69,348	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,857	-	2,857	-	-	21	2,836	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
28,170	-	28,170	-	-	91	20	28,059	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
12,510	-	12,510	-	-	90	30	12,390	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
118,849	-	118,849	-	-	273	1,422	37,061	24,368	55,725	-	-	משכנתאות לדירור
4,673	87	4,586	4	909	87	2,082	-	-	-	-	1,504	נכסים אחרים
236,566	87	236,479	4	909	701	75,738	77,510	24,379	55,725	9	1,504	סך הכל
290,446	87	290,359	4	909	808	76,155	77,510	26,293	55,725	4,959	47,996	סך הכל

לאחר הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2016												
סך הכל	חשיפת אשראי		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
	הפחתו	מההון										ברוטו
חשיפות מדורגות:												
49,519	-	49,519	-	-	-	82	-	-	-	2,331	47,106	חובות של ריבוניות
2,031	-	2,031	-	-	-	-	-	1,705	-	-	326	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,856	-	2,856	-	-	-	92	-	155	-	2,609	-	חובות של תאגידים בנקאיים
13,526	-	13,526	-	-	-	1	-	10,936	-	2,589	-	חובות של תאגידים
67,932	-	67,932	-	-	-	175	-	12,796	-	7,529	47,432	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
25	-	25	-	-	-	-	-	25	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
302	-	302	-	-	-	-	-	120	-	182	-	חובות של תאגידים בנקאיים
46,271	-	46,271	-	-	112	46,159	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,691	-	2,691	-	-	21	2,670	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
26,013	-	26,013	-	-	90	9	25,914	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
10,349	-	10,349	-	-	49	22	10,278	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
118,157	-	118,157	-	-	273	1,418	36,814	24,348	55,304	-	-	משכנתאות לדירור
4,673	87	4,586	4	909	87	2,082	-	-	-	-	1,504	נכסים אחרים
208,481	87	208,394	4	909	632	52,360	73,006	24,493	55,304	182	1,504	סך הכל
276,413	87	276,326	4	909	632	52,535	73,006	37,289	55,304	7,711	48,936	סך כל החשיפות

- (1) סכום היתרות המאזניות והחוז-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוז-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וולא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון צד נגדי הינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה יהיה בכשל לפני הסליקה הסופית של תזרימי העסקה. הפסד כלכלי יקרה רק כאשר העסקה עם הצד הנגדי תהיה בעלת שווי כלכלי חיובי בעת הכשל. ערך השוק של העסקה, שיכול להיות חיובי או שלילי לכל אחד מהצדדים, תלוי למעשה בתנודות בגורמי השוק. במידה והצד הנגדי יהיה בכשל, והעסקה בעלת שווי הוגן חיובי, הדבר עלול לגרום להפסד לבנק, לבעיית נזילות ולקושי לבצע עסקאות נוספות. סיכון הצד הנגדי יכול להיות מושפע מסיכונים אחרים, ביניהם: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון נזילות, סיכון תפעולי וסיכון המוניטין של הצד הנגדי לעסקה. סיכון הצד הנגדי הוגדר כסיכון מהותי בבנק. מנהל הסיכון הוא מנהל החטיבה הפיננסית.

הבנק התווה מדיניות ייעודית לטיפול בסיכון הצד הנגדי מול בנקים ומדינות ומסמך נוסף, המהווה חלק ממדיניות האשראי של הבנק, בנוגע לפעילות הלקוחות במכשירים פיננסיים נגזרים. תיאבון הסיכון הגלום בפעילות בנגזרים בא לידי ביטוי במגבלות שהוטלו על מכשירים ומטבעות. הפעילות במכשירים נגזרים מהווה חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, וזאת, בכפוף למגבלות הדיריקטוריון. הבנק פועל במכשירים נגזרים הן עבור לקוחותיו, והן לצורך עצמי במסגרת ניהול חשיפות בסיס וריבית במגזרי ההצמדה השונים. תיאבון הסיכון מתייחס לפעילות סקטור הניהול הפיננסי של הבנק, והשקעות אלה נבחנות באופן פרטני בועדה לניהול סיכונים בראשות מנהל החטיבה הפיננסית ומובאות לאישור ועדת ניהול נכסים והתחייבויות בראשות המנהל הכללי. שורה של נהלים מבטיחים כי הבנק יוכל להציע ללקוחותיו מגוון רחב של מכשירים פיננסיים, תוך שמירה על מסגרת נאותה לטיפול בסיכון זה.

החשיפה לבנקים ולמדינות זרות הינה למספר גורמי סיכון ובהם סיכון מדינה בגין מצב כלכלי, פוליטי או מלחמה, וכן, סיכון העברה, הנובע ממגבלות אדמיניסטרטיביות המונעות העברת מטבע חוץ. בפעילות זו, תיאבון הסיכון של הבנק, כפי שעוגן במסמך המדיניות, הינו ניתוב עיקר הפעילות היזומה למדינות המפותחות שדרוגן לא יפחת מ-A ולבנקים העיקריים הפועלים במדינות. הפעילות מתבצעת תוך שמירה על פיזור נאות של החשיפות בין מדינות ובנקים. לבנק פעילות נמוכה מאוד מול מדינות פחות מפותחות, עם דירוגים נמוכים יותר, וזאת, רק בכדי לתת מענה לצרכי הלקוחות.

מדידת הסיכון מתבצעת באמצעות הפעלת תרחישים המתבצעים באופן שוטף לנוכח מגבלות ספציפיות שהוטלו על הפעילות מול הצד הנגדי, וכן, בחישוב אגרגטיבי המגביל את כלל החשיפה של התיק. במקרים, כמו נגזרי OTC, שבהם לא ניתן לצטט מחיר שוק, מתבצע התמחרות ומתבצעת אמידת החשיפה באמצעות מודלים מקובלים לתמחרות. מודלים אלה נמצאים בתיקוף מתמשך של יחידת התיקוף של הבנק. לצורך הפעילות מול בנקים ומדינות פיתח הבנק מודל פנימי לחישוב המסגרות מול כל צד נגדי, בהסתמך על איכותם, דירוגם וההון של הבנקים והמדינות.

לצורך אמידת החשיפה משתמש הבנק במגוון מערכות, באופן דומה לפעילותו העסקית, כאשר הבקרה מתבססת על המידע הנכלל במערכות אלה, ועל מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק, כדי לאמוד את חשיפת הלקוחות ולהתריע בעת חריגה. מנגנון הבקרה בפעילות מול בנקים זרים מתבסס על דוחות ייעודיים שהוקמו במערכת התשתית של הבנק ודוחות חריגה המופקים לצורך המעקב אחר הפעילות בארץ ומחוץ לה, ביניהם דוח בנקים המרכז את כלל החשיפות מולם, וכן דוחות חריגים, המשקפים למצור המסגרות שנקבעו, לו התרחשו כאלה. בנוסף, קיימת בחדר העסקאות מערכת בקרה נוספת, הכוללת מנגנון המציג תמונה של מסגרות המסחר מול בנקים ומדינות.

הבנק מתאים את מסגרות החשיפה שלו מול בנקים ומדינות באופן שוטף, וכן, מתבצעת בחינה שוטפת של פרסומים לגבי דירוגים של המוסדות הפיננסיים להם הבנק חשוף על ידי היחידה לקשרי מוסדות פיננסיים, הפועלת בחטיבה הפיננסית. בנוסף נבדקים באופן שוטף אינדיקטורים מבוססי מדדי שוק לשם התראה על אירועים שעשויים להצביע על שינויים במצב הפיננסי של המוסדות הפיננסיים המרכזיים אליהם הבנק חשוף.

פרופיל הסיכונים הנוכחי של הבנק מלמד כי עיקר החשיפה של הבנק לסיכון הצד הנגדי היא לתאגידים ולבנקים זרים, כאשר רמת החשיפה אינה מהותית. כמו כן, לבנק חשיפה נמוכה לפעילות מול מדינות.

הבנק בוחן ומנטר באופן שוטף את הפעולות הנדרשות למזעור הסיכון. יש לציין כי במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, בדומה לשנה החולפת ניתן דגש לניטור השפעות האירועים הפוליטיים והכלכליים ובדגש על אירופה, על פעילות הבנק מול צדדים נגדיים החשופים להשפעות אלה. רמת הסיכון של הבנק בהתייחס לאירועים אלה היא נמוכה.

מגבלות ובקורות - לבנק פעילות במכשירים פיננסיים נגזרים המתבצעת ברובה מול לקוחות הנדרשים להלימות הון או לשמירה על רמת בטחונות על פי תרחישים. פעילות זו מנוטרת על ידי הבנק באופן שוטף תוך יומי על ידי מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק. לבנק פעילות מעטה יחסית מול לקוחות שעיקר עיסוקם במכשירים פיננסיים נגזרים ומכירות בחסר, או מול לקוחות שאינם מחויבים בדרישת הון או בטחונות. ניטור לקוחות אלה מתבצע בצורה קפדנית ובתדירות גבוהה יותר, יחסית ללקוחות האחרים.

בבנק קיימת מגבלת מסגרות עבור בנקים ומדינות הכוללת התייחסות לנגזרים. כמו כן, קיימת מגבלת מסגרות לקוחות בהתאם לפרמטרים מסוימים. במסגרת החטיבה לבקרת סיכונים פועלת יחידה ייעודית המתמחה בבקרת חשיפות הנובעות מפעילות בשוק ההון, ובוחנת באופן יומי לקוחות הפעילים בתחום זה. כחלק מפעילות בקרת הסיכונים, מתבצעת גם בקרה על פעילות חדר עסקאות, כולל בדיקת עמידה במגבלות שונות שקבעו הדיריקטוריון והנהלה.

הפחתת סיכון - לשם השתתפות בפעילות שוק ההון על הלקוח לספק בטחונות, בהתאם לנוהל שקבע הבנק. בפעילות מול בנקים ומדינות, הבנק חותם על הסכמי ISDA ועל נספחי CSA. הדבר מאפשר קיזוזים בין העסקאות, כך שהסכום שיעבור בין הצדדים לעסקה הוא רק סכום החשיפה נטו, ועל ידי כך להקטין את החשיפה של כל אחד מהצדדים. נספחי CSA מסדירים העברות של סכמים בין הצדדים לעסקה כל אימת שהחשיפה מגיעה להיקף מסוים שנקבע מראש, ועל ידי כך קטנה החשיפה לצד הנגדי.

להלן הרכב חשיפות שקשורות לסיכון אשראי של צד נגדי (במיליוני שקלים חדשים):

31 במרץ 2017						
סך הכל	נגזרי אשראי ⁽²⁾	חוזי סחורות	חוזים בגין מניות	חוזי מט"ח	חוזי ריבית	
2,409	-	1	592	1,659	157	סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
4,389	4	-	802	2,275	1,308	שווי הוגן ברוטו חיובי של נגזרים ⁽¹⁾
(2,414)	-	-	(30)	(1,544)	(840)	השפעת הסכמי קיזוז
4,384	4	1	1,364	2,390	625	סך הכל חשיפה בגין מכשירים נגזרים
(1,602)	-	(1)	(913)	(684)	(4)	ביטחונות בגין מכשירים נגזרים (לפני מקדמי ביטחון)
560	-	-	386	174	-	השפעת מקדמי ביטחון על הביטחונות
3,342	4	-	837	1,880	621	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית לאחר הפחתת סיכון אשראי

31 במרץ 2016						
1,729	-	1	411	1,178	139	סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
3,946	-	1	415	1,779	1,751	שווי הוגן ברוטו חיובי של נגזרים ⁽¹⁾
(2,432)	-	(1)	(67)	(1,125)	(1,239)	השפעת הסכמי קיזוז
3,243	-	1	759	1,832	651	סך הכל חשיפה בגין מכשירים נגזרים
(1,298)	-	(1)	(658)	(538)	(101)	ביטחונות בגין מכשירים נגזרים (לפני מקדמי ביטחון)
453	-	-	213	186	54	השפעת מקדמי ביטחון על הביטחונות
2,398	-	-	314	1,480	604	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית לאחר הפחתת סיכון אשראי

31 בדצמבר 2016						
1,851	-	2	504	1,202	143	סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
3,672	4	2	641	1,618	1,406	שווי הוגן ברוטו חיובי של נגזרים ⁽¹⁾
(2,217)	(0)	-	(85)	(1,080)	(1,052)	השפעת הסכמי קיזוז
3,306	4	4	1,061	1,740	498	סך הכל חשיפה בגין מכשירים נגזרים
(1,266)	-	(2)	(706)	(552)	(6)	ביטחונות בגין מכשירים נגזרים (לפני מקדמי ביטחון)
503	-	-	293	209	1	השפעת מקדמי ביטחון על הביטחונות
2,543	4	2	648	1,397	493	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית לאחר הפחתת סיכון אשראי

- (1) לרבות חשיפה הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי בגין פעולות לקוח בבורסה, המחושבת על פי כללי הבורסה.
 (2) פעילות נגזרי האשראי של הבנק אינה מוגדרת כפעילות תיווך. למידע על עסקאות רכישה ומכירת הגנת אשראי, ראה ביאור 11 ב. לדוחות הכספיים.

איגוח

הבנק אינו פועל בתחום איגוח נכסים. מדיניות הבנק הינה להימנע, באופן עקרוני, מהשקעה במכשירי איגוח מורכבים.

ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי

סיכון שוק (Market Risk) - הינו הסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בגורמי הסיכון בשוק (שיעורי ריבית, שיערי חליפין, מחירי מניות, סחורות ואינפלציה). לבנק אין חשיפה לסחורות וחשיפתו למניות איננה מהותית, כך שהחשיפה העיקרית שלו לסיכון השוק נובעת מסיכון הבסיס - הסיכון הקיים כאשר הנכסים וההתחייבויות של הבנק נקובים במטבע או מגזרי הצמדה שונים, ומסיכון הריבית (Interest Rate Risk), שהינו הסיכון לרווחי הבנק (שינוי בהכנסות) או להון הבנק, הנובע בעיקר, מתזוזות בשיעורי הריבית, תזוזות שונות של עקומים שונים שבהם הבנק משתמש לפעילותו העסקית, או מהעובדה ששינוי בריבית יכול לגרום לשינוי במבנה הנכסים וההתחייבויות של הבנק, כתוצאה ממימוש אופציות לפירעון מוקדם, בגין שינוי ברמת הריבית במשק. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים על רווחי הבנק (שינוי בהכנסות) ועל שווי נכסיו (שינוי בשווי הוגן). הבנק מנהל את סיכון השוק והריבית שלו באופן אינטגרטיבי, תחת מבנה ארגוני זהה, ובשימוש בכלים, מבנה נתונים, שיטות ומערכות דומות.

סיכונים שוק וריבית הינם חלק בלתי נפרד מעסקי הבנקאות ומניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק. עם זאת, רמות חריגות של סיכון שוק ו/או סיכון ריבית עלולות לחשוף את הבנק להפסדים, ולהוות איום על הונו. לפיכך, קבעו דירקטוריון והנהלת הבנק, במסגרת התהליך המוסדר של הבנק למיפוי וזיהוי סיכונים, כי סיכונים השוק והריבית הינם סיכונים מהותיים, וכי ניהול סיכונים אלה הינו חיוני ליציבות הבנק, בפרט לאור סביבת הריבית הנמוכה, והפוטנציאל לשינוי מגמת הריבית במשק. לפיכך, התווה דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון השוק והריבית, הקובע את העקרונות לפיהם על הבנק לפעול על מנת לזהות, למדוד, לנטר, לבחון ולבקר את סיכונים השוק והריבית באופן שוטף, הן למהלך עסקים רגיל והן לעתות קיצון. ניהול סיכונים אלו נועד לשמור על רמת סיכון סבירה, בהתאם למגבלות החשיפה, קרי, תיאבון הסיכון שנקבע בגין סיכונים אלה, תוך ניצול הזדמנויות וניטור מתמשך של פרופיל הסיכון, כך שהבנק לא ייחשף להפסדים משמעותיים.

ניהול סיכון השוק והריבית בבנק נחלק לשני מוקדי סיכון עיקריים: תיק בנקאי ותיק סחיר. התיק הסחיר כולל תיקים המנוהלים בחדר עסקאות (תיק אגרות חוב למסחר של יחידת המסחר בריבית (עושה שוק), עסקאות נגזרים המסווגות לתיקים של חדר עסקאות וכן אופציות ריבית המסווגות לתיקים של חדר עסקאות), ותיקי אגרות חוב למסחר ואסטרטגיה במטבע ישראלי ובמטבע חוץ המנוהלים במחלקת ניהול הנכסים - כמו גם הנגזרים שנועדו לביצוע אסטרטגיות. כמו כן, כולל התיק עסקאות גידור למכשירים הכלולים בתיק הסחיר. תיק זה מאופיין בפעילות קטנה יחסית לפעילות בתיק הבנקאי, ונמצא ברמת סיכון נמוכה.

התיק הבנקאי, המהווה את עיקר הפעילות של הבנק, מכיל את כל העסקאות שאינן כלולות בתיק הסחיר, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים המשמשים כעסקאות הגנה לתיק הבנקאי. תיק זה חשוף לסיכון ריבית ואינפלציה. מידת החשיפה אליה רוצה הבנק להישאר חשוף נובעת מפעילותו העסקית של הבנק ובאה לידי ביטוי בדוחות הכספיים של הבנק. חשיפה זו הוגבלה במסגרת תיאבון סיכון שהוגדר באופן ייעודי עבור סיכון השוק וסיכון הריבית בתיק הבנקאי, כאשר היא נבחנת על ידי הבנק לפחות אחת ליום, באמצעות מגוון כלים ומודלים. חריגה או אף התקרבות לגבולות החשיפה שנקבעו, מדווחות באופן שוטף ומטופלות באופן מיידי, בהתאם לעקרונות שנקבעו במסמך המדיניות שהתווה הבנק.

ניהול סיכונים שוק וריבית מתבצע ברמה קבוצתית, כולל שלוחות חוץ לארץ וחברות הבת של הבנק. הפעילות מול בנק יהב מתואמת באופן שוטף, בפרט, לצורך קביעת תיאבון סיכון קבוצתי שמחייב גם את ניטור פרופיל הסיכון ברמת הקבוצה. עקרונות המדיניות נקבעו באופן ההולם את אסטרטגיית הבנק ואת דרישות הרגולציה, קרי, הוראות ניהול בנקאי תקין של בנק ישראל, הוראות ועדת באזל הרלבנטיות, ובהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם (ה-Best Practice). הוראות בנק ישראל הרלוונטיות לנושא ניהול סיכונים שוק הן: הוראת ניהול בנקאי תקין 339 - ניהול סיכונים שוק, הוראת ניהול בנקאי תקין 333 - ניהול סיכון ריבית, המרחיבה את ההוראות בהתייחס לסיכון ריבית, בעיקר בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, והוראת ניהול בנקאי תקין 208 - מדידה והלימות הון בהתייחס להקצאת ההון בנדבך הראשון בגין התיק הסחיר.

ההוראה כוללת את הנחיות באזל II בקשר עם הגדרת התיק הסחיר, ניהולו ושערוכו וקובעת כי הכללה של מכשיר ו/או פוזיציה בתיק הסחיר כפופה לעמידה בקריטריונים אובייקטיביים (חופשיים מאמנה המגבילה את סחירותם, או שקיימת אפשרות לגדרם באופן מלא) וסובייקטיביים (כוונת מסחר או גידור רכיבים אחרים בתיק למסחר, ניהול פעיל של התיק והערכה של התיק באופן תכופ ומדויק).

הבנק נדרש להקצות הון בגין סיכון ריבית ומניות בתיק הסחיר, סיכונים שער חליפין על כל הפעילות הבנקאית וסיכון האופציות. הבנק משתמש בשיטת משך החיים הממוצע (מח"מ) במדידתו את סיכון הריבית ובשיטת דלתא פלוס במדידתו את הסיכון בגין אופציות. שיטה זו מכמתת את הסיכון הכרוך בפעילות תיק האופציות כפונקציה של ערכי "היוניות". אלה מבטאות את רגישות תיק האופציות לתזוזות בנכס הבסיס ובסטיית התקן.

הקצאת הון עבור חשיפת מטבע (סיכון בסיס) עומדת על 8% בגין פוזיציה פתוחה בכל מטבע. לחשיפת אינפלציה (פוזיציה ש"ח/מדד) אין הקצאת הון. כחלק מהנחיות הוראה.

פעילות הבנק בתיק הסחיר מנוהלת תחת מגבלות המשקפות תיאבון סיכון ברמה נמוכה, ולפיכך, הקצאת ההון של הבנק בגין סיכון שוק הינה נמוכה מאוד.

התיק הבנקאי כולל את הפוזיציות שלא הוגדרו כפוזיציות סחירות בתיק הסחיר. טיפול הבנק בסיכון הריבית בתיק הבנקאי והקצאת ההון הכולל הנוספת בגינו, מתוארים ומתבצעים במסגרת הנדבך השני של באזל. הקצאת ההון במסגרת הנדבך

השני של באזל, נבחנת הן בתרחישים המדמים מצב חיים רגיל והן בתרחישי קיצון, לרבות תרחישים מערכתיים ותרחישי איום. זאת כחלק מתהליך הערכת ההון הפנימי, ה-ICAAP, כמתואר בפרק הלימות ההון. מבנה הבנק המוטה תיק משכנתאות, מייצר שימושים לטווחים ארוכים, אשר כנגדם מגייס הבנק מקורות. עקב אי התאמה מלאה בין מח"מ השימושים למח"מ המקורות, חשוף השווי הכלכלי של הבנק לעלייה בעקומי הריבית.

התפתחויות בסיכון השוק והריבית

סיכון זה מנוטר באופן שוטף, הן במסגרת ניהול סיכון הריבית על התיק הכולל במונחי VAR, והן במונחי EVE - Economic Value of Equity, ושורה נוספת של תרחישים המבטאים ברובם מצבי קיצון.

לפרטים בדבר מודלים אלה, השימוש בהם והמגבלות שלהם, ראה להלן.

רמת סיכון השוק הכולל מוגדרת כנמוכה-בינונית. סיכון השוק בתיק הסחיר הינו מזערי, על פי מדיניות הבנק. התיק הבנקאי חשוף לעליית עקומי הריבית, עקב מבנה השימושים הארוכים יחסית (תיק המשכנתאות) והירידה המתמשכת בשיעורי הסילוקים המוקדמים במשכנתאות. חשיפת הבנק לסיכונים ריבית לרבעון הראשון של שנת 2017, מוערכת ברמת סיכון בינונית. יצוין כי הבנק עדכן במהלך הרבעון את אופן מדידת הסיכון, תוך יישום המלצות מסמך העמדה של באזל מחדש אפריל 2016, בהתייחס לניהול סיכון הריבית. החשיפה מנוטרת במגוון מדדים במהלך חיים רגיל ובקיצון. ופרופיל הסיכון נמצא במרחק סביר מתיאבון הסיכון שהוגדר מחדש במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, בהתאמה לאופן המדידה.

הבנק ממשיך לפעול גם במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לגיוס מקורות לטווחים בינוניים וארוכים, לרבות באמצעות פיקדונות ייחודיים הנותנים מענה לצרכי הלקוח, בסביבת הריבית הנוכחית. מקורות אלה משמשים את הבנק לניהול חשיפת הריבית במסגרת תיאבון הסיכון שנקבע, כך שמדדי הסיכון נמצאים במרחק סביר מהמגבלות שנקבעו.

ניהול מגזרי הצמדה

חשיפות מטבע - מדיניות הבנק היא פוזיציות מטבע מזעריות (תפעוליות), למעט פוזיציות אסטרטגיות ספציפיות אשר אושרו בועדות השונות ו/או פוזיציות חדר עסקאות על פי מגבלות הסיכון שאושרו. הפוזיציות האסטרטגיות במטבע חוץ תחומות לרוב ב-Stop Loss המהווה מנגנון לבלימה וקיסון הסיכון.

חשיפות אינפלציה - תיאבון הסיכון משתנה בהתאם לתוחלת הרווח הצפויה בהחזקת הפוזיציה, ויכולת הבנק לצמצם את החשיפה תוך פרק זמן סביר. החשיפה כלולה במסגרת מדדי תיאבון הסיכון והמודלים שמפעיל הבנק על כלל סיכונים השוק. הערכת הסיכון היא ברמה נמוכה-בינונית, המשקפת את היקף החשיפה והערכות האינפלציה החזויות.

אמצעי פיקוח ומימוש המדיניות

הבנק קבע מבנה ארגוני לניהול סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי, הכולל את הדירקטוריון, ההנהלה ושלושת קווי ההגנה. מבנה זה נתמך על ידי ועדות ופורומים יעודיים, שמוסדו לשם ניהול סיכונים אלה, ולשם הקמת מערך בקרה פנימית שנועד למנוע סטיות ממדיניות הבנק בפעילותו בתיק הסחיר ובתיק הבנקאי.

בקורות אירועים חריגים בשוקי הכספים וההון, כגון שינוי בלתי צפוי בשיעורי הריבית, זעזועים בשוק מטבע החוץ, שינויים במדיניות הפיסקלית או המוניטרית, מתכנסות הועדות והפורומים המיוחדים שנקבעו בבנק למצבים כגון אלה, לדיון מיוחד, על מנת לקבל החלטות המתחייבות מאירועים אלה.

להלן המבנה הארגוני שנקבע בבנק לצורך ניהול ובקרת סיכונים הריבית והשוק:

דירקטוריון הבנק - דירקטוריון הבנק מאשר לפחות אחת לשנה את מסמך המדיניות אשר מעגן את אופן ניהול החשיפות לסיכונים שוק וריבית בתיק הבנקאי, וזאת לאחר שאושר בהנהלת הבנק ובעדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. המסמך מתווה, בין היתר, את מדרג הסמכויות לניהול סיכונים השוק, את תיאבון הסיכון (תקרות החשיפה המותרות), ואת תדירות הדיונים והדיווחים על מצב החשיפות ברמות השונות. למסגרת תיאבון הסיכון שנקבע הדירקטוריון, נוספו קווים מנחים (מגבלות) הנהלה, שנקבעו כנמוכות יותר ממגבלות הדירקטוריון, בכדי לאפשר צמצום החשיפות, עוד טרם הופר תיאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. תיאבון הסיכון נקבע בשגרה ובקיצון, על ידי שורה של מדדים המגבילים את סיכון השוק, וכן נקבעו מדדי תיאבון סיכון מפורשים בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, ובגין פעילותו בתיק הסחיר. מגבלות הדירקטוריון, וכן הקווים המנחים של ההנהלה, משקפים את תיאבון הסיכון, שהנו עקבי עם האסטרטגיה העסקית, תכנון הנזילות, מקורות המימון, ותכנון ההון של הבנק.

הועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון משמשת כגוף מייעץ למליאת הדירקטוריון בנושאי סיכונים שוק וריבית בתיק הבנקאי. ברבעון הראשון של שנת 2017, עודכן כאמור מסמך המדיניות לניהול סיכונים השוק והריבית. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לא אירעו חריגות מתיאבון הסיכון שנקבע. כמו כן, לא היו חריגות משמעותיות בין המדיניות שנקבעה בפועל למדיניות שתוכננה. הבנק בוחן ונערך להמשך יישום עקרונות ניהול סיכון הריבית, שפורסמו במסמך העמדה של ועדת באזל מחדש אפריל 2016, במהלך שנת 2017.

ניטור שוטף של פרופיל סיכון השוק והריבית מתבצע ברמה היומית על ידי החטיבה הפיננסית והחטיבה לבקרת סיכונים, ברמה השבועית במסגרת הועדה לניהול סיכונים, בראשות מנהל החטיבה הפיננסית, וברמה החודשית בועדת הנהלה לנכסים והתחייבויות, בראשות המנהל הכללי. פרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי מוצג לדירקטוריון הבנק באמצעות מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק. הדיון בדירקטוריון עוסק בהתפתחות פרופיל הסיכון, בפעולות העיקריות שביצע הבנק בתיקים השונים, במהלך התקופה הנסקרת, ובהתפתחויות בשווקים, ובפרט, בגורמי הסיכון בשווקים בארץ ובחוץ לארץ שיש

להם השפעה פוטנציאלית על הפרופיל העסקי של פעילות הבנק ובפרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי שלו. כל חריגה, לו תתרחש, מדווחת לדירקטוריון, כולל האמצעים שנקטו לשם סגירתה. כאמור לעיל, הבנק מקיים ממשקים עם החברות הבנות בכל הקשור לקביעת תיאבון הסיכון על בסיס קבוצתי. דיווחים של היחידות בקבוצה אודות פרופיל הסיכון לנוכח תיאבון הסיכון, מוצגים במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

המנהל הכללי של הבנק - עומד בראש ועדת ניהול נכסים והתחייבויות (ננ"ה), המשמשת כגוף מייעץ למנהל הכללי בנושאי סיכונים שוק. ועדה זו מתכנסת בדרך כלל אחת לחודש או לעיתים תכופות יותר, כאשר קיימות או חזויות התפתחויות מיוחדות בשווקים השונים. בידי המנהל הכללי, בהתאם לנוהל החשיפות ובכפוף למסגרות שנקבעו על ידי הדירקטוריון, סמכות קבלת ההחלטות בנוגע לניהול חשיפות שוק. מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק נדונה, מגובשת ומבוקרת במסגרת ועדת הנהלה לניהול נכסים והתחייבויות כאמור.

קו הגנה ראשון - הנהלת קווי העסקים

מנהל החטיבה הפיננסית (CFO) הינו מנהל סיכונים שוק, הריבית והנזילות של הבנק. הועדה הפנימית לניהול הסיכונים משמשת כגוף המייעץ למנהל החטיבה. הועדה מתכנסת בתדירות שבועית, ודנה בפעילות השוטפת בתחום ניהול הנכסים וההתחייבויות.

מנהל החטיבה הפיננסית קובע קווים מנחים לפעילות השוטפת של ניהול סיכונים שוק והריבית, בכפוף למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון והנהלה.

במקרה של זיהוי והכרזת אירוע פיננסי המחייב היערכות מיוחדת, מכונס על ידי מנהל החטיבה הפיננסית, באישור המנהל הכללי, פורום ייעודי, לשם דיון וקבלת החלטות לגבי דרכי ההתמודדות במהלך האירוע. פעילות פורום זה מעוגנת בנוהל ייעודי.

סקטור ניהול פיננסי בחטיבה הפיננסית הינו הגוף המנהל את החשיפות לסיכונים שוק, ריבית ונזילות באופן שוטף ופועל ליישום המדיניות וההחלטות שנקבעו, לניהול סיכונים אלה ולבקרה המתחייבת מפעילות הקו הראשון, בהתאם להנחיות בנק ישראל.

קו הגנה שני - פונקציית ניהול הסיכונים

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים (מנהל הסיכונים הראשי - CRO) הינו האחראי על מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים. פורום ניהול סיכונים שוק, ריבית ונזילות ותיקוף, משמש כגוף מייעץ למנהל הסיכונים הראשי בנושא ניהול חשיפות הבנק לסיכונים שוק והריבית בתיק הבנקאי ומתכנס אחת לחודש לפחות. הפורום, לו שותפים, בין היתר, נציגי החטיבה הפיננסית ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים, דן וקובע מתודולוגיות לניהול ולבקרת הסיכונים, כולל שיטות מדידה היכולות לתמוך בפעילות לניהול התיק, ומטפל בהיבטים השונים העולים מתוך ניהול ולבקרת סיכון השוק, הריבית והנזילות, לרבות מסקנות מתהליכי תיקוף המודלים המתבצעים על ידי יחידת התיקוף של הבנק הפועלת בקו השני, המתודולוגיות, והשימושיות במבחני המצוקה (הקיצון) השונים. קיימת בבנק יחידה ייעודית לבקרת סיכונים שוק ריבית ונזילות, הפועלת בחטיבה לבקרת סיכונים, יחידה זו הינה בלתי תלויה בגורמים האחראיים לניהול ולביצוע המסחר במכשירים השונים, והיא אחראית, בין היתר, להערכת הלימות המודלים המיושמים בתאגיד הבנקאי, לבחינת מידת התאמת הפעילות והחשיפות הפועלת לעקרונות ולגבולות החשיפה המאושרות, לבדיקה תקופתית של התוצאות בפועל לעומת חיזוי המודל, לפיתוח מתודולוגיות וביצוע של מבחני מצוקה, להכנת דוחות כימות לסיכונים ולדיווח שוטף על תוצאות הבדיקות. בכך, מהווה יחידה זו מעגל בקרה נוסף לפעילות הבקרה המתבצעת בקו הראשון.

קו הגנה שלישי - ביקורת פנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול סיכונים בבנק, ומבצעת ביקורת באופן שוטף, לבחינת והערכת אפקטיביות הבקורת הפנימיות בבנק, בהתאם לתכנית העבודה הרב שנתית של חטיבת הביקורת הפנימית.

מדיניות גידור והפחתת הסיכונים

אחד הכלים העיקריים לניהול והפחתת סיכון הריבית הינו קביעת מחירי הצל בבנק (מחירי מעבר). מחירי הצל בבנק נקבעים בתדירות יומית במחלקת ננ"ה שבסקטור ניהול פיננסי, ומשקפים את צרכי ניהול החשיפות השונות תחת מדיניות ניהול הרווח והסיכון.

כלי נוסף הוא פעילות קנייה/מכירה באיגרות חוב ממשלתיות. כמו כן, פועלת מחלקת ניהול נכסים והתחייבויות שבסקטור ניהול פיננסי, לניהול פוזיציות הריבית ו/או הבסיס באמצעות עסקאות Forward, עסקאות Swap ואופציות. היתרונות בשימוש בכלים אלו נובע מיכולת ביצוע מהירה ובסכומים גדולים, דבר המאפשר "הזזת פוזיציות" לצורכי ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, בפרק זמן סביר. בנוסף, העסקאות הן ללא מימון (Unfunded), קיימת בהן נזילות גבוהה והן מבוצעות באמצעות חדר העסקאות של הבנק.

עסקאות נגזרים, אשר מזוהות כמגדרות פוזיציות מאזניות בהתאם לכללי החשבונאות, יוגדרו בהתאם לנוהל גידור שקיים בבנק כעסקאות גידור חשבונאי. אפקטיביות הגידור הינה מידת ההתאמה בין השינויים בשווי ההוגן או בין תזרימי המזומנים של הפרט המגודר ושל הנגזר המגדר. הגידור נחשב כבעל אפקטיביות גבוהה, אם השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של הפרט המגודר, מתקזזים כמעט במלואם על ידי השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של המכשיר המגדר. בדיקות אפקטיביות הגידור מתבצעות אחת לרבעון.

נגזרים בתיק הבנקאי שבוצעו על מנת לגדר כלכלית את הפעילות המאזנית, אך שלא ניתנים להגדרה כגידור לפי כללי הגידור החשבונאי, יוצרים השפעה על רווח והפסד החשבונאי. הפער נוצר כתוצאה משוני ברישום החשבונאי בין הפריטים המאזניים לבין הנגזרים הלא מגודרים חשבונאית. השפעה זו מנוטרת ומנוהלת תחת קיום מנחים שנקבעו על ידי ההנהלה, באופן שוטף בסקטור ניהול פיננסי ומדווחת ונדונה בוועדות השונות לניהול סיכונים.

אחת לשנה לפחות, נבחנות הנחות המודלים המשמשים לניהול סיכונים שוק וריבית, לרבות ההנחות ההתנהגותיות הנלקחות לצורך קביעת הפריסות במכשירים שונים.

הבנק בוחן את מידת ריכוזיות סיכון הריבית לפי מגזרי ההצמדה ולפי סוגי מכשירים עיקריים. מפת הריכוזיות נידונה בוועדות לניהול סיכונים בתדירות שנתית.

הבנק פועל באופן שוטף להגברת המודעות לנושא סיכונים שוק והריבית בתיק הבנקאי ברמת הקבוצה, הן ביחידות המטה והן במערך הסניפים וביחידות הבנק בחוץ לארץ, באמצעות נהלי עבודה, הדרכות והשתלמויות בנושא. כמו כן, מתקיים קשר שוטף עם כל היחידות הרלוונטיות לניהול סיכון השוק והריבית. התיאום בין היחידות נועד ליצירת מתודולוגיה אחידה לניהול סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי.

כלים לניהול מדידה של הסיכון

מידת סיכונים השוק והריבית נתמכת על ידי מגוון רחב של מערכות מידע, מודלים, תהליכים, מדדי סיכון ומבחי מצוקה. מערכות המידע המעורבות בחישוב נבחנות באופן שוטף, באמצעות מהלכי הבקרה הפנימית של הבנק, ביניהם סקרים ייעודיים לניטור הפעילות והמידע ותהליכי תיקוף מתמשכים, וזאת, על מנת להבטיח את שלמות ודיוק הנתונים והחישובים.

סיכונים השוק בשני התיקים, הבנקאי והסחיר, מנוהלים ברמה הכוללת באמצעות מודל ה-VAR ומבחי המצוקה. לצורך יישום מודלים אלה, הוגדר ההון הפנוי של הבנק כמקור שקלי לא צמוד. הבנק פועל תחת תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון לסיכונים שוק וריבית במונחי VAR ומבחי מצוקה. תיאבון הסיכון קובע כי ערך ה-VAR של כלל פעילותו של הבנק, לאופק השקעה של חודש, לא יעלה על 7% מההון העצמי, וכי ההפסד המרבי במבחי המצוקה, בגבוהה מבין כל שיטות החישוב, לא יעלה על 18% מההון העצמי. לשתי מגבלות אלה נקבעו גם קיום מנחים של ההנהלה. הבנק שומר על פרופיל סיכון הנמוך ממגבלות אלה באופן מתמשך.

מודל ה-VAR הוא מודל סטטיסטי האומד את ההפסד הצפוי לבנק, במהלך אופק השקעה מסוים וברמת ביטחון סטטיסטית הנקבעת מראש. המודל מודד את רמת הסיכון במונחי כסף, כאשר הבנק מתאים את אופק ההשקעה לתיקים אותם הוא בוחן באמצעות מדד זה. הבנק משתמש בשיטה שפיתח בעבר באמצעות מומחים מחוץ לארץ, המשלבת בין מספר שיטות חישוב VAR המקובלות בעולם. לחישוב ה-VAR נלווה חישוב BACKTESTING, שנועד לבחון את איכות אומדני החישוב שלו, קרי, לבחון את תחזית המודל לעומת התוצאה בפועל. הבנק קבע תיאבון סיכון במונחי VAR, על התיק הכולל שלו, ועל פעילותו בתיקי האופציות השונים (על נכסי בסיס שונים). חישובי ה-VAR על התיק הכולל של הבנק מתבצעים אחת ליום, בעוד והחישובים על תיקי האופציות מתבצעים אחת לשעה. תוצאות החישוב של ה-VAR ומדדי הסיכון הנוספים של הבנק מתבצעים במערכת ייעודית שרכש הבנק לשם ניהול סיכונים השוק והריבית שלו והן מדווחות בפורטל ייעודי. כל הנתונים הנדרשים לשם אמידת סיכונים אלה נאגרים בבסיס מידע מרכזי. בסיס מידע זה נתון לתהליכי בקרה אוטומטיים באופן שוטף.

מבחי מצוקה (קיצוץ) - אלה הן מגוון שיטות שנועדו לאמוד את ההפסד הצפוי לבנק, כתוצאה מתנודות חריפות במחיריהם של גורמי הסיכון בשוק. מודל זה אומד, בשיטותיו השונות, את ההפסד הפוטנציאלי ב"זנב השמאלי" של ההתפלגות, קרי, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה בעת חישוב ה-VAR. שיטות מבחן המצוקה של הבנק נחלקות בעיקרון לשתיים: שיטות סובייקטיביות, המסתמכות על מתווה כלכלי כפי שנקבע על ידי מומחי הבנק, ושיטות אובייקטיביות, המסתמכות בין היתר על אירועים ותרחישים קיצוניים, שאירעו בעבר, וכן, על תרחישים שנקבעו על ידי בנק ישראל בהוראה 333 לניהול סיכון הריבית, בהם זז העקום לאורכו באופן מקביל בשיעורים הנעים בין 1% ל-4%.

במסגרת בחינת ה"זנב השמאלי" של התפלגות תיק הבנק, בוחן הבנק מדדים נוספים כמו STRESSED VAR, האומד את ערך ה-VAR הצפוי, לו יחזרו התנאים ששררו בשוק בעת המשבר הכלכלי בשנים 2008-2009, וכן הוא מחשב את מדד ה-EXPECTED SHORTFALL VAR, האומד את ממוצע ההפסדים, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה (ממוצע "הזנב השמאלי"), כדי לשקלל אירועים קיצוניים הנמצאים מעבר לרמת המובהקות, ואינם באים לביטוי בעת חישוב ה-VAR.

ניהול סיכון הריבית מתבצע בשתי גישות: גישת הרווחים וגישת השווי הכלכלי. הבנק קבע את גישת השווי הכלכלי, כשיטה המרכזית לניהול הסיכון, אך פיתח מודל נוסף המתבסס על גישת הרווחים.

על פי גישת הרווחים - המרווח המימוני הנו הפרש בין הכנסות ריבית (מצטברות) המתקבלות על כלל השימושים ובין הוצאות ריבית (מצטברות) המשולמות על כלל המקורות. מודל המרווח המימוני מאפשר את בחינת הרווחיות הצפויה תחת הנחות פעילות שונות (מחזור בהיקפים שונים של היתרות, הן בצד הנכסים והן בצד ההתחייבויות, שינויים בעקומי הריבית, הנחת פעילות לפי תכניות העבודה), כולל ניתוחי רגישות של שינויים בעקומי הריבית השונים.

החישוב מתבצע באמצעות מערכות מכוניות מתקדמות שפותחו בבנק, על בסיס העסקה הבודדת. המודל משמש כמערכת תומכת החלטה (Decision Support System) למנהלי הסיכון בבנק. החישוב מתבצע מרמת העסקה הבודדת, המאפשר יכולת פילוח וניתוח בחייתוכים שונים כגון: סוג מכשיר, בסיס הצמדה, תקופה לפירעון ועוד.

גישת הרווחים מיושמת בשתי רמות: סטטית ודינמית. ברמה הסטטית- חישוב ההכנסה הממונית נטו של הבנק בנקודת זמן מסוימת. ברמה הדינמית- חישוב ההכנסה הממונית בתרחישי פעילות וריבית שונים לשנה הקרובה.

גישת השווי הכלכלי - מודל EVE (Economic Value of Equity) הוא מודל המבטא את גישת השווי הכלכלי. מודל זה הוא המודל העיקרי של הבנק לאמידת סיכון הריבית בתיק הבנקאי. מודל ה-EVE בוחן את השפעתם של שינויים בעקומי הריבית על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי, הסחיר והכולל (סחיר ובנקאי), תחת הנחות שונות של שינויים בעקומי הריבית (תוך

חלוקה למגזרי פעילות, כגון: נגזרים, פיקדונות ומשכנתאות בחלוקה למגזרי הצמדה). הנחות השינויים בעקומי הריבית, הן במצב חיים רגיל והן במצב קיצון, לרבות עלייה/ירידה מקבילה של עקום הריבית בשיעורים גבוהים ותרחישים היסטוריים לעלייה/ירידה של עקומי הריבית שאינם בהכרח משקפים שינויים מקבילים בעקומי הריבית.

השווי הכלכלי של התיקים השונים מחושב כערך נוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מנכסי הבנק (החשופים לשינויים בריבית), בניכוי הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מהתחייבויות הבנק (החשופים לשינויים בריבית). השינוי בשווי הכלכלי בגין שינויים בעקומי הריבית (מדד ה-EVE) מחושב כהפרש בין היוון התזרימים העתידיים של הנכסים והתחייבויות לפי ריביות נוכחיות, לבין היונם לפי ריביות צפויות בתרחישי הריבית. הפריסות העתידיות של המכשירים הפיננסיים השונים מבוצעות בהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם לחישוב שווי הוגן. המכשירים הפיננסיים בריבית קבועה נפרסים עד למועד הפירעון הסופי, בהתאם ללקוח הסילוקין והמכשירים הפיננסיים בריבית משתנה נפרסים עד למועד שינוי הריבית הקרוב. המרווח הקבוע מעל עוגן הריבית המשתנה נפרס עד למועד הפירעון הסופי. היוון התזרימים מתבצע בעקומי Zero Coupon (עקומים חסרי סיכון) במגזרי הצמדה השונים.

הבנק בוחן את מדד ה-EVE גם בהפרדה בין השפעות קרן וריבית, המשמש ככלי עזר נוסף בקבלת החלטות יזומות לניהול פוזיציות הריבית. אחד התרחישים הוא תרחיש תזזה מקבילית של 2% בעקומים. תרחיש זה, המשקף אירוע קיצון, נבקע בהוראת בנק ישראל כתרחיש המחייב דיווח של הבנק לפיקוח על הבנקים, לו תגיע תוצאתו ל-20% מהון הליבה של הבנק. לצורך מדידת הסיכון בתיק הכולל, מתווספות לסיכון הריבית בתיק הבנקאי מגבלות התיק הסחיר במצב מצוקה/במצב עסקים רגיל.

האופי והיקף של מערכות דיווח על סיכון שוק וריבית

הבנק משתמש במערכת, המאפשרת לנהל ולבקר במערכת אחת את סיכון השוק וסיכון הריבית, ולחשב את הלימות ההון הנדרשת בגין סיכונים שוק. כל חישוב ערכי סיכון השוק מופקים אוטומטית מהמערכת, על בסיס יומי. לבנק מבנה נתונים כולל לנתוני השוק והפוזיציות המשמש את החישובים. מבנה זה, מאפשר לכלל השותפים לניהול ובקרת הסיכון, קרי, שלושת קווי ההגנה, לשלוף מידע ולבצע שערוכים במערכת. כחלק מפעילות הבקרה של הבנק, מוסד תהליך בו מתבצעת השוואה בין תמחור הנגזרים על ידי מערכות המסחר בשימוש הבנק, לתמחור נוסף, המתבצע על ידי המערכת.

מגבלות המודלים המשמשים את הבנק לצורך ניהול סיכון השוק והריבית

למודלים העיקריים שבשימוש הבנק לצורך אמידת סיכון השוק והריבית, בדומה לכל מודל, יש מגבלות היכולות לנבוע מהנחות המודלים, נתוני הקלט בהם נעשה שימוש או חוסר ההתאמה שלהם למצב בשווקים, ובמיוחד, למצב קיצון. הבנק מודע למגבלות אלה, ולפיכך, הוא מגבה את המודלים בכלים ותהליכים נוספים. מודל ה-VAR אינו מתאים לשימוש בעת קיצון, שכן הוא מתבסס על נתונים היסטוריים, שאינם אומדים בהכרח פוטנציאל לאירוע קיצון בשוק. השימוש במבחני מצוקה, אשר הינם בעלי "מבט קדימה", קרי, הם אינם מסתמכים על הנתונים ההיסטוריים, משלימים את מודל ה-VAR. הבנק פיתח שיטות מגוונות לביצוע מבחני מצוקה, כדי לתמוך בחישובי ה-VAR. כמו כן, משתמש הבנק בשיטות המתבססות על ניתוח רווחים כדי לקבל מבט נוסף על פרופיל הסיכון שלו, שלא באמצעות מודל המבוסס על שווי כלכלי. שיטות אלה כוללות בין היתר את מדד ה-Net Interest Income (NII) האומד את השינוי הצפוי בהכנסה המימונית, תחת תרחיש שינוי בריבית ואת מדד סיכון קצר/ארוך האומד את חשיפת הבנק לשינויים בעלויות המימון. נדבר נוסף ביכולת הבנק לאתר ולהתמודד עם מגבלות המודלים הוא תהליך התיקוף המתמשך שמבצע הבנק למודלים שבשימוש, הבוחנים את כל מרכיבי המודל. תהליך תיקוף זה בוחן גם את המודלים בהם משתמש הבנק לתמחור עסקאות הנגזרים.

טיפול באופציות התנהגותיות גלומות במכשירים המאזניים

במכשירים מסוימים קיימות אופציות גלומות, הרגישות לשינוי ברמת הריבית. פריסת מכשירים אלו מחייבת שימוש בהנחות התנהגותיות מבוססות מודלים ו/או תחשיבים אמפיריים שבנו בבנק. מודלים אלו עוברים תיקוף מתמשך, לרבות BackTesting, שנועדו לבחון את התחזית למול המצב בפועל.

להלן מיפוי של האופציות ההתנהגותיות הגלומות העיקריות:

סילוק מוקדם במשכנתאות - מודל התנהגותי

המשכנתאות נפרסות על בסיס הפירעון החוזי, בתוספת הנחות התנהגותיות המבוססות על בחינה אמפירית של התנהגות הלווים, במגזרי הצמדה השונים. פרמטרי המודל ההתנהגותי נבחנים כל חודש ומובאים לדיון בוועדות ההנהלה הרלוונטיות.

פיקדונות - מודל התנהגותי

בבנק מגוון רחב של פיקדונות הכוללים אופציות התנהגותיות גלומות: משיכה בתחנות יציאה תקופתיות, מימוש שוטף של אופציות נזילות והפקדות עתידיות בהוראות קבע. התזרים העתידי הצפוי בגין פיקדונות אלה נבנה בהתבסס על ניתוחים היסטוריים התנהגותיים של מימוש אופציות, המשיכה והפקדה על ידי המפקידים. נתונים אלו נבחנים בשוטף, במסגרת בדיקת הנחות המודל.

עובר-ושב זכות

יתרות העובר-ושב בזכות שלא צפוי כי תושפענה משינוי בשער הריבית נפרסו בהתאם לבחינה האמפירית של התנהגות יתרות אלה.

ניתוח סיכון השוק

להלן דרישת ההון הנובעת מסיכון שוק לפי רכיבי סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2016			31 במרץ 2016			31 במרץ 2017			רכיב סיכון ⁽⁴⁾
דרישות הון ⁽³⁾			דרישות הון ⁽²⁾			דרישות הון ⁽¹⁾			
סך הכל	סיכון כללי	סיכון ספציפי	סך הכל	סיכון כללי	סיכון ספציפי	סך הכל	סיכון כללי	סיכון ספציפי	
119	119	-	93	93	-	132	132	-	סיכון ריבית ⁽⁵⁾
-	-	-	-	-	-	-	-	-	סיכון מניות
38	38	-	30	30	-	37	37	-	סיכון שער חליפין של מטבע חוץ
157	157	-	123	123	-	169	169	-	סך הכל סיכון שוק

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.37%.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 12.92%.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26%.

(4) סיכון הגלום בפעילות אופציות נכלל ברכיבים השונים, וחושב לפי גישת "דלתא פלוס", כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

(5) חושב לפי גישת המח"מ, כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

להלן ערך ה-VAR של קבוצת הבנק (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2016	31 במרץ 2016	31 במרץ 2017
386	245	764
386 (דצמבר)	245 (מרץ)	764 (מרץ)
235 (ינואר)	235 (ינואר)	388 (פברואר)

מרבית סיכון השוק נובע מסיכון הריבית בתיק הבנקאי, כפי שיוצג להלן. תוצאות בחינת ה-Back-Testing על מודל ה-VAR ההיסטורי-אנליטי מצביעות על מקרה אחד שבו ההפסד היומי עלה על ערך ה-VAR שנחזה. החריגה שנרשמה, בסכום נמוך, נבעה בעיקר מעלייה בעקום השקלי (בתקופות הארוכות). מספר מקרים זה עומד בקריטריונים, כפי שהוגדרו על ידי ועדת באזל, לבחינת איכות מודל ה-VAR.

ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי

להלן השפעת תזוזה מקבילה של העקום ב-2% על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי במונחי EVE (במיליוני שקלים חדשים):

31 במרץ 2017						
שינוי בשווי הוגן						
מטבע חוץ			מטבע ישראלי			
סך הכל	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא צמוד	
(1,961)	5	(35)	2	(815)	(1,118)	עלייה של 2%
2,708	(7)	42	27	1,014	1,632	ירידה של 2%
31 במרץ 2016						
(385)	(1)	(22)	125	330	(817)	עלייה של 2%
486	1	24	(125)	(498)	1,084	ירידה של 2%
31 בדצמבר 2016						
(875)	5	(25)	(55)	421	(1,221)	עלייה של 2%
1,235	(5)	29	75	(574)	1,710	ירידה של 2%

במסגרת עריכת התחזית לתזרימים הצפויים מפירעון משכנתאות בבנק, נלקחות בחשבון הנחות לגבי שיעור ואופן הסילוקים המוקדמים. סיכון שוק בתיק הסחיר של הבנק, שמורכב בעיקרו מתיקים המנוהלים בחדר עסקאות, מנוהל באמצעות מגבלות כמותיות המוגדרות לכל תיק בהתאם לפעילותו. העלייה בערכי הסיכון מביאה לידי ביטוי את הירידה המתמשכת בשיעורי הסילוק המוקדם במשכנתאות. יצוין כי כאמור לעיל, הבנק עדכן את אופן מדידת הסיכון במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, תוך יישום המלצות מסמך העמדה של באזל מחודש אפריל 2016, בהתייחס לניהול סיכון הריבית.

סיכון מחירי מניות

מדיניות הבנק בתחום השקעות בתאגידים ריאליים הינה מימוש התיק הקיים תוך בחינה של השקעות חדשות בצורה פרטנית. מניות התאגידים הריאליים שבהן השקיע הבנק כאמור, נרכשו למטרת השגת רווחי הון ומוצגות בתיק ניירות הערך הזמינים למכירה ובמסגרת ההשקעה בחברות כלולות, כאשר לבנק השקעה מהותית בתאגיד. ההשקעות בתאגידים הריאליים מנוהלות בחטיבה לבנקאות עסקית. ועדת היגוי להשקעות ריאליות מתכנסת אחת לרבעון ומייעצת להנהלת הבנק בנושא השקעות בתאגידים ריאליים. ועדת ההיגוי אחראית לניהול ולתחזוקת התיק הקיים, תוך ניסיון להשביחו, כך שיתאפשר לממש את התיק, בצורה מושכלת, בטווח זמן סביר אך ללא לוח זמנים מפורט, על מנת לאפשר קבלת תשואה מקסימלית. דיווחים רבעוניים מועברים לחטיבה לבקרת סיכונים ולחטיבות נוספות.

כ-2% מההשקעות בתאגידים ריאליים בבנק הן סחירות, ומוצגות בהתאם לערכי השוק שלהן. יתר ההשקעות מוצגות בהתאם לעלותן או בהתאם לשוויין המאזני. במקרים של ירידת ערך שעל פי הערכת ההנהלה אינה בעלת אופי זמני, נרשמת הפרשה לירידת ערך ההשקעה כהפסד בספרי הבנק.

לפרטים נוספים בדבר השקעות במניות בתיק הבנקאי, ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה וכן, ביאור 5 לדוחות הכספיים.

להלן פרטים על הרכב השקעות במניות בתיק הבנקאי:

31 במרץ 2017		
דרישת הון ⁽¹⁾	שווי הוגן	
8	58	מניות
9	68	קרנות הון / סיכון / הון פרטיות
17	126	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי
31 במרץ 2016		
דרישת הון ⁽²⁾	שווי הוגן	
7	58	מניות
10	79	קרנות הון / סיכון / הון פרטיות
17	137	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי
31 בדצמבר 2016		
דרישת הון ⁽³⁾	שווי הוגן	
8	58	מניות
10	77	קרנות הון / סיכון / הון פרטיות
18	135	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי

(1) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.37%.

(2) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 12.92%.

(3) דרישת ההון חושבה על פי שיעור של 13.26%.

ניהול הסיכון התפעולי

הסיכון התפעולי מוגדר על ידי בנק ישראל כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים, מערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

הבנק נוקט הגדרה רחבה יותר של הסיכון התפעולי, בהמשך לשינוי שבוצע בהגדרה זו על ידי הבנקים האירופאיים ובנקים נוספים. ההגדרה המעודכנת נועדה להפוך את מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי למסגרת אקטיבית, שנועדה לתמוך בפעילות היחידות העסקיות, לשפר את התהליכים העסקיים העיקריים הכרוכים בפעילותם, ועל ידי כך, להגדיל את הערך העסקי, ולא רק למזער את ההפסדים הצפויים מהסיכון התפעולי. ההגדרה החדשה והמעודכנת איננה מחליפה את ההגדרה הנוכחית, הנתמכת על ידי באזל ובנק ישראל, אלא מרחיבה אותה במטרה ליצור מסגרת לניהול הסיכון התפעולי המנתחת תהליכים, מערכות וסיכונים נוספים שיש בהם כדי לפגוע בתועלת העסקית של הבנק.

עם ההתפתחות בשווקים הגלובליים, והעלייה במורכבות הפעילות הפיננסית והתשתיות הטכנולוגיות התומכות, גברה ההבנה כי חשיפת הבנק להפסדים פוטנציאליים כתוצאה מכשלים בפעילות התפעולית השוטפת, עלולה לפגוע בפעילות העסקית. אירועי הכשל התפעולי, שהתרחשו במוסדות הפיננסים במהלך השנים האחרונות, הגבירו את מודעות המחוקקים והמוסדות הפיננסיים לאירועי הכשל התפעולי, לפוטנציאל הגבוה של הנזק היכול להיגרם מאירוע סיכון תפעולי, ולמאפיינים העיקריים שלהם, כאמור להלן:

- אירועים תפעוליים יכולים להתרחש בכל רחבי הארגון, והם מובנים בפעילות המוסד הפיננסי.
- לסיכון התפעולי פוטנציאל פגיעה ברווח, בהכנסות, בערך ובתדמית הבנק.
- לסיכון התפעולי יחסי גומלין עם סיכונים אחרים כגון סיכון שוק, סיכון אשראי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין וסיכונים נוספים. כך לדוגמה, יכול אירוע סיכון תפעולי לגרום להתממשות סיכון המוניטין, שבעקבותיו יעמוד הבנק בפני אירוע נזילות.
- לחלק לא מבוטל מהכשלים התפעוליים יש הסתברות נמוכה ביותר, אך פוטנציאל נזק גדול באופן יחסי עד כדי איום על יציבות הבנק.
- לסיכון התפעולי מגוון מופעים, החל מטעות אנוש, תקלת מערכת טכנולוגיות, מעילה, הונאה, מלחמה, שריפה, שוד וכדומה.
- אירועים תפעוליים מתרחשים לעיתים שלא בשליטת המוסד הפיננסי, ועלולים להתפתח כתוצאה מאירועים חיצוניים, בחלקם לא צפויים, בעלי סיכון התממשות שלא ניתן להערכה מראש כגון: אסון טבע (רעידת אדמה, שיטפון), אירוע בטחוני.

בגין מהותיות הסיכון התפעולי, מייחסים הנהלת הבנק והדירקטוריון חשיבות רבה לניהול סיכון זה, כחלק מהמסגרת הכוללת של הבנק לניהול ובקרת הסיכונים שלו. הדירקטוריון והנהלה קבעו כי ניהולו של הסיכון מחייב יצירת תרבות הולמת בארגון לטיפול בו, באמצעות הטמעת והנחלת התרבות הארגונית על ידי הדרכות, הפצת תכנים בנושא ויישום סטנדרטים גבוהים של בקרה פנימית בכל הרמות.

לבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון התפעולי. מנהל הסיכון התפעולי הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, שהוא גם מנהל הסיכונים הראשי של הבנק. מסגרת הטיפול שנקבעה כוללת גם את המסגרת הנדרשת לטיפול במעילות והונאות, המהוות חלק מקטיגוריות הסיכון התפעולי, על פי הנחיות בנק ישראל.

מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי מבוססת על פעילותם של שלושת קווי ההגנה:

- **קו ההגנה הראשון:** גישת הבנק היא כי ניהול הסיכון מבוסס בראש ובראשונה על היחידות העסקיות, הבוחנות את התהליכים העסקיים העיקריים, ויוצרות מהלכים מתמשכים להערכה עצמית של הסיכון הכרוך בהם.
- **קו ההגנה השני:** החטיבה לבקרת סיכונים, ובפרט, מדור סיכונים תפעוליים באגף לבקרת סיכונים, מפקדת על ראייה כוללת וניטור של מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי, ועל ריכוז הטיפול בסיכון לנוכח פעילות הקו הראשון, באמצעות מגוון תהליכים, כלים ושיטות: איתור מוקדי סיכון עיקריים בפעילות העסקית של הקו הראשון בעזרת איסוף נתוני כשל תפעולי בפועל, ביצוע סקרים ייעודיים לאיתור פוטנציאל לכשלים בעתיד, והתאמת מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי לצרכי הבנק, בהתאם להתפתחויות העסקיות בבנק ודרישות הרגולציה. בנוסף, החטיבה פועלת ליצירת אינטגרציה בין גורמים שונים בבנק, שיש להם תפקידי ניטור של הסיכונים המשיקים לסיכון התפעולי (ציות, המשכיות עסקית, טכנולוגיה, אבטחת מידע והגנת סייבר, SOX), כחלק מהטמעת מערך הבקרה הפנימית בבנק.
- **קו ההגנה השלישי:** הביקורת הפנימית עורכת ביקורת על ניהול הסיכון התפעולי לבחינת אפקטיביות הטיפול בו, בהתאם לתכנית העבודה.

מדיניות הבנק קובעת את תיאבון הסיכון התפעולי של הבנק לכ-1% מההון של הבנק בשגרה. סיכון זה מנוטר באופן שוטף באמצעות מעקב אחר אירועי כשל שגרמו להפסד, המנוהלות לפי הקטגוריות השונות של הסיכון התפעולי והוא מכליל בתוכו גם הפסדים שהתרחשו בגין סיכון משפטי, אבטחת מידע וסייבר, מעילות והונאות וטכנולוגיית המידע. בנוסף קובעת המדיניות תיאבון סיכון להפסדים פוטנציאליים בעת התרחשות אירוע קיצון. הבנק פועל לקביעת תיאבון סיכון איכותי, בעיקר, על ידי יצירת אינדיקטורים לסיכון, שיש להם מבט קדימה, והם יכולים להעיד על פוטנציאל להתפתחות סיכון תפעולי, וזאת, בנוסף לאיסוף הפסדים בפועל, קרי, הפסדים שכבר התרחשו.

המדיניות קובעת את ערוצי הניהול והדיווח על הסיכון התפעולי, במטרה להבטיח ניהול הולם של הסיכון בכל המוצרים, הפעילויות, התהליכים והמערכות המהותיות של הבנק. לצורך כך, פועלים בבנק פורומים בכל הרמות, המופקדים על הטיפול בסיכון התפעולי:

- **ועדת הנהלה לסיכונים תפעוליים ובקרה:** קבלת דיווחים תקופתיים בנושא סיכונים תפעוליים ובחינת התקדמות הבנק בהיבטי הטיפול בסיכון התפעולי והיבטי בקרה פנימית נוספים.
- **ועדת היגוי לניהול הסיכון התפעולי אבטחת מידע והגנת הסייבר:** פורום רחב המורכב ממנהלים בפעילות העסקית והתפעולית ובבקרת הסיכונים. בין היתר, הפורום מקיים דיון בדיווחים שוטפים, מעקב אחר אירועים וסיכונים מהותיים, ניטור שוטף של מסגרת הטיפול, ואישור שינויים בתהליכי עבודה במטרה למזער את רמת הסיכון התפעולי הגלומה בהם.
- **פורום ניטור סיכונים (פנ"ס) בחטיבות התפעוליות והעסקיות:** בפורום שותפים מנהלי היחידות, ונידונים בו היבטים ייחודיים של הסיכונים בחטיבות אלו, ומבוצע מעקב ממוקד אחר פרופיל הסיכון בחטיבות, באמצעות דיון באירועי כשל לו התרחשו בחטיבה ובתוצאות סקר הסיכונים שנערך בחטיבה או ביחידות הפועלות בתוך החטיבה.
- **פורום מעילות והונאות:** פורום לניטור וניהול של סיכונים מעילות והונאות, ומעקב אחר מימוש מסגרת הטיפול בסיכונים אלו בבנק.
- **היות וקיים קשר הדוק בין הסיכון התפעולי למסגרת הבקרה הפנימית הנדרשת, הבנק מפעיל פורום בקרה פנימית המשמש במרכיב מרכזי באינטגרציה של גורמי הבקרה השונים, ובפרט, של הסיכון התפעולי, ביניהם:** אבטחת מידע וסייבר, המשכיות עסקית, חשבונאות ודיווח כספי, ביטחון, ציות, סיכון משפטי ובנוכחות הביקורת הפנימית. הפורום פועל על פי נהלים ייעודיים, לשם מתן ראייה כוללת על כלל סיכונים הבקרה הפנימית שהוזכרו לעיל.

לשם ניהולו של הסיכון ביחידות הבנק, מונו בבנק נאמני בקרה פנימית. נאמני הבקרה הפנימית, אשר מרביתם פועלים במסגרת הקו הראשון, אחראים לטיפול בסיכון התפעולי ובסיכון אבטחת המידע ביחידה בה הם פועלים. הנאמנים מדווחים על כל אירוע של סיכון תפעולי שהתרחש ביחידתם, למערכת ייעודית שהוקמה בבנק (פסת"ל - פורטל סיכונים תפעוליים) המשמשת את הבנק לניתוחים ולדיווחים בגין סיכון תפעולי, בחתכים שונים. דיווחי הנאמנים מופצים לרשימה מוגדרת מראש של מנהלים בבנק ולכל אירוע נקבעת דרגת חומרה בנוסף לתיאור האירוע. נכון למועד, פועלים בבנק כ-150 נאמני בקרה פנימית, מרביתם במערך הסניפים של הבנק המקיימים קשר שוטף עם המדור לסיכון תפעולי הפועל במטה הבנק.

הבנק מבצע סקרים לזיהוי ומיפוי סיכונים תפעוליים בחטיבות השונות כתהליך מתמשך, כאשר המיקוד הוא מיפוי והערכת הסיכונים המהותיים בכל יחידה. הבנק פועל כדי להגדיר, במקומות שניתן, גם אינדיקטורים לביצוע (KPI), כדי להדק את הקשר בין היעדים העסקיים לרמת הסיכון התפעולי הגלומה בהם, בהתאם להגדרה המעודכנת של הבנק, שצוינה לעיל. תוצאת הסקרים, AI (פעולות לביצוע) נידונים, כחלק מתהליכי ההערכה העצמית, בפורומים ייעודיים להם שותפים מנהלי היחידות הנסקרות ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים.

בנוסף לסקרים אלו, מנתח הבנק אירועים חיצוניים בארץ ובעולם, אשר עשויים לספק מידע על נסיבות ונזקים פוטנציאליים בהם עלול להתממש סיכון תפעולי. ניתוחים אלו משמשים את הבנק ליישום מהלכים מתאימים על התהליכים המקבילים המתקיימים בבנק.

הבנק מקצה הון בגין סיכון תפעולי לפי השיטה הסטנדרטית. לפי שיטה זו, פולח הבנק לשמונה קווי עסקים, כנדרש על ידי בנק ישראל, כשלכל קו עסקים ניתן משקל סיכון סטנדרטי, המבטא את רמת הרגישות שלו להפסדים בגין סיכון תפעולי. הפילוח והטיפול בהקצאת ההון הנדרש מעוגן במסמך מדיניות ייעודי המסדיר את ההיבטים הנדרשים לשם הקצאת ההון בשיטה הסטנדרטית, ובפרט, מגדיר את קווי העסקים בפעילות הבנק.

מסגרת הטיפול של הבנק בסיכון תפעולי נסקרת מדי רבעון, במסגרת מסמך הסיכונים של הבנק. כחלק מזה, מוצג פרופיל הסיכון, קרי, רמת ההפסדים בפועל, לנוכח תיאבון הסיכון, וכן, מוצגים ומנותחים האירועים המהותיים ביותר שהתרחשו במהלך הרבעון.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, לא חלו אירועים תפעוליים מהותיים.

הבנק נערך ליצירת תשתית מקיפה לטיפול בסיכון המעילות וההונאות. כחלק ממהלך זה מפעיל הבנק שורה של חוקים שנועדה לאתר אנומליות. הטיפול במעילות והונאות מתבצע בהתאם למסמך מדיניות ייעודי, ומסגרת הטיפול כוללת שילוב בין מספר גורמים בבנק: בקרת סיכונים, אבטחת מידע וסייבר, משאבי אנוש וחטיבת הטכנולוגיה.

הקו השלישי לפעילות בנושא הסיכונים התפעוליים היא הביקורת הפנימית, הפועלת באופן עצמאי ובלתי תלוי. מדיניות הסיכון התפעולי קובעת את תפקידה של הביקורת הפנימית כאחראית על ביצוע ביקורת תקופתית על תהליכי ניהול הסיכון, תחקור אירועי מעילות והונאות, השתתפות כ-"משקיפה" בועדות, ומעורבות בפורום בקרה פנימית.

הפחתת הסיכון התפעולי

בשל מהותיות הסיכון התפעולי נוקט הבנק מגוון אמצעים להפחתת סיכון זה. האמצעי החשוב ביותר הינו הנחלת תרבות ארגונית הכוללת מודעות גבוהה לסיכון התפעולי ולהטמעת תהליכים מפחיתי סיכון. נאמני הבקרה הפנימית הפרושים לרוחב הארגון משמשים כזרועו הארוכה של מנהל הסיכונים התפעוליים בתהליך זה. כאמור לעיל, הבנק יוזם תהליכי הדרכה פורונטליים וטכנולוגיים בנושאי הסיכון התפעולי בקרב עובדים חדשים, וביחידות ובאוקלוסיות הפועלות ביחידות שזוהו כעיתרות סיכון תפעולי.

שינוי בתהליכים מעודכנים וחדשים שיש בהם פוטנציאל להתממשות הסיכון התפעולי עובר תהליך סדור של אישורים על ידי הגורמים העסקיים וגורמי הבקרה טרם הפעלתם באמצעות רשימת תיוג ועולים לאישור ועדת ההיגוי. בעזרת מנגנון זה נסקרים כל ההיבטים הכרוכים בשינוי, ומובטחת בחינה מקצועית של הסיכונים השורשיים ומנגנוני ההפחתה שלהם.

אחד הכלים בהם משתמש הבנק הוא ביצוע תחקירים להפקת לקחים, כתוצאה מאירועים פנימיים ו/או חיצוניים. המסקנות המגובשות בתהליך זה מוטמעות בתהליכי העבודה, במערכות בתכני ההדרכה ובנהלים מחד, ומופצות בעזרת מערכת הסיכון התפעולי לנאמני הבקרה הפנימית לשם הטמעתם ביחידות מאידך.

הבנק גיבש מדיניות ותכניות פעולה לשעת חירום, לגיבוי התאוששות והמשכיות עסקית במקרה של נזק פיזי לתשתיות הבנק. תכנית זו, הנתמכת בנהלי חירום ובבעלי תפקידים קבועים מראש, מתורגלת על בסיס שנתי ומסקנות התרגולים מוטמעות בתכנית הפעולה.

הפחתת סיכון תפעולי באמצעות ביטוח - הבנק מבטח בפוליסת ביטוח בנקאי, כנגד נזקים העלולים להיגרם במהלך פעילותו השוטפת, כתוצאה מאירועים של טעות אנוש, מעילות, הונאות וכדומה. בנוסף, רכש הבנק פוליסת ביטוח לנושאי משרה, החלה על כל נושאי המשרה בבנק ובחברות השונות בקבוצת הבנק, ומעניקה כיסוי ביטוחי כנגד תביעות אישיות שיוגשו כנגד נושאי המשרה בגין פעילותם במסגרת תפקידם בחברות הקבוצה. רכישת פוליסת הביטוח לנושאי משרה כאמור, כפופה לאישור האסיפה הכללית של בעלי המניות של הבנק.

כנגד נזקי רכוש ותביעות חבות, רכש הבנק פוליסות ביטוח ספציפיות המעניקות כיסוי ביטוחי לרכוש הבנק ולחבובותיו. לבנק מסמך מדיניות ייעודי המסדיר את היבטי הביטוח הכרוכים במסגרת פעילותו.

המשכיות עסקית

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 355 בנושא ניהול המשכיות עסקית. ביום 9 באפריל 2017 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 355 שעיקרה חידוד היבטים הנוגעים למקרים של שיבושים תפעוליים משמעותיים לרבות שביתה והגברת חשיבות השמירה על תפקודן התקין של מערכות התשלומים והסליקה.

לבנק תוכנית עבודה שנתית לתחזוקה ותרגול תוכנית המשכיות העסקית, במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 החל הבנק ביישום תוכנית זו ובכלל זה ביצוע תרגילים וניסויים טכנולוגיים: בוצעו הדרכות והטמעת נושא החירום למנהלי סניפים בארבעה מרחבים, ובוצע תרגול של רצפת הייצור באתר המחשב הראשי, לצורך בחינה ושיפור רמת המוכנות והמודעות של מנהלי המערכות בחטיבה הטכנולוגית. בנוסף, החל הבנק בעדכון פרוגרמת החירום של הבנק, באתר הגיבוי. במסגרת האחריות הקבוצתית בנושא המשכיות עסקית, הייתה מעורבות וגיבוי של הבנק בתחום המשכיות עסקית עם העלאת מערכת המחשב החדשה של בנק יב בתחילת השנה. לפרטים ראה פרק התפתחויות משמעותיות במערך טכנולוגיית המידע בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

פעילות הבנק בתחום המשכיות עסקית מעוגנת במדיניות ייעודית ומפוקחת במסגרות ניהול וידוח, בין היתר במסגרת הועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון והנהלת הבנק, וכן מונחת ומבוקרת בועדת היגוי ייעודית ומנהלת ייעודית האחראית על יישום תוכנית העבודה.

אבטחת מידע והגנת הסייבר

הוראה 361 בנושא ניהול הגנת הסייבר, מתווה עקרונות לניהול נאות של סיכונים סייבר באופן המחייב הרחבה והתאמה של המסגרת לניהול סיכונים טכנולוגית המידע, בהיבט תפיסת מרחב האיום ויכולות ההגנה הנדרשות. בהתאמה, אושרה בבנק אסטרטגיה ומדיניות הגנת סייבר מקיפה ונקבעו קווי ההגנה ליישומה, מונה מנהל אבטחת מידע והגנת סייבר הכפוף למנהל החטיבה לבקרת סיכונים ובאחריותו, בין היתר, קביעת מדיניות אבטחת המידע והגנת הסייבר בבנק, פיתוח תוכנית עבודה להגנת הסייבר, מעקב אחר יישום תוכנית העבודה בתחום זה ובחינה של אפקטיביות מערכות ותהליכי אבטחת המידע והגנת הסייבר.

יחסי הגומלין וזרימת המידע בין המערכים הוגדרו בנהלים, והם כוללים בין היתר התייחסות לתחומי: אבטחת מידע, אבטחה פיזית, ממשל מערכות מידע, תפעול מערכות מידע, ניהול סיכונים, הונאות, ניהול כח אדם, המשכיות עסקית, ניהול יחסי לקוחות, דוברות, וייעוץ משפטי.

יישום מדיניות אבטחת המידע והגנת הסייבר בבנק נעשה, בין היתר, באמצעות החטיבה לטכנולוגיה של מזרחי טפחות בע"מ. במסגרת זו, מיושמת תפיסת ניהול הכוללת בין היתר, עקרונות מנחים לניהול הגנת הסייבר. יישום עקרונות אלו והבטחת עדכנותם, תוך שילובם בהחלטות אסטרטגיות ובפעילות העסקית והתפעולית של הבנק, יבטיח את עקביותה ושלמותה של תפיסת ניהול הגנת הסייבר, לאורך זמן.

מדיניות אבטחת המידע והגנת סייבר, מתבססת על העקרונות הבאים:

- מיפוי וזיהוי סיכוני הסייבר.
 - יישום וביסוס מערך בקורות אפקטיבי, תוך שילוב חוצה ארגון של טכנולוגיות, כוח אדם, תהליכים ונהלים.
 - קביעת מנגנונים להגנה על פעילות לקוחות ועסקים במרחב המקוון, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 367.
 - הגנת סייבר פרואקטיבית המיושמת באמצעות מיפוי והכרת הסביבה, חיזוי וחקר איומים, שקלול תמונת מצב עדכנית, פיתוח תהליכי תגובתיות, שימוש בטכניקות הטעיה, הסטה ועיכוב, יכולת עמידות סייבר והתאוששות, וביצוע תהליכי חקירה, תחקיר ומיצוי הדין.
 - יישום אבטחה רב שכבתית, במספר מעגלים ודיסציפלינות (לוגית ופיזית) החל מהמערך החיצוני הנגיש ללקוחות וכלה במערכות הפנימיות, שיתוף מידע ומודיעין.
 - שימוש במערך ניטור, בקרה ותגובה לניהול אירועי סייבר תוך התייחסות בראייה משולבת כלל תאגידית עבור מרכיבי כוח אדם, דרכי תקשורת ונהלים.
 - דיווחים תקופתיים ושוטפים על ניהולם של מכלול הסיכונים.
 - ניתוח והערכה שוטפים של איומי הסייבר ותרגול מכלול הגורמים בטיפול באירועי סייבר.
 - פיתוח תרחישי קיצון בתחום אבטחת המידע והסייבר.
- כמשלים לכך, מוסמך תחום הבנקאות המקוונת בבנק בתקן ניהול אבטחת מידע ISO 27001.
- החל מתחילת הרבעון הראשון של שנת 2017 הופעלו במערכות הבנקאות הישירה של בנק תהליכי הזדהות ומנגנונים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 367.
- ברבעון הראשון של שנת 2017 לא התרחשו אירועי סייבר בבנק.

סיכון טכנולוגיית המידע

במשך השנים האחרונות התרבו הסיכונים הכרוכים בניהול טכנולוגיית המידע, כפונקציה של פיתוח והטמעת טכנולוגיות חדשות והתפתחויות של סיכונים ואיומים חדשים. לבד ממצב שגרה מסגרת ניהול טכנולוגיית המידע מטפלת במצבי כשלים מערכתיים כגון: תקלות מערכת ובהיערכות למצב חירום. זאת על מנת להבטיח לבנק שמירה על רצף פעילות עסקית גם בעת התראה או חירום. בכך ניתן יהיה למזער סיכוני מוניטין וסיכונים עסקיים העלולים להתפתח במצבים אלו.

מנהלת חטיבת הטכנולוגיה היא האחראית על ניהול נכסי טכנולוגיית המידע ומסגרת הניהול מעוגנת במסמך מדיניות ייעודי התואם לעקרונות שנקבעו במסמכי המדיניות לניהול ובקרת סיכונים שונים בבנק. מדיניות ניהול נכסי טכנולוגיית המידע תואמת את דרישות הפיקוח על הבנקים ובפרט את העקרונות שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין 357 - ניהול טכנולוגיית המידע, 350 - ניהול הסיכון התפעולי, 355 - ניהול המשכיות עסקית ו-361 - ניהול הגנת הסייבר. תיאבון הסיכון של הבנק לסיכון זה הוא מזערי והוא כלול כאמור לעיל, במסגרת ניהול תיאבון הסיכון בשגרה ובקיצון של הסיכון התפעולי.

לפרטים בדבר פרויקט החלפת מערכת הליבה הבנקאית בבנק יב ראה פרק התפתחויות משמעותיות במערך טכנולוגיית המידע בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הוגדר, במסגרת הוראת ניהול בנקאי תקין 350 בנושא סיכונים תפעוליים כ-"כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או צעדי עונשין כתוצאה מפעילות פיקוחית, כמו גם מהסדרים פרטניים".

הבנק מתייחס אל הסיכון המשפטי על דרך ההרחבה בכל הקשור להתנהלות של הבנק ביחסיו עם מחזיקי העניין השונים שלו (לקוחות, ספקים, צדדים שלישיים אחרים וכו'). בגדר הסיכון המשפטי נכללים סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה, הוראות רגולטוריות, פסיקה של ערכאות שיפוטיות או מעין שיפוטיות וסיכונים המשפטיים הנובעים מפעילות הבנק השוטפת. מנהלת הסיכונים המשפטיים בבנק הינה היועצת המשפטית הראשית. הבנק פועל באורח מתמיד על מנת למזער במידת האפשר את הסיכונים המשפטיים הנלווים לפעילותו השוטפת וכן פועל להנחלת תרבות, הלכה למעשה, של איתור הסיכון המשפטי ומזעורו באופנים שונים.

החטיבה המשפטית של הבנק מנתחת באורח שוטף את מרכיבי הסיכון המשפטי, את גבולותיו (כפי שנובעים למשל מזהות הצד הנגדי, מאופן יצירת הבטחות וכדומה) וכן את מאפייניו הספציפיים, תוך בחינה של רמת הסיכון והחשיפה אליו בשים לב לקווי הפעילות העסקית השונים של הבנק.

בחטיבה המשפטית של הבנק מיושמים תהליכים פנימיים המבטיחים מעקב שוטף אחר התפתחויות בחקיקה, בפסיקה ובהוראות רגולטוריות אחרות, העשויות להשליך על הפעילות השוטפת של קבוצת הבנק. במסגרת זו, מנחה החטיבה המשפטית את הגורמים הרלוונטיים בבנק לעניין יישום ההשלכות הנובעות מהתפתחויות אלה. החטיבה המשפטית נותנת ייעוץ שוטף ליחידות הבנק השונות, ובכללן חלק מחברות הבת. זאת, בין היתר, על דרך מתן חוות דעת, עריכה ועדכון של מסמכים משפטיים, תמיכה בעדכון נהלים וכד'.

בבנק נקבעו נהלים המסייעים למזעור הסיכונים המשפטיים, לרבות הסדרת הממשק בין החטיבה המשפטית לבין יחידות הבנק השונות. כמו כן, מעורבת החטיבה המשפטית במהלכי ההדרכה השונים בסניפים, במרכז ההדרכה של הבנק ובעריכת לומדות מקצועיות לצורך הנחלת ידע משפטי נדרש לפעילותו השוטפת של הבנק.

התייחסות דומה קיימת אף לגבי שלוחות הבנק בחוץ לארץ (סניפים וחברות בת), תוך שאלו מסתייעים בשירותי עורכי דין חיצוניים מקומיים, אשר אושרו על ידי החטיבה המשפטית של הבנק. חברות הבת של הבנק ושלוחותיו בחוץ לארץ אימצו נהלים דומים לעניין ניהול הסיכון המשפטי ומדווחות בדיווחים מיידיים ורבעוניים למנהלת הסיכון המשפטי של הבנק אודות סיכונים משפטיים אשר אותרו אצלן.

לפרטים בדבר חקירה של משרד המשפטים בארצות הברית הנוגעת לעסקי קבוצת הבנק עם לקוחותיה האמריקאים, ראה ביאור 10 ב.4 לדוחות הכספיים.

סיכון נזילות ומימון

ניהול סיכון הנזילות והמימון

סיכון נזילות נובע מאי הוודאות לגבי זמינות המקורות, ויכולת מימוש נכסים בזמן קצוב ובמחיר סביר. סיכון הנזילות מנוהל במסגרת הוראות ניהול בנקאי תקין 310 (ניהול סיכונים), 342 (ניהול סיכון נזילות) ו-221 (יחס כיסוי נזילות). הסיכון מנוהל בכפוף למגבלות הדירקטוריון והנהלה, תוך מאמץ למזער הפסדים הנובעים מהשקעת עודפי נזילות בנכסים עם נזילות גבוהה, אך בעלי תשואה נמוכה.

ניהול סיכון הנזילות מעוגן במסמך מדיניות המובא בתדירות של לפחות אחת לשנה לאישור הדירקטוריון. מסמך המדיניות כולל את אופן ניהול הסיכון, לרבות סמכויות ואחריות האורגנים השונים, מנגנון הניהול השוטף של סיכון הנזילות, אפיון כל הפרמטרים למדידת הסיכון במהלך עסקים רגילי ובתרחישי הלחץ השונים, מגבלות הדירקטוריון והנהלה, לרבות מגבלות בתחום הריכוזיות ומבנה המקורות, ותכנית חירום מפורטת לטיפול במקרה של משבר נזילות לרבות מצבי הכוננות השונים בניהול סיכון הנזילות והאמצעים האפשריים בכל אחד מסוגי התרחישים ופרק הזמן המוערך לביצוע.

דירקטוריון הבנק קובע את האסטרטגיה לניהול סיכון הנזילות ואת תיאבון הסיכון על פי הדרישה הרגולטורית באמצעות סדרה של מגבלות בשלושת הממדים של הסיכון: מצב עסקים רגיל, תרחישים (יחס כיסוי נזילות ויחס נזילות מזערי - מודל פנימי) וריכוזיות. הנהלת הבנק קבעה סדרה נוספת של מגבלות המהווים קווים מנחים לניהול - מעבר למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

הניהול השוטף והתקופתי של סיכון הנזילות נעשה על בסיס קבוצתי, תוך התחשבות במגבלות משפטיות, רגולטוריות ותפעוליות על יכולת ההעברה של נזילות. הניהול מבוצע תחת המסגרת הכללית לניהול הסיכונים בבנק. מסגרת זו כוללת את הקו הראשון - מנהלי הסיכון בחטיבה הפיננסית, הקו השני - בקרי הסיכון בחטיבה לבקרת סיכונים והקו השלישי - הביקורת הפנימית. הניהול השוטף כולל, כאמור, מעקב אחר מגבלות הדירקטוריון והנהלה והאינדיקטורים לסיכון, לרבות בתחום ריכוזיות מקורות המימון, חשיפות נזילות ברמת הבנק והקבוצה וכן פערי נזילות הנובעים מכלל הפעילות, מאזנית וחץ מאזנית.

ניהול הנזילות בבנק הינו אקטיבי והדוק וכולל כלים מגוונים להפחתת סיכון הנזילות, הן בהפעלת מודלים מפורטים במצבי עולם שונים, הן בהקפדה על החזקת אמצעים נזילים עם סיכון אשראי מזערי ויכולת מימוש מיידי, והן בניהול אקטיבי של המקורות להארכת התקופה לפירעון של המקורות ופיזורם. בבנק פועל פורום "נזילות יומי", באחריות החטיבה הפיננסית הון במצב הנזילות ופועל לתיאום בין "צרכי" הנזילות של היחידות השונות בבנק לבין "ספקי" הנזילות ומנהלי הנזילות. כמו כן פועל בבנק פורום בראשות מנהל החטיבה הפיננסית למעקב שוטף אחר יישום הוראות יחס הנזילות המזערי (הוראה 221) ועמידה ביעדי היחידות העסקיות בבנק בתחום גיוס וניהול המקורות. בנוסף, מבצע האגף לבקרת סיכונים בקורת שוטפת בלתי תלויות על מדדי הסיכון, התפתחות הסיכון ותחקירי אירועים בהתאם לצורך.

הבנק פיתח מודל פנימי לאמידה יומית של צרכי הנזילות והאמצעים הנזילים, כנדרש בהוראה 342 ובהתאמה להנחיות באזל, במסגרתו הוגדרו תרחישי קיצון פנימיים, מערכתיים ומשולבים במטבע ישראלי ומטבע חוץ, לאופק של חודש, לחישוב יחס נזילות מזערי - יחס כרית נזילות לתזרים יוצא חזוי נטו בתרחישים אלה, זאת, בהתבסס על מאפייני התנהגות המפקידים ומוקדי הסיכון בהתאמה לתרחישים השונים. בתחילת שנת 2017 עודכן המודל הפנימי, במסגרת העדכון אופיינייה מחדש נאמנות המפקידים לפי מודל Scorecard בהתבסס על סוג הלקוח ואופי הפעילות.

הבנק מפעיל, בנוסף, מודלים לתקופות ארוכות וקצרות יותר, כגון מודל יחס מימון יציב (NSFR) - יחס בין מקורות מימון יציבים (Available Amount of Stable Funding) - מקורות קיימים, הצפויים בהסתברות גבוהה לעמוד לרשות התאגיד הבנקאי בטווח הזמן של שנה ומעלה) לבין סך השימושים הארוכים (Required Amount of Stable Funding) - שימושים קיימים שהתאגיד צפוי להידרש להמשיך לממנם בטווח הזמן של שנה ומעלה). האמידה היא על פי הנחיות האחרונות שפורסמו בעניין זה, על ידי ועדת באזל. כאמור לעיל, נקבעו מגבלות דירקטוריון והנהלה ליחסי הנזילות בתרחישים שונים, לרבות תקופות השונות מחודש ימים ומהלך עסקים רגיל.

בחודש ספטמבר 2016 פרסם בנק ישראל קובץ שאלות ותשובות בקשר עם הוראה 221 - יחס כיסוי נזילות. במסגרת העדכון נקבע כי תאגיד בנקאי לא נדרש לעמוד החל מיום 1 בינואר 2017 ביחס נזילות מזערי (הקבוע בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 342) שווה או גדול מ-1. עם זאת, עליו להמשיך ולחשב תרחישי לחץ שונים כמפורט בהוראת ניהול בנקאי תקין

342. לפיכך החל מתחילת שנת 2017 הוחלפו מגבלות הדירקטוריון בקשר עם יחס נזילות מזערי (המודל הפנימי) במגבלות הנהלה.

בנוסף, מופעלים כלים לניטור סיכון הנזילות באמצעות אינדיקטורים אנדוגניים ואקסוגניים העשויים להצביע על עליית הסיכון למצב של משבר. בבנק פותח מדד משולב למעקב אחר השווקים הפיננסיים בישראל לזיהוי ואבחון מצב של אי יציבות במערכת הפיננסית בארץ - מדד זה הינו מדד תומך החלטה להכרזה על מצב כוננות בשל תרחיש מערכת. ברבעון הראשון של שנת 2017 לא נצפו אירועים חריגים.

הדירקטוריון והנהלת הבנק מקבלים דיווחים שונים בתדירות יומית, שבועית, חודשית ורבעונית, כולל דיווח על אירועים חריגים בניהול הנזילות, לרבות התפתחויות חריגות במקורות הנזילים של הבנק. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לא נרשמו חריגות ממגבלות הדירקטוריון.

תכניות מימון של הבנק לשעת חירום מתייחסות לאופן הניהול של כל מצב חירום ומגדירות את הצוות הניהולי האחראי לטיפול בו (לפי רמות שונות). תכניות אלו כוללות הגדרה מפורטת של אמצעים נזילים נוספים לשעת חירום וכן רשימה של צעדים אופרטיביים (לרבות הגורם המוסמך להפעלתם) ומתייחסות גם לניהול ממד התקשורת הן תקשורת פנים ארגונית והן תקשורת חוץ ארגונית.

סיכון מימון

סיכון מימון נובע ממחסור במקורות מימון או עלויות גבוהות מידי לגיוס מקורות. סיכון זה מנוהל כחלק מסיכון הנזילות באמצעות מגבלות דירקטוריון והנהלה על ריכוזיות מקורות המימון, והפחתת התלות בצדדים נגדיים מהותיים.

ריכוזיות מקורות המימון, כאמור, מנוטרת באמצעות מגוון רחב של מגבלות דירקטוריון, הנהלה וכן אינדיקטורים לניהול הסיכון (Key Risk Indicators) תחת מספר תתי קטגוריות: גודל, סוג לקוח, מפקיד בודד, כמות לקוחות, מוצר ואורך חיים של הפקדה ממוצעת. הוגדר "מדד על" המשקלל את כלל האינדיקטורים הקשורים לריכוזיות מקורות המימון. הניהול השוטף של מבנה המקורות, כולל התוויה של מדיניות לגיון המקורות ותקופות המימון וכן קביעת יעדים ספציפיים למדדי הסיכון. ניטור הריכוזיות מבוצע בתדירות יומית, מדווח ומנוהל באופן שוטף.

מקורות המימון העיקריים של הבנק הינם מקורות מימון יציבים ומגוונים לטווחי זמן שונים - פיקדונות קמעונאיים ועסקיים, פיקדונות ארוכים מגופים פיננסיים וכן הנפקות אגרות חוב וכתבי התחייבות. הבנק מייחס חשיבות רבה לפיזור מקורות המימון ופועל באופן יזום לגיוס מקורות לטווחים ארוכים, בין השאר על ידי מגוון הפיקדונות הרחב המוצע לציבור הלקוחות על ידי הבנק, פיקדונות עם מאפיינים ייחודיים המאפשרים ללקוח ליהנות מריבית גבוהה יחסית בטווח הארוך ואופציות לנזילות במהלך התקופה. ברבעון הראשון של שנת 2017 נותר סיכון ריכוזיות מקורות המימון נמוך.

כמו כן, החשיפות לנגזרים מנוהלות באופן שוטף, בהתאם למצב החשיפה מול כל צד נגדי, מבוצעת השלמה מיידית של ביטחונות נדרשים לצד נגדי או דרישה מיידית לביטחונות מצד נגדי.

לפרטים נוספים בדבר מקורות המימון, ראה פרק התפתחויות במקורות המימון בדוח הדירקטוריון והנהלה.

יחס כיסוי הנזילות

החל מיום 1 באפריל 2015 הבנק מיישם את הוראה 221 "יחס כיסוי נזילות" שנכנסה לתוקף במועד זה. ההוראה קובעת יחסי נזילות מינימאליים לתקופה של חודש ("LCR רגולטורי"), המחושבים על בסיס מקדמים אחידים למערכת הבנקאית אשר נקבעו על ידי בנק ישראל בהתבסס על הנחיות באזל III. בסוף שנת 2016 הסתיימה תקופת המעבר ליישום יחס כיסוי הנזילות המינימאלי והחל מיום 1 בינואר 2017 הדרישה המזערית הינה 100%. כחלק ממדיניות ניהול הסיכונים, דירקטוריון הבנק קבע כי תישמרנה כריות ביטחון נוספות מעבר ליחס המזערי הרגולטורי כך שיעד יחס כיסוי הנזילות של הבנק והקבוצה בשנת 2017 יעמוד על שיעור הגבוה ב-5% מהדרישה המזערית. היחס מנוהל ומדווח בסך כל המטבעות יחידים ובמטבע חוץ בנפרד, הן ברמת הבנק והן על בסיס קבוצתי. היחס בתאגיד הבנקאי "סולו" והן היחס במאוחד מחושב יומית, ומדווח בדוח כממוצע התצפיות היומיות, בתקופת 90 הימים שקדמו לתאריך הדוח. הוראה זו הינה בנוסף לניהול סיכון הנזילות תחת מודלים פנימיים, כנדרש בהוראה 342, כפי שתואר לעיל.

הבנק המשיך, במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, לשמור על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת עודפי הנזילות בנכסים נזילים באיכות גבוהה מאד - נכסי רמה 1. יחס כיסוי הנזילות הממוצע (מאוחד) לרבעון הראשון של שנת 2017 הסתכם ב-118%, בדומה ליחס הממוצע בשיעור של כ-117% ברבעון הרביעי של שנת 2016 (היחס המינימאלי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים בשנת 2016 עמד על 80%). ברבעון הראשון של שנת 2017, לא נרשמו חריגות ממגבלות יחס זה.

הגורמים העיקריים המשפיעים על תוצאות יחס כיסוי הנזילות הם הרכב המקורות והשימושים של הבנק. הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA) הינם נכסים ברמה 1, המאופיינים ברמת סחירות גבוהה ורמת סיכון נמוכה, אלו כוללים - מזומנים, עובר-ושב ופיקדונות בבנקים מרכזיים, איגרות חוב של ריבונות בעלות משקל סיכון 0% ואיגרות חוב של מדינת ישראל. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, עמדה היתרה הממוצעת של הנכסים הנזילים באיכות גבוהה, על כ-40.0 מיליארדי שקלים חדשים, עלייה לעומת הרבעון הרביעי של שנת 2016 במהלכו עמדה היתרה הממוצעת על כ-38.9 מיליארדי שקלים חדשים. עיקר תזרים המזומנים היוצא הינו כנגד מימון סיטונאי בלתי מובטח - פיקדונות שהופקדו בבנק על ידי תאגידים וגופים פיננסיים וכן תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים. עיקר תזרים המזומנים הנכנס הינו בגין תקבולי אשראי וכן תזרימים נכנסים בגין חשיפה לנגזרים. היתרה הממוצעת של תזרימי המזומנים היוצאים נטו, במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 עמדה על כ-34.0 מיליארדי שקלים חדשים, לעומת כ-33.2 מיליארדי שקלים חדשים ברבעון הרביעי של שנת 2016.

להלן פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראה 221 (במיליוני שקלים חדשים):

ממוצע לרבעון הראשון 2017	31 במרץ 2017	
39,968	42,365	נכסי רמה 1
12	12	נכסי רמה 2א
-	-	נכסי רמה 2ב
39,980	42,377	סך הכל HQLA

היחס נע בצורה מחזורית ברובה, הניתנת לחיזוי לפי אומדנים פנימיים של הבנק. הגורם המרכזי המשפיע, לאורך זמן, על התפתחות היחס הוא הצמיחה בפעילות הבנק, הן בצד גיוס וניהול מבנה המקורות והן בצד הגידול בשימושים. הדירקטוריון והנהלת הבנק קבעו תוספת של שולי ביטחון מעל היחס המינימאלי הנדרש, כך שהמגבלות האפקטיביות, המשמשות לניהול השוטף, גבוהות מהנדרש בהוראה האמורה.

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות (במיליוני שקלים חדשים):

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרץ 2017	
סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾	סך ערך משוקלל ⁽³⁾
(ממוצע)	(ממוצע)

סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה

39,980	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
--------	---

תזרימי מזומנים יוצאים

5,760	91,565	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
1,398	27,951	פיקדונות יציבים
3,404	31,689	פיקדונות פחות יציבים
958	31,925	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים
29,720	46,893	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
29,629	46,802	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
91	91	חובות לא מובטחים
169	-	מימון סיטונאי מובטח
19,414	72,783	דרישות נזילות נוספות, מזה:
15,499	15,499	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
2,123	29,734	קווי אשראי ונזילות
1,792	27,550	מחויבויות מימון מותנות אחרות
55,063		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים

תזרימי מזומנים נכנסים

169	379	הלוואות מובטחות
5,483	7,616	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
15,446	20,105	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
21,098	28,100	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים

סך ערך מתואם⁽⁴⁾

39,980	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
33,965	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו
118	יחס כיסוי נזילות (%)

- (1) מידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות (במיליוני שקלים חדשים):

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרץ 2016	
סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾	סך ערך משוקלל ⁽³⁾
(ממוצע)	(ממוצע)
סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה	
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
30,675	
תזרימי מזומנים יוצאים	
5,196	85,105
	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
1,306	26,128
	פיקדונות יציבים
2,934	27,117
	פיקדונות פחות יציבים
956	31,860
	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים
27,006	42,380
	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
26,402	41,776
	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
604	604
	חובות לא מובטחים
18,527	69,669
	דרישות נזילות נוספות, מזה:
15,951	15,951
	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
2,169	30,299
	קווי אשראי ונזילות
407	23,419
	מחויבויות מימון מותנות אחרות
50,729	
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים	
תזרימי מזומנים נכנסים	
3,247	5,296
	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
15,941	20,388
	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
19,188	25,684
	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם ⁽⁴⁾	
30,675	30,675
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
31,541	31,541
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו	
97	97
יחס כיסוי נזילות (%)	

- (1) מידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות (במיליוני שקלים חדשים):

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2016	
סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾ (ממוצע)	סך ערך משוקלל ⁽³⁾ (ממוצע)
סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה	
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
38,923	
תזרימי מזומנים יוצאים	
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:	90,466
פיקדונות יציבים	27,669
פיקדונות פחות יציבים	31,334
פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים	31,463
מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:	46,960
פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)	46,762
חובות לא מובטחים	198
מימון סיטונאי מובטח	-
דרישות נזילות נוספות, מזה:	72,979
תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות	16,325
קווי אשראי ונזילות	29,264
מחויבויות מימון מותנות אחרות	27,390
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים	
55,479	
תזרימי מזומנים נכנסים	
הלוואות מובטחות	352
תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן	7,830
תזרימי מזומנים נכנסים אחרים	21,227
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים	
22,228	
סך ערך מתואם ⁽⁴⁾	
38,923	
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
33,251	
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו	
117	
יחס כיסוי נזילות (%)	

- (1) מידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

סיכון ציות ורגולציה

פעילותו העסקית של הבנק כפופה להוראות רגולציה. סיכון הציות (Compliance Risk) הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי או לנזק תדמיתי, אשר הבנק עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את "הוראות הציות".

הבנק פועל על פי הוראת ניהול בנקאי תקין 308, המחילה את חובות ניהול סיכון הציות על כלל הוראות הציות, הכוללות חוקים, תקנות, הוראות רגולציה (לרבות עמדות שקבע הפיקוח על הבנקים בטיפול בפניות ציבור), נהלים פנימיים וקוד אתי, החלים על הפעילויות הבנקאיות של הבנק.

הוראות הציות כוללות גם את חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994 וחוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול חוקי השקעות, התשנ"ה-1995 (להלן - "חוק הייעוץ") (להלן ביחד - "דיני ניירות ערך"), וכן את חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988. הטיפול בציות לחוקים אלה מבוצע גם במסגרת תכניות אכיפה פנימיות של דיני ניירות ערך ודיני הגבלים עסקיים, בהתאמה.

סיכון הציות כולל גם את הסיכון חוצה הגבולות, המוצג בנפרד להלן.

תיאבון הבנק לסיכונים ציות ורגולציה, בכל הקשור לציות להוראות הדין החלות על הבנק, הוא מזערי. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בציות להוראות הדין יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת יעדים איכותיים להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק.

מנהל סיכון הציות והרגולציה הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון.

סיכון הציות והרגולציה מנהל בשלושה קווי הגנה:

קו ההגנה הראשון, הכולל את היחידות העסקיות ויתר היחידות נוטלות הסיכון בבנק, האחראיות לצמצום סיכון הציות ולבקרה עליו.

קו ההגנה השני, הכולל את החטיבה לבקרת סיכונים ואת אגף הציות, וכן יחידות "קו שני" נוספות (חטיבת משאבי אנוש ומינהל, חטיבת החשבונאות ודיווח כספי, חטיבה משפטית, מזכירות הבנק) האחראיות על חלק מתחומי הציות.

קו ההגנה השלישי כולל את הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת בלתי תלויה על פונקציית הציות, לרבות בחינה של נאותות ואפקטיביות פונקציית הציות, ובכלל זה בדיקת הבקורות בהתאם לרמה הנאמדת של הסיכון.

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ומנהל הסיכונים של הבנק (CRO) משמש כממונה על האכיפה בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים. בהתאם למתחייב מהוראה 308 ("קצין ציות") מונה בבנק קצין ציות ראשי ו"פונקציית ציות" הכפופה אליו (בכפופות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים), שתפקידם לסייע לדייקטוריון ולהנהלת הבנק לנהל באופן אפקטיבי את סיכון הציות.

הבנק פועל על פי מדיניות לניהול סיכון הציות והרגולציה, שאושרה בדירקטוריון הבנק. קצין הציות פועל על פי כתב מינוי שאושר בדירקטוריון, להטמעת תרבות הציות בבנק, בחברות הבת ובשלוחות הבנק בחוץ לארץ, באמצעות יישום מדיניות קבוצתית, ופיקוח על יישום תהליכי ציות נאותים בחברות הבת ובשלוחות. ניהול סיכונים הציות מתבצע על ידי זיהוי, תיעוד והערכה של סיכונים הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק, ובכלל זה התפתחויות הנוגעות למוצרים חדשים, נוהגים עסקיים, קווי עסקים או לקוחות חדשים, או בשינויים מהותיים בכל אחד מאלה, באמצעות דרכי מדידה שונות.

הבנק פועל גם לקיום תכניות אכיפה אפקטיביות בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים, המותאמות לבנק ולנסיבותיו הייחודיות, כחלק מן המערך של ניהול הסיכונים הכולל בבנק. זאת, במטרה להבטיח את הציות לדיני ניירות ערך ולמנוע את הפרתם. הממונה על האכיפה, באמצעות קצין הציות, מרכז את הטיפול בנושא הציות של הבנק לחובות המוטלות עליו על פי דיני ניירות ערך, בכלל, ובהתאם לתכנית האכיפה בפרט. הממונה על האכיפה יהיה אחראי, מטעם ההנהלה, על יישומה השוטף של תכנית האכיפה והטמעתה בבנק.

אגף הציות מנהל מיפוי של סיכונים הציות בתחומים השונים, עורך לעיתים סקרי ציות בנושאים שונים, ומבצע מהלכי הדרכה להטמעת מדיניות הציות בבנק. קצין הציות חבר בפורומים שונים בבנק לשם הבטחת ראייה מערכתית של היבטי ציות שונים. על מנת להבטיח ציות לכלל הוראות הדין, בנושאים השונים, כפי שפורטו לעיל, מקיים קצין הציות מערך בקרה, בהתאם לתכניות בקרה. מטרת הבקורות הינה לבדוק את עמידת סניפי הבנק ויחידותיו בהוראות הדינים השונים, ואת אפקטיביות הבקורות המבוצעות על ידי היחידות העסקיות ויחידות המטה השונות.

רמת הסיכון בתחום הציות והרגולציה נמצאת, להערכתנו, במגמת ירידה. הירידה נובעת מהמשך הטיפול בסיכונים שסווגו ברמות הגבוהות, ומהמשך הגברת הבקרה הן ביחידות הקו הראשון והן בקו השני. זאת, על רקע הגברת הרגולציה, ופרסום הוראות חדשות בתכיפות גבוהה.

סיכון חוצה גבולות

סיכון חוצה גבולות (Cross Border Risk) הוא הסיכון להפסד כספי (לרבות בשל הליכים משפטיים, קנסות או סנקציות על ידי רשויות חוק או גורמים אחרים בישראל ובמדינות זרות) ולפגיעה במוניטין, הנובעים מאי עמידה של הבנק בהוראות דין שמקורן במדינות אחרות, בין הוראות המחייבות את הבנק, ובין הוראות שאינן מחייבות אך אי קיומן עלול להסב לבנק נזקים, או מפעילות בחוץ לארץ של לקוחות הבנק בניגוד להוראות דין כלשהו.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם, אך לא רק, סיכון לנזק, לרבות פגיעה במוניטין, בשל תביעות או הליכי אכיפה אחרים מצד רשויות במדינות זרות, בקשר עם דיני מס זרים החלים על לקוחות מסוימים של הבנק, חוקי איסור הלבנת הון ומימון טרור, סנקציות של גופים בינלאומיים ורשויות זרות, או דין אחר. הסיכון חוצה הגבולות חל בעיקר בשלוחות הבנק בחוץ לארץ; בפעילות עם לקוחות תושבי-חוץ; בפעילות עסקית שמקיימים נציגי הבנק במדינות זרות; וביחס לכספים של לקוחות ישראלים פרטיים המושקעים בחוץ לארץ.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם את הסיכון הנובע מהחובות הנגזרות מדיני מס אמריקאים, החלים על פעילות קבוצת הבנק מחוץ לארצות הברית (FATCA - Foreign Account Tax Compliance Act). לפרטים נוספים בדבר חוק FATCA, ראה חקיקה והוראות פיקוח על פעילות קבוצת הבנק בפרק ממשל תאגידי בדוחות הכספיים.

תיאבון הבנק לסיכונים ציות ורגולציה, בכל הקשור לציות להוראות הדין החלות על הבנק, הוא מזערי. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בציות להוראות הדין יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת יעדים איכותיים להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק.

מנהל הסיכון חוצה הגבולות הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון חוצה הגבולות.

תיאבון הסיכון לסיכונים חוצי הגבולות הוא אפסי. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בקשר עם סיכונים חוצי גבולות יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת יעדים איכותיים להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק.

הסיכון חוצה הגבולות מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו הגנה ראשון, הכולל את היחידות העסקיות ואת יתר היחידות נוטלות הסיכון בבנק, אחראי לצמצום הסיכון חוצה הגבולות ולבקרה עליו. הקו הראשון כולל את הפעילות הבינלאומית, האחראית על הפעילות בסניפי התיירים והבנקאות הפרטית בישראל, וכן על שלוחות הבנק בחוץ לארץ באמצעות יחידות ציות מקומיות בכל שלוחה. כמו כן, כולל הקו הראשון את החטיבה הקמעונאית ואת החטיבה העסקית, בפעילותן עם לקוחות תושבי חוץ.

קו ההגנה השני מבוסס על אגף הציות, שבמסגרת החטיבה לבקרת סיכונים, האחראי להטמעת תרבות ארגונית של ציות לנהלים ולדין, לזיהוי והערכה של הסיכונים חוצי גבולות, לקיום הדרכות מתאימות ולקביעת נהלים. אגף הציות נעזר לשם כך גם בחטיבה המשפטית, בחטיבה לתכנון ותפעול התומכת ומלווה יישום של תהליכים ומערכות מיכון, ובחטיבת הטכנולוגיה המפתחת כלים ממוכנים לזיהוי הסיכון, לניטור ולהפחתתו.

קו ההגנה השלישי הינו הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת תקופתית על ניהול הסיכון חוצה-הגבולות. במסגרת ניהול הסיכון חוצה הגבולות, מנטר הבנק ובודק בחינה מיוחדת, תנועות כספיות אשר אחד הצדדים להן הוא במדינה, שלגביה קיימות סנקציות בינלאומיות.

הבנק הכשיר 15 סניפים כמתמחים בניהול חשבונות לקוחות תושבי חוץ, והוא מאפשר לתושבי חוץ לפתוח חשבונות רק בסניפים אלה. לקוחות תושבי חוץ קיימים, בעלי יתרת פאסיבה משמעותית, הועתקו מכלל סניפי הבנק לסניפים המתמחים.

הסיכון חוצה הגבולות ממשיך להצטמצם במידה מתונה, כתוצאה מהמשך הפעילות לניהול הסיכון.

איסור הלבנת הון

תיאבון הסיכון של הבנק בכל הקשור לסיכון הנובע מהלבנת הון הינו אפסי.

מנהל הסיכון איסור הלבנת הון הינו מנהל החטיבה לבקרת סיכונים.

קצין הציות הראשי שמונה בקבוצת הבנק, במסגרת החטיבה לבקרת סיכונים, משמש גם אחראי על יישום חוק איסור הלבנת הון וחוק איסור מימון טרור בקבוצת הבנק, לרבות בשלוחות הבנק בחוץ לארץ.

אגף הציות פועל להטמעת הוראות הדין בנושא. האגף מטפל בדיווחים הסובייקטיביים אודות פעולות בלתי רגילות המועברים לרשות לאיסור הלבנת הון וכן בביצוע בקורות שונות על פעילות בחשבונות שונים על פי פרופיל הסיכון שלהם, במתן ייעוץ שוטף לסניפים בתחום זה ובביצוע הדרכות המותאמות לעובדים השונים בבנק, על פי תפקידיהם. כמו כן, בהתאם למדיניות הבנק, נערך מידי שנתיים מבחן ידע לכלל עובדי הבנק.

בבנק פעולות מערכות מחשב שונות לצורך איתור פעולות בלתי רגילות ולצורך מעקב אחר הטיפול בדיווחים הסובייקטיביים.

הבנק מיישם על בסיס קבוצתי, בשינויים המחויבים, את מדיניותו בתחום ואת הוראות הדין, בחברות הבת שלו ושלוחותיו השונות בארץ ובחוץ לארץ.

בעקבות התיקון לחוק איסור הלבנת הון, המוסיף עבירות מס חמורות לרשימת עבירות המקור, ובכך מחיל עליהן את כל החובות בתחום איסור הלבנת הון, התאים הבנק את מדיניותו ואת תהליכי העבודה והתשתיות לעמידה בדרישה זו.

ביום 6 במרץ 2017 פורסמה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 411 "ניהול סיכונים איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור", המחליפה את הוראה 411 במתכונתה הנוכחית, ותיכנס לתוקף בתחילת שנת 2018. הבנק מקיים תהליך היערכות ליישום ההוראה החדשה עד המועד הנדרש.

סיכון איסור הלבנת הון התרחב, לאור ההתווספות של עבירות מס חמורות, כאמור, לחוק איסור הלבנת הון.

סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מופה על ידי הבנק כסיכון מהותי, שכן, מאירועי עבר ניתן ללמוד כי פגיעה במוניטין של גוף פיננסי עשויה להביא לאובדן ערך משמעותי. סיכון המוניטין הינו סיכון עצמאי, אך יכול גם לנבוע מהתממשות סיכונים אחרים בבנק, כגון, התממשות אירוע סיכון תפעולי. כמו כן, פגיעה במוניטין הבנק יכולה לגרום להתממשות של סיכונים אחרים, ובפרט, סיכון הנזילות, במסגרתו תהיה דרישה גוברת של לקוחות למשיכת פיקדונות.

הבנק הגדיר את תיאבון הסיכון לסיכון מוניטין כתיאבון סיכון מזערי. במהלך השנים האחרונות פעל הבנק ליצירת מסגרת לטיפול בסיכון המוניטין. ראית הבנק היא שיש לטפל בסיכון זה לפי עקרונות דומים לאלה הנהוגים בטיפול בסיכונים האחרים, כגון, סיכון האשראי או סיכון השוק, זאת למרות שסיכון זה נחשב בעייתי יותר לכימות. לכן, בדומה לסיכונים האחרים, קבע דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון מוניטין בו נקבעו העקרונות לניהול הסיכון, תיאבון הסיכון, מדידתו, והדרכים להפחתתו. בהתאם, שילב הבנק את סיכון המוניטין בתהליכי ניהול הסיכונים השוטפים שלו, כולל בתהליך לאישור מוצר או פעילות חדשים ובתהליכי ההערכה העצמית שמבצע הבנק, ויצר מסגרת למדידת הסיכון באופן שוטף. דגש רב ניתן על הקמת שרשרת דיווחים והפעילות הנדרשת בעת מצב קיצון, זאת בכדי להפחית את השפעתו של הסיכון, לו יתממש. פעילות זו דורשת זיהוי התממשות הסיכון כבר בשלבים הראשונים להופעתו, בכדי לאפשר הפעלת כלים איכותיים וכמותיים מוקדם ככל שניתן, לצורך הטיפול בסיכון. המדיניות מתייחסת לכל חברות הבת של הבנק, וקובעת את חובת הדיווח ואת דרכי הדיווח והפעולה הנדרשות מהן, בעת אירוע שהוגדר כאירוע מוניטין. תיאום שוטף מתקיים עם בנק יחב בנושא.

מנהלת סיכון המוניטין הינה מנהלת חטיבת השיווק, פרסום ופיתוח עסקים של הבנק.

סיכון המוניטין מנהל בהתאם למדיניות בשלושה מישורים: מראש (בשגרה), בזמן אמת (מצב התראה) ובדיעבד.

כמו כן, מדיניות הבנק מגדירה את תפקידי מנהלת הסיכון וקובעת את דרכי ההתמודדות עם הסיכון בשגרה ובעת אירוע קיצון. מנהלת הסיכון עומדת בראש ועדת סיכון המוניטין, המתכנסת בשגרה אחת לרבעון, ולפי הצורך, בעת חשש להתממשות אירוע קיצון. הועדה דנה בשגרה בתוצאות הניטור השוטף של הסיכון, המתבצע, בין היתר, מתוך מקורות מידע פנימיים וחיצוניים, באמצעות סקרים ומחקרים, שיח רשת, סקירת אמצעי תקשורת, דיווחים של מנהלי סיכונים אחרים בבנק. תהליך העבודה בעת קיצון, קרי, בעת אירוע אשר עלול לגרום לפגיעה במוניטין מעוגן בנוהל דיווח ופעולה ייעודי. מטרת הנהל הינה להגדיר את אופן איתור המידע, שרשרת הדיווח, לרבות ההכרזה על אירוע מוניטין, דרכי הטיפול בעת האירוע, ואופן ההכרזה על סימומו, כולל ביצוע תחקירים ואמידות נוספות לבחינת השפעת האירוע על תדמיתו של הבנק, לאחר שהאירוע הסתיים. כמו כן, הגדיר הבנק, במסגרת תכנית ההמשכיות העסקית שלו, הקמת חמ"ל תקשורת בראשות מנהלת הסיכון, שיאפשר התמודדות בחירום עם סיכון המוניטין.

הבנק מודד בשגרה את סיכון המוניטין שלו בשוק ההון, בקרב הציבור, ובקרב הלקוחות והקהילה העסקית. מדידה זו מתבססת על מחקרים רבעוניים יעודיים הבוחנים את עמדות הציבור (לקוחות הבנק ולקוחות בנקים אחרים), על ניטור חודשי של שיח הרשת, על מחקרי שביעות רצון בקרב לקוחות הבנק ועוד. דיווחים בגין סיכון מוניטין מועברים להנהלה ולדירקטוריון הבנק במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני, כפי שמקובל לגבי כל הסיכונים שמופו על ידי הבנק. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 לא אירעו אירועים שהשפיעו לרעה על מוניטין הבנק.

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הינו סיכון בזמן אמת או פוטנציאל עתידי לפגיעה ברווחים, בהון או במוניטין הבנק, הנובע מהחלטות עסקיות שגויות, הטמעה לא נאותה של החלטות, או בהיערכות לא מספקת לשינויים בסביבה העסקית. קרי, הסיכון שהבנק בחר אסטרטגיה שגויה או שהוא לא יוכל לממש את התוכנית העסקית והאסטרטגית על פי התכנון. מהותיות הסיכון האסטרטגי מחייבת את הבנק לנקוט אמצעים שיאפשרו את ניהול הסיכון, תוך נקיטת אמצעים להערכה ולזיהוי מקדים של אירועים, העלולים למנוע את יישום האסטרטגיה.

הבנק פועל תחת מתווה של תכנית חומש אסטרטגית, אשר האחרונה אושרה בדירקטוריון הבנק ביום 21 בנובמבר 2016 ועקרונותיה פורסמו לציבור. סטייה מהותית מאסטרטגיית הבנק מחייבת את אישור דירקטוריון הבנק. הסיכון מנוטר על ידי החטיבה לתכנון, תפעול ונכסי לקוחות (להלן: "החטיבה לתכנון ותפעול") ומאוטגר על ידי החטיבה לבקרת סיכונים.

מנהל הסיכון האסטרטגי הוא המנהל הכללי, ובהתאם להנחייתו בוחנת ההנהלה באופן תקופתי את יישום האסטרטגיה: עורכת מעקב אחר התפתחויות רגולטוריות, כלכליות או טכנולוגיות בעלות השפעה על האסטרטגיה, ויוזמת תכניות עבודה שנתיות הנגזרות ותואמות את התכנית האסטרטגית. בנוסף ובאופן שוטף עוקבות החטיבה לתכנון ותפעול והחטיבה לבקרת סיכונים אחר הסיכון האסטרטגי באופן בלתי תלוי, בהיבטי בקרה שונים ובעיקר: העמידה ביעדים, מיפוי זיהוי הסיכונים, מבחני מצוקה, מבחני איום וניטור פרופיל הסיכון המתמשך לנוכח תיאבון הסיכון של הבנק. מעבר למעקב הריצף אחר יישום תכניות העבודה והתאמתן לתוואי האסטרטגי, הבנק עוקב גם אחר התפתחויות של גורמים אקסוגניים אשר עלולים להשפיע על הסיכון האסטרטגי של הבנק. תכניות העבודה של חטיבות הבנק מותאמות בעת הצורך לסביבה העסקית המשתנה במטרה לעמוד ביעדים העסקיים ובתוואי האסטרטגי. הבנק ערוך למצבי חירום בצורה שתצמצם את מידת הפגיעה בתכנית העסקית והאסטרטגית שלו, לו יתפתחו תנאי קיצון כלכליים או בטחוניים.

התפתחויות בסביבה העסקית שעלולות להשפיע על הסיכון האסטרטגי

- הכלכלה העולמית מאופיינת בשנים האחרונות בחוסר יציבות ובהתמתנות של הצמיחה הכלכלית לצד סביבת ריבית אפסית וצמיחה ממותנת של הביקושים העולמיים, בנוסף להתגברות המתיחות הגאו-פוליטית בעולם בעקבות התחזקות הפונדמנטליזם האסלאמי. קצב הצמיחה של המשק הישראלי הואט בשנים האחרונות בשל קיפאון של הייצוא. הבנק עוקב באופן שוטף אחר השלכות אפשריות של האטה בפעילות הכלכלית העולמית ובפעילות המשק הישראלי, העלולה להרע את מצבם של משקי הבית או לפגוע בפעילות העסקית בענפי משק שונים. בפרט, הבנק נערך לאפשרות כי יהיה שינוי במגמת הריבית במשק הישראלי.
- התגברות התחרות במערכת הפיננסית על רקע הרחבת פעילותם של גופים חוץ בנקאיים בייחוד בתחום האשראי, ועל רקע כניסתן של חברות טכנולוגיה לזירת התיווך הפיננסי, בעיקר במגזר משקי הבית והעסקים הקטנים.
- השפעתן של הוראות רגולציה בתחומי ליבה של הפעילות הבנקאית, ובכללן השפעותיה האפשריות של המלצות "הועדה להגברת התחרותיות בשירותים הבנקאיים והפיננסיים הנפוצים בישראל" ('ועדת שטרומ').

תגמול

לפרטים בדבר חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016, ראה בפרק חקיקה והוראות פיקוח על פעילות קבוצת הבנק בדוחות השנתיים לשנת 2016. לפרטים בדבר מדיניות תגמול לכלל עובדי הבנק שאינם נושאי משרה לשנים 2017-2019 שאושרה על ידי הדירקטוריון ביום 20 במרץ 2017, ראה ביאור 8 בדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2017.

נספח - הרכב ההון הפיקוחי

להלן הרכב מפורט של ההון הפיקוחי בהתאם לדרישות הגילוי בנדבך השלישי של באזל ליום 31 במרץ. על מנת להציג את הקשר בין המאזן המאוחד של הבנק ובין רכיבי ההון הפיקוחי, כוללת הטבלה להלן הפניות לטבלה נוספת המופיעה בהמשך פרק זה (להלן שלב 2). בטבלה הנוספת ניתן ללמוד באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי. בהתאם להוראות, נדרש למלא כל שורה בטבלה, גם אם רכיב ההון הפיקוחי או ההתאמה הפיקוחית שווים לאפס או זניחים.

31 במרץ 2017		
סכומים שלא נוכחו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות בהתאם לבאזל 3 משלב 2	יתרה	במיליוני שקלים חדשים

הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים

1	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1	2,222	-	1+2
2	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן	11,096	-	3
3	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי	(101)	19	4
4	מכשירי הון עצמי רובד 1 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	-	-	-
5	מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג (זכויות מיעוט)	422	49	5
6	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים	13,639	68	6

הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים

7	התאמות יציבותיות להערכות שווי	-	-	-
8	מוניטין, בניכוי מיסים נדחים לשלם, אם רלבנטי	87	-	6
9	נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מיסים נדחים לשלם	-	-	7+8
10	מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי	-	-	9
11	סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן	6	2	10
12	פער שלילי בין הפרשות להפסדים צפויים	-	-	-
13	גידול בהון העצמי הנובע מעסקאות איגוח	-	-	-
14	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק	13	3	11
15	עודף יעודה על עתודה, בניכוי מיסים נדחים לשלם שישולקו אם הנכס יהפוך לפגום או ייגרע בהתאם להוראות הדיווח לציבור	-	-	12+13
16	השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)	-	-	-
17	החזקות צולבות הדדיות במניות רגילות של תאגידים פיננסיים	-	-	-
18	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	-	14

31 במרץ 2017

סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות בהתאם לבאזל 3 משלב 2 יתרה		במיליוני שקלים חדשים	
-	-	השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	19
-	-	זכויות שירות למשכנתאות אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1	20
-	-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1	21
-	-	סכום זכויות שירות למשכנתאות, מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי וההשקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידי פיננסיים, העולה על 15% מהון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי	22
-	-	מזה: בגין השקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידי פיננסיים	23
-	-	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות	24
-	-	מזה: מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי	25
-	-	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים	26
-	-	מזה: בגין השקעות בהון של תאגידי פיננסיים	א.26
-	-	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות	ב.26
-	-	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיפים 25 א. ו-25 ב.	ג.26
-	-	התאמות פיקוחיות בהון עצמי רובד 1 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	
-	-	ניכויים החלים על הון עצמי רובד 1 מאחר ואין בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים	27
5	106	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1	28
74	13,533	הון עצמי רובד 1	29

הון רובד 1 נוסף: מכשירים

-	-	מכשירי הון מניות רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מכשירים אלו	30
15a+16a	-	מזה: מסווג כהון עצמי בהתאם להוראות הדיווח לציבור	31
-	-	מזה: מסווג כהתחייבות בהתאם להוראות הדיווח לציבור	32
15a+16a	-	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוח בתקופת המעבר	33
17	-	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג'	34
-	-	מזה: מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 1 נוסף	35
-	-	הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים	36

31 במרץ 2017		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות בהתאם לבאזל 3 משלב 2	יתרה	
במיליוני שקלים חדשים		

הון רובד 1 נוסף: ניכויים

37	השקעה עצמית במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)	-	-
38	החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף	-	-
39	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	-
40	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	-
41	ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים	-	-
א.41	מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים	-	-
ב.41	מזה: ניכויים נוספים להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף א.1	-	-
	ניכויים בהון רובד 1 נוסף הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	-	-
	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 38 א.	-	-
42	ניכויים החלים על הון רובד 1 נוסף מאחר ואין בהון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים	-	-
43	סך כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף	-	-
44	הון רובד 1 נוסף	-	-
45	הון רובד 1	13,533	74

הון רובד 2: מכשירים והפרשות

46	מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו	598	18a
47	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	2,233	18b
48	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'	213	19
49	מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של תאגיד הבנקאי והמחוזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2	-	-
50	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפי השפעת המס המתייחס	1,398	20
51	הון רובד 2 לפני ניכויים	4,442	2,233

הון רובד 2: ניכויים

52	השקעה עצמית במכשירי הון רובד 2, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)	-	-
53	החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון רובד 2 של תאגידים פיננסיים	-	-

31 במרץ 2017		
סכומים שלא נוכחו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות בהתאם לבאזל 3 משלב 2	יתרה	במיליוני שקלים חדשים
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	54
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	55
ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים	-	56
מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים	-	56א.
מזה: ניכויים נוספים להון רובד 2 שלא נכללו במסגרת סעיף 51 א.	-	56ב.
התאמות פיקוחיות בהון רובד 2 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	-	
סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2	-	57
הון רובד 2	4,442	58
סך ההון	17,975	59
סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	-	
סך נכסי סיכון משוקללים	133,783	60

יחסי הון וכריות לשימור הון

10.12%	הון עצמי רובד 1	61
10.12%	הון רובד 1	62
13.44%	ההון הכולל	63
-	לא רלבנטי	64
-	לא רלבנטי	65
-	לא רלבנטי	66
-	לא רלבנטי	67
-	לא רלבנטי	68

דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים

9.87%	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	69
9.87%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	70
13.37%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	71

סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)

-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	72
-	השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה 2	73
-	זכויות שירות למשכנתאות	74
-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	75
935		

31 במרץ 2017

סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות בהתאם לבאזל 3 משלב 2	יתרה
במיליוני שקלים חדשים	

תקרה להכללת הפרשות ברובד 2

76	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	-	1,398
77	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	-	1,545
78	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות לפי גישת הדירוגים הפנימיים, לפני יישום התקרה	-	-
79	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 לפי גישת הדירוגים הפנימיים	-	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
80	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 הכפופים להוראות המעבר	-	-
81	סכום שנוכה מהון עצמי רובד 1 בשל התקרה	-	-
82	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	-	-
83	סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה	-	-
84	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	-	2,233
85	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	-	516

31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2	לבאזל 3	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה
במיליוני שקלים חדשים				

הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים

1	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1	2,215	-	2,221	-	1+2
2	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן	9,993	11	10,821	-	3
3	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי	(51)	47	(85)	44	4
4	מכשירי הון עצמי רובד 1 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	-	-	-	-	-
5	מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג (זכויות מיעוט)	435	94	463	98	5
6	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים	12,592	151	13,421	143	

הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים

7	התאמות יציבותיות להערכות שווי	-	-	-	-	-
8	מוניטין, בניכוי מיסים נדחים לשלם, אם רלבנטי	87	-	87	-	6
9	נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מיסים נדחים לשלם	-	-	-	-	7+8
10	מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על הווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי	-	-	-	-	9
11	סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן	6	4	5	4	10
12	פער שלילי בין הפרשות להפסדים צפויים	-	-	-	-	-
13	גידול בהון העצמי הנובע מעסקאות איגוח	-	-	-	-	-
14	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA)	9	6	10	7	11
15	הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק	-	-	-	-	-
16	עודף יעודה על עתודה, בניכוי מיסים נדחים לשלם שישולקו אם הנכס יהפוך לפגום או ייגרע בהתאם להוראות הדיווח לציבור	-	-	-	-	12+13
17	השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)	-	-	-	-	-
17	החזקות צולבות הדדיות במניות רגילות של תאגידים פיננסיים	-	-	-	-	-

		31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016	
		סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2		סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם יתרה לבאזל 3	
		יתרה		יתרה	
		במיליוני שקלים חדשים			
18	השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	-	-	-
19	השקעות בהון של תאגידי פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי	-	-	-	-
20	זכויות שירות למשכנתאות אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1	-	-	-	-
21	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1	-	-	-	-
22	סכום זכויות שירות למשכנתאות, מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי וההשקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידי פיננסיים, העולה על 15% מהון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי	-	-	-	-
23	מזה: בגין השקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידי פיננסיים	-	-	-	-
24	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות	-	-	-	-
25	מזה: מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי	-	-	-	-
26	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים	-	-	-	-
א.26	מזה: בגין השקעות בהון של תאגידי פיננסיים	-	-	-	-
ב.26	מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות	-	-	-	-
ג.26	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיפים 25 א. ו 25 ב.	-	-	-	-
	התאמות פיקוחיות בהון עצמי רובד 1 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	-	-	-	-
27	ניכויים החלים על הון עצמי רובד 1 מאחר ואין בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים	-	-	-	-
28	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1	10	103	10	102
29	הון עצמי רובד 1	153	13,318	161	12,490

31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016	
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202
בהתאם הפניות משלב 2	בהתאם הפניות משלב 3	בהתאם הפניות משלב 3	בהתאם הפניות משלב 3
		יתרה	יתרה
במיליוני שקלים חדשים			

הון רובד 1 נוסף: מכשירים

				30	מכשירי הון מניות רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מכשירים אלו
				31	מזה: מסווג כהון עצמי בהתאם להוראות הדיווח לציבור
15a+16a	-	-	-	32	מזה: מסווג כהתחייבות בהתאם להוראות הדיווח לציבור
				33	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוח בתקופת המעבר
15a+16a	-	-	-	34	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג'
17	-	-	-	35	מזה: מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 1 נוסף
				36	הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים

הון רובד 1 נוסף: ניכויים

				37	השקעה עצמית במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)
				38	החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף
				39	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
				40	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
				41	ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
				א.41	מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
				ב.41	מזה: ניכויים נוספים להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף א.1
					ניכויים בהון רובד 1 נוסף הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
					מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 38 א.

2016 בדצמבר 31		2016 במרץ 31		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202	יתרה	יתרה	
הפניות משלב 2	בהתאם לבאזל 3			
במיליוני שקלים חדשים				
התאמות פיקוחיות בהון רובד 2 הכפופות לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III				
-	-	-	-	
57 סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2				
-	-	-	-	
2,680	4,888	2,680	4,598	58 הון רובד 2
2,832	18,206	2,841	17,088	59 סך ההון
סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III				
-	-	-	-	
-	131,902	-	129,453	60 סך נכסי סיכון משוקללים

יחסי הון ונכריות לשימור הון

10.10%	9.65%	הון עצמי רובד 1	61
10.10%	9.65%	הון רובד 1	62
13.80%	13.20%	ההון הכולל	63
-	-	לא רלבנטי	64
-	-	לא רלבנטי	65
-	-	לא רלבנטי	66
-	-	לא רלבנטי	67
-	-	לא רלבנטי	68

דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים

9.76%	9.42%	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	69
9.76%	9.42%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	70
13.26%	12.92%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	71

סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)

-	-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	72
-	-	השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	73
-	2	זכויות שירות למשכנתאות	74
-	-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	75
-	907		
		891	

31 בדצמבר 2016		31 במרץ 2016	
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202		
בהתאם הפניות משלב 2	בהתאם הפניות משלב 3	יתרה	יתרה
במיליוני שקלים חדשים			

תקרה להכללת הפרשות ברובד 2

76	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	-	1,322	-	1,397
77	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	-	1,501	-	1,527
78	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות לפי גישת הדירוגים הפנימיים, לפני יישום התקרה	-	-	-	-
79	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 לפי גישת הדירוגים הפנימיים	-	-	-	-

מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר

80	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 הכפופים להוראות המעבר	-	-	-	-
81	סכום שנוכה מהון עצמי רובד 1 בשל התקרה	-	-	-	-
82	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	-	-	-	-
83	סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה	-	-	-	-
84	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	-	2,680	-	2,680
85	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	-	475	-	48

להלן רכיבי ההון הפיקוחי כפי שנכללו במאזן המאוחד של הבנק⁽¹⁾.

בהתאם להוראות הגילוי של נדבך 3 נדרש להציג את הקשר בין המאזן, כפי שדווח בדוחות הכספיים של הבנק, ובין רכיבי ההון הפיקוחי בטבלה לעיל. בטבלה להלן מוצג המאזן המאוחד של הבנק בצורה מורחבת, על מנת להציג באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי:

הפניות לרכיבי הון פיקוחי	מאזן פיקוחי מאוחד			
	ליום 31 בדצמבר	ליום 31 במרץ	ליום 31 במרץ	
	2016	2016	2017	
במיליוני שקלים חדשים				
				נכסים
	41,725	38,193	41,683	מזומנים ופיקדונות בבנקים
	10,262	9,013	11,791	ניירות ערך
14	-	-	-	מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
	-	-	-	מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף הפחתה
	10,262	9,013	11,791	מזה: ניירות ערך אחרים
	9	151	46	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
	172,779	163,451	174,533	אשראי לציבור
	(1,438)	(1,378)	(1,465)	הפרשה להפסדי אשראי
20	(1,293)	(1,247)	(1,315)	מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת ברובד 2
	(145)	(131)	(150)	מזה: הפרשה להפסדי אשראי שלא נכללת בהון הפיקוחי
	171,341	162,073	173,068	אשראי לציבור, נטו
	330	323	312	אשראי לממשלות
	34	36	33	השקעות בחברות כלולות
	2	2	2	מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף ההפחתה
	32	34	31	מזה: השקעות בחברות כלולות אחרות
	1,585	1,546	1,550	בניינים וציוד
	87	87	87	נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין
6	87	87	87	מזה: מוניטין
7	(0)	(0)	(0)	מזה: נכסים בלתי מוחשיים אחרים
	3,584	3,922	3,951	נכסים בגין מכשירים נגזרים
	1,498	1,465	1,550	נכסים אחרים
	907	891	935	מזה: נכסי מס נדחה
9	-	-	-	מזה: נכסי מס נדחה למעט אלו המיוחסים להפרשי עיתוי
8	-	-	-	מזה: התחייבות בגין מס נדחה בגין נכסים בלתי מוחשיים
	907	891	935	מזה: נכסי מס נדחה אחרים
12	-	-	-	מזה: עודף יעודה על עתודה
	591	574	615	מזה: נכסים אחרים נוספים
	230,455	216,809	234,071	סך כל הנכסים

(1) לא קיים הבדל בין המאזן המאוחד והמאזן הפיקוחי המאוחד.

הפניות לרכיבי הון פיקוחי	מאזן פיקוחי מאוחד			
	ליום 31 בדצמבר	ליום 31 במרץ	ליום 31 במרץ	
	2016	2016	2017	
במיליוני שקלים חדשים				
	178,252	165,001	180,722	התחייבויות והון
	1,537	1,416	1,474	פיקדונות הציבור
	50	55	56	פיקדונות מבנקים
	-	-	-	פיקדונות הממשלה
	27,034	26,859	26,924	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
	2,463	2,351	2,910	אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים*
	3,278	3,276	2,831	מזה: כתבי התחייבות נדחים שאינם מוכרים כהון פיקוחי
16a,18a	599	596	598	מזה: כתבי התחייבות נדחים המוכרים כהון פיקוחי
				מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
16b,18b	2,680	2,680	2,233	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	3,566	4,878	4,143	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים
11	17	15	16	מזה: בגין סיכון האשראי העצמי
	6,692	5,928	7,118	התחייבויות אחרות
13	-	-	-	מזה: התחייבות בגין מס נדחה המיוחסת לפנסיה
	217,131	204,137	220,437	סך כל ההתחייבויות
	12,714	12,098	13,015	הון עצמי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי
	12,957	12,157	13,218	מזה: הון מניות רגילות
1	2,164	2,149	2,171	מזה: הון מניות רגילות
3	10,821	9,993	11,096	מזה: עודפים
4	(85)	(51)	(101)	מזה: הפסד כולל אחר מצטבר
	(67)	(70)	(87)	מזה: הפסדים בגין התאמות בגין הטבות לעובדים
	(27)	9	(22)	מזה: רווחים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
10	9	10	8	מזה: הפסדים נטו בגין גידורי תזרים מזומנים
	-	-	0	מזה: הפסדים נטו מהתאמות מתרגום דוחות כספיים
2	58	67	51	מזה: קרנות הון
	-	-	-	מזה: הון מניות בכורה
15a	-	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
	-	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
15b	-	-	-	מזה: מכשירים הוניים אחרים
	-	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
	-	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	610	574	619	זכויות שאינן מקנות שליטה
5	463	435	422	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון עצמי רובד 1
17	-	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 1 נוסף
19	-	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 2
	147	139	197	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שלא ניתן לייחס להון הפיקוחי
	13,324	12,672	13,634	סך כל ההון העצמי
	230,455	216,809	234,071	סך כל ההתחייבויות וההון

מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח הסיכונים

להלן פירוט תמציתי למונחים שנכללו בדוח הסיכונים ומראה המקום שלהם:

1. מונחים המתייחסים לניהול הסיכונים בבנק ולהלימות הון

מושג	הסבר	מראה מקום בדוח הסיכונים
Back testing	תהליך להערכת נאותות תוצאות מודל, במסגרתו נערכת השוואה בין תחזיות המודל לתוצאות בפועל.	פרק סיכון שוק וריבית
CRM - Credit risk mitigation	שיטות להפחתת סיכוני האשראי, כגון: ביטוח חשיפת האשראי באמצעות ערבות או פיקדון.	פרק סיכון אשראי
CSA - Credit support annex	נספח לחוזה ISDA, אשר מטרתו להפחית את החשיפה לסיכון צד נגדי, באמצעות כינון מנגנון להעברות כספים בין הצדדים הנגדיים כל אימת שהחשיפה מגיעה להיקף מסוים שנקבע מראש.	פרק סיכון אשראי
Expected Shortfall VaR	מודל האומד את ממוצע ההפסדים של מודל VaR מעבר לרמת המובהקות שנקבעה במודל VaR.	פרק סיכון שוק וריבית
HQLA - High Quality Liquid Assets	נכסים נזילים באיכות גבוהה, אשר ניתן להמירם למזומן בקלות ובמהירות, תוך הפסד ערך קטן או ללא הפסד בתרחיש קיצון.	פרק סיכון נזילות ומימון
ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process	תהליך פנימי להערכת נאותות ההון הכולל של הבנק. התהליך משלב, בין היתר, קביעה של יעדי ההון, תהליכי תכנון ההון ובחינת מצב ההון במגוון תרחישי קיצון. התהליך מהווה חלק מהנדבך השני של הוראת באזל II.	המושג מופיע באופן מרובה
KPIs - Key performance indicators	אינדיקטורים עיקריים לביצועים, המשמשים ככלי לגיבוש תובנות לגבי סטטוס ביצוע התהליכים לרוחב הבנק.	פרק סיכון תפעולי
Stressed VAR	אמידת הערך בסיכון (VAR) על בסיס נתונים היסטוריים המתארים תקופת משבר רלוונטית.	פרק סיכון שוק וריבית
באזל II	מסגרת להערכת הלימות הון וניהול הסיכונים אשר פורסמה בגרסתה הסופית על ידי ועדת באזל לפיקוח על הבנקים ב-2006.	המושג מופיע באופן מרובה
באזל III	מסגרת להערכת הלימות הון וניהול הסיכונים אשר פורסמה לראשונה על ידי ועדת באזל לפיקוח על הבנקים ב-2010.	המושג מופיע באופן מרובה
גישת השווי הכלכלי - EVE - Economic Value of Equity	גישת השווי הכלכלי לניתוח ואמידת השפעת שינויים בשיעורי הריבית על שוויים ההוגן של הנכסים, ההתחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות של הבנק.	פרק סיכון שוק וריבית
הגישה הסטנדרטית	גישה לחישוב ההון הנדרש בגין סיכון אשראי, שוק או תפעולי. חישוב הקצאת ההון נערך על פי נוסחה המבוססת על רכיבי הערכה פיקוחיים אשר הוגדרו על ידי המפקח על הבנקים.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי, פרק סיכון תפעולי, נספח - הרכב ההון הפיקוחי
הון פיקוחי (הון כולל)	ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים: - הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף. - הון רובד 2. בהתאם להגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 - מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי.	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, נספח - הרכב ההון הפיקוחי

מושג	הסבר	מראה מקום בדוח הסיכונים
יחס הון כולל מזערי	היחס מייצג את דרישות שיעורי ההון הפיקוחי המזעריים שהבנק מחויב להחזיק בהתאם לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין 201.	פרק ההון הרגולטורי, נספח - הרכב ההון הפיקוחי
מבחני מצוקה (קיצון)	כינוי למגוון שיטות שנועדו להעריך את מצבו הפיננסי של תאגיד בנקאי בתרחיש.	המושג מופיע באופן מרובה
מסמך הסיכונים	מסמך המציג בצורה תמציתית את פרופיל הסיכון של הבנק, על מנת לאפשר לדירקטוריון לעקוב אחר פעולות ההנהלה ולוודא שהן עולות בקנה אחד עם תיאבון הסיכון ועם מסגרת ניהול הסיכונים שאושרה על ידו. מסמך הסיכונים מדווח ומוגש לדירקטוריון בתדירות רבעונית.	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 1	הנדבך הראשון במסגרת העבודה של באזל II, כולל את חישוב דרישות ההון המזערי בגין סיכון אשראי (כולל סיכון הצד הנגדי), סיכון שוק (תיק סחיר בלבד) וסיכון תפעולי.	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 2	הנדבך השני במסגרת העבודה של באזל II המתייחס לתהליך הסקירה הפיקוחית. חלק זה מורכב מעקרונות היסוד הבאים: הבנק יערוך תהליך ICAAP, כהגדרתו לעיל. המפקח יקיים תהליך להערכת תהליך הערכת הלימות ההון על ידי הבנק, לבחינת יכולתו לבצע ניטור על יחסי ההון הפיקוחיים והעמידה בהם. הבנק מצופה לפעול מעל יחסי ההון המזעריים אשר הוגדרו.	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 3	הנדבך השלישי במסגרת העבודה של באזל II אשר מטרתו לעודד משמעת שוק על ידי פיתוח של מערכת דרישות גילוי, שתאפשר למשתתפים בשוק להעריך את ההון, החשיפות לסיכון ותהליכי הערכת הסיכון ובהתאם לכך להעריך את הלימות ההון של הבנק.	נספח - הרכב ההון הפיקוחי
נכסי סיכון	מורכבים מסיכון אשראי, סיכון תפעולי וסיכון שוק המחושבים בשיטה הסטנדרטית כאמור בהוראות ניהול בנקאי תקין מס' 201-211.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק ההון הרגולטורי, נספח - הרכב ההון הפיקוחי
סיכון אשראי של צד נגדי	הסיכון שהצד השני לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
סיכון בסיס (הצמדה)	הסיכון לשחיקה בהון כתוצאה משינויים בשערי החליפין וקצב האינפלציה. החשיפה לסיכון בסיס קיימת כאשר הנכסים וההתחייבויות של הבנק נקובים במגזרי מטבע או הצמדה שונים.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית
סקר הסיכונים	סקר הסיכונים נערך לפחות אחת לשלוש שנים, או לאורך תקופה של עד שלוש שנים. הסקר כולל את זיהוי הסיכונים המעורבים בתהליכים השונים בבנק, הערכת של הסיכונים שזוהו, המלצות למזעורם ותעדוף הטיפול.	פרק סיכון תפעולי
פרופיל הסיכון	הערכת הסיכון המצרפי הגלום בחשיפות ובפעילות העסקית של הבנק לנקודת זמן.	המושג מופיע באופן מרובה
שיעור המימון (LTV)	היחס בין המסגרת המאושרת בעת העמדת המסגרת לבין שווי הנכס.	פרק סיכון אשראי
תיקוף מודל	תיקוף מודל הינו תהליך לבדיקת והערכת ביצועי מודל והסיכון הגלום בשימוש בו. תהליך תיקוף מודל כולל בחינה של רכיבי המודל השונים, עקרונות והנחות, פלט קלט ועיבוד.	פרק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק, פרק סיכון אשראי

2. מונחים המתייחסים לבנקאות ופיננסיים

מושג	פירוש	מראה מקום בדוח הסיכונים
איגוח	איגוח מסורתי הוא מבנה שבו תזרים מזומנים ממאגר חשיפות בסיס משמש לשירות של לפחות שתי שכבות שונות של פוזיציות או רובדי סיכון המשקפות דרגות שונות של סיכון אשראי. התשלומים למשקיעים תלויים באיכות הביצוע של חשיפות הבסיס הספציפיות, בניגוד לתשלומים הנובעים מהתחייבות של הישות שיצרה את החשיפות.	פרק סיכון אשראי
חיתום אשראי	תהליך הכולל ניתוח והערכה של סיכון האשראי הגלום בעסקה, ואישורה בהתאם למדיניות ולנהלים, לשם העמדת האשראי.	פרק סיכון אשראי
בקרת אשראי	תהליך סקירה למטרת הערכת הביצועים של הצוות העוסק במתן אשראי ומצב תיק האשראי בכללותו. תהליך זה מבוצע בדיעבד על ידי יחידת בקרת אשראי בבנק, ובמסגרת הסקירה נבדקים בין היתר מהימנות הדירוג, ונאותות הסיווג וההפרשה.	פרק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק, פרק סיכון אשראי
הסכם ISDA	הסכם המכסה עסקאות בנגזרים בין בנקים, ומאפשר צירוף וקיזוז לסכום אחד של התחייבויות נטו של אחד הצדדים בכל העסקאות ביחד, בעת התרחשות אירוע פשיטת רגל או אירוע אחר המאפשר סגירת עסקאות על פי ההסכם.	פרק סיכון אשראי
חוב בארגון מחדש	חוב בעייתי בארגון מחדש מוגדר כחוב אשר לגביו, מסיבות כלכליות או משפטיות הקשורות לקשיים פיננסיים של חייב, הבנק העניק ויתור בדרך של שינוי בתנאי החוב במטרה להקל על החייב את נטל תשלומי המזומן בטווח הקרוב (הפחתה או דחייה של תשלומים במזומן שנדרשים מהחייב) או בדרך של קבלת נכסים אחרים כפירעון החוב (בחלקו או במלואו).	פרק סיכון אשראי
חוב בהשגחה מיוחדת	חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגינן נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב.	פרק סיכון אשראי
חוב נחות	חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו, לרבות חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים שנמצא בפיגור של 60 עד 89 ימים.	פרק סיכון אשראי
חוב פגום	חוב יסווג כחוב פגום כאשר תשלום הקרן או הריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור.	פרק סיכון אשראי
חובות בעייתיים	חובות המסווגים באחד מהסיווגים השליליים הבאים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק סיכון אשראי
כרית נזילות	יתרת הנכסים הנזילים בבנק לאחר הפעלת מקדמי ביטחון הולמים אשר נקבעו מראש.	פרק סיכון נזילות ומימון

מושג	פירוש	מראה מקום בדוח הסיכונים
משך חיים ממוצע - מח"מ	אורך החיים הממוצע של איגרת חוב. נמדד בשנים באמצעות שקלול תשלומי הקרן של האיגרת והריבית עלייה לאורך חייה עד לפדיונה הסופי. משך חיים ממוצע של איגרת מבטא את רגישות המכשיר הפיננסי לשינויים בשיעורי הריבית. המח"מ מחושב כיחס בין ממוצע משוקלל של תשלומי איגרת החוב למחירה.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית
נגזרים	מכשיר פיננסי או חוזה אשר שוויו משתנה בתגובה לשינוי במחיר נכס הבסיס (מכשיר פיננסי, נכס פיזי, מדד מחירים, דירוג אשראי או נכס בסיס אחר), דורש השקעה ראשונית קטנה או מינימלית ביחס לסוגים אחרים של חוזים, וצפוי להיות מסולק במועד עתידי.	המושג מופיע באופן מרובה
ניהול נכסים והתחייבויות (ALM)	טכניקה המיושמת על ידי ארגונים על מנת להתאים בין מבנה הנכסים וההתחייבויות על מנת להבטיח את נאותות התשואה להון. כלומר, ניהול הסיכונים הנובעים מפערים בין מבנה הנכסים וההתחייבויות, ברמה העסקית. במסגרת זו נכללים תהליכים לניהול סיכוני שוק ונזילות, קביעת מחירי צל ועוד.	פרק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים קבוצת הבנק, פרק סיכון אשראי, פרק סיכון שוק וריבית
תיק בנקאי/תיק לא סחיר	התיק הבנקאי שהוא עיקר הפעילות של הבנק, מכיל את כל העסקאות שאינן כלולות בתיק הסחיר, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים המשמשים כעסקאות הגנה לתיק הבנקאי.	פרק סיכון שוק וריבית
תיק סחיר	התיק הסחיר בבנק כולל את התיקים המנוהלים בחדר העסקאות כעושה שוק, וכן תיקי ניירות ערך למסחר ועסקאות נגזרים אשר בוצעו כחלק מאסטרטגית שוק ספציפית, המנוהלת בניהול הפיננסי תחת מגבלות ספציפיות של חשיפה ורווחיות.	פרק סיכון שוק וריבית

3. מונחים המתייחסים להוראות רגולטוריות

מושג	פירוש	מראה מקום בדוח הסיכונים
FATCA - Foreign Accounts Tax Compliance Act	חוק ה-FATCA האמריקאי - Foreign Account Tax Compliance Act קובע חובת דיווח לרשות המסים האמריקאית (ה-IRS) על חשבונות המוחזקים על ידי דמויות אמריקאיות (U.S Person) במוסדות פיננסיים זרים (מחוץ לארצות הברית).	פרק סיכונים אחרים
LCR - Liquidity coverage ratio	יחס כיסוי הנזילות - מוגדר כיחס בין הנכסים הנזילים באיכות גבוהה ובין תזרים המזומנים היוצא נטו ל-30 הימים הבאים, תחת תרחיש קיצון. היחס משמש כמדד ליכולת הבנק לעמוד בצרכי נזילות לתקופה של חודש קדימה.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק סיכון נזילות ומימון

4. מונחים אחרים

מושג	פירוש	מראה מקום בדוח הסיכונים
SOX	חקיקה אמריקאית, אשר אומצה בחלקה על ידי בנק ישראל, ומטרתה להסדיר את תחומי האחריות והבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי בארגון.	פרק סיכון תפעולי
ממשל תאגידי	מכלול הקשרים בין ההנהלה, הדירקטוריון, בעלי המניות ובעלי העניין אשר מרכיבים את המבנה אשר באמצעותו נקבעים יעדי הבנק והאמצעים להשגתם ולניטורם. כמו כן, הממשל התאגידי תומך בהגדרת חלוקת קווי הסמכות והאחריות ובאופן תהליך קבלת ההחלטות.	פרק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק, פרק סיכון אשכנזי, פרק אחרים, פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית